

శ్రీరస్తు.

— శ్రీ సర్వమధురము • శ్రీశ్రీ —

(అచ్చ తెలుగు కబ్బము.)

గ్రంథకర్త.

945

మహాకవి ములుగు, పాపయారాధ్యులు.

సంశోధకులు

తాండేపల్లి, వెంకటప్పయ్య శాస్త్రి గారు.

ప్రకాశకుడు

ములుగు, వీరభద్ర శాస్త్రి.

జగ్గయ్యపేట.

శైవప్రచారిణి ముద్రాక్షర శాల

వరంగల్. (నైజాం)

రిజిష్టర్ కాపీరైట్.

వెల. రు ౧-౦-౦

శా॥౧౮౮౬ వైశాఖ శు ౨ లు.

ఉపోదాతము.

సర్వజ్ఞులగు పండితమహర్షిలారా !

ఈసర్వమధుర మనునచ్చ తెలుగు పాత్ర మును రచించిన యుత్తమ కవి ములుగు “ పాప యారాధ్యుండను” శ్రీగురు పట్టభద్రుడవేమ నారాధ్యవంశ మాక్తికము. ఈ యనకే సంగమేశ్వరశాస్త్రి యనియు బ్రాహ్మ నామధేయము. ఈ పండితకవి అక్కమాంటా సంగమేశ్వరాచార్యులకుఁ బాత్తుడు, భీమరాంటా వీరనారాధ్యులకుం బుత్తుడు, సంస్కృతాంధ్ర భాషల యం దనమాన సాహితీ కలన గలవాఁడు. మఱియు సుభయవ్యాకరణ శాస్త్రువేత్త, రెండుబాసల శైత్యందును గండఁమీఱినవాఁడు. “కల్యాణచంపు” మున్నగు గీర్వాణభాషాపరిబంధములున్న, “సర్వహృదయసురంజనము ముదలగు మిశ్రకావ్యములును” సర్వమధురము “మున్ను గాఁ గొన్ని యచ్చ లెలుంగు పాత్ర ములును రచించెను మొత్తమువీడ శతసంఖ్యకు మిఱసిన గృంథములీ మహాకవిచేరిచి యింపఁ బడినవి. అని తెలియ వచ్చు చున్నది. మఱియు “శ్రీదేవీ భాగవతము” అనుమహాపురాణము నీయనఁఁగుం డాదీకరించెను. సహృదయుల హృదయముల కిక్కవశేభ రునిచే రచింపఁ బడిన “కల్యాణచంపు” పరిబంధములలోని కల్పనలు సంస్కృతకవిత్వ వైశారద్యమునకును, “సర్వ మధురమున” రచనామాధురి యాంధ్రకవితా సామర్థ్యమునకును నిదర్శకములు గాకపోవు ఇహమహాకవి యాశుకవిత్వయందలి ధారణాధోరణుల సాధారణులనినందుల కీయన యనల్గు కల్ప నాశైలియే సాక్ష్యమిచ్చు చున్నది. ఈపద్ధతివి రెఫద్యయమునకు “రమో”న నునేక శేషమును బట్టి పోతినామాత్యాదుల వలె నె యట్ల పాసల యందు ధేదమును బాటింపని వాఁడే” ఈతనిపద్ధతి మధుర ఘోషిని, ధారాశున్నిని బోల్పి చూపుటకుఁ బ్రోచినకవులలోఁ దక్క నవీనకవులలో నెవ్వరి శైలియేనియుఁ గనుపట్టిన నుట సులభయాస్పదమే. కందుకూరి వీరేశ లింగము పంతులు గారు స్వసం సాదిత కవిజీవితములలో నన్ని కవితా విషదర్శనములతోఁ బాటుగ నిమృతహావి కవిత్య మునువిమర్శించుచుఁ దమ కులభించిన యొక్క “యహల్యాసంక్రంద నీయము” అనునెత్తివ్రాసిత మగుగ్రంథమున నొకపద్యమును లేఖకగ్రస్త శేషము నుదాహరించి యొక్కవి కవితకు వ్యాకరణమోటుగనిదోసము గల దని వ్రాసె నటుఁదానికిఁ గవిభావరసజ్ఞు లగు విద్వత్సైన్యజాలే సమాధానము నూహింతురుగాత “పరమపతప్రతైనమునిభామిని తో నెక సక్త మేమి” యనిశ్రీ పంతులు వారికిం జిక్కెనటు మాకు లభించిన పాత్రపుస్తకములో నాపద్యమే చ. సరిసరి నీచ్చువంటి నెఱు, బాణలు పుట్టిరె వార లెల్ల నీ

కరణి నచించిరే చిఱుత, కార్యము లిచ్చటఁజెల్లునే యయో
పరమపవిత్ర లై నముని, భామలలో నెకసక్త మేమి ; నీ
గరిమము గానవచ్చె నది, గా దనరో వినరో బుధాగ్రణుల్,

బంగారుజరివల్వ పొంగారుదువ్వల్వ
గట్టుగా బిగియించు దట్టిగాఁగ
వెల్ల మోరపులుంగు తెల్ల వార్పు వెలుంగు
జక్కిగాఁగొలుపుండు చక్కిగాఁగ

గీ. బేరుసొందంబు వెలిదమ్మి జేరుతపసి
తలపులొనగూర్పు దెసతెల్ల వలపుగూర్పు
వెలయునేవేల్పుదొసఁగుల వేరువీత్తు
దలఁతుడెదమ్ము నెత్తమ్మి దమ్మికంటే

ఉ. తల్లులుకంటగాని పజఁ దమ్ముటకెవ్వరు పాలు వంటకం
బొత్తెలు సొమ్ము లిండ్లు ముడు లుగ్గులు తెల్లవితానయాటయే
తెల్ల ముగానఁ దల్లియని తెల్లఁగనాననియంచునంచీ నేఁ
దల్లికిఁదల్లియైన మరు తల్లిఁ దలిరచేదమ్మత్తయినఁగ

మ. నుదుటవాసినవాఁతకన్నఁగలదే మాత్రేంద్ర లోనుబడి
బదిగానెంచిన నిందుకింకనారుఁ డె మ్రొక్కలునే యెల్లరుఁ
మదిఁగొల్పంగ నతండుసూ దెసయెటుల్ మన్నివమింజెట్టయా
గద కొల్పందగువేల్పునల్వయని య క్కర్ణంబెనేనెంచితిఁ

సీ. నడనీటురాణింపు నకు వేతపొగడేల
నంచలందడియాడు టదియయెఱుక

మముబొట్టిబీదల మన్నించుటననేల

తలవాకిటననిల్చి మెలఁగుటెఱుక

మొదటిచొక్కఁపు గొన ముచ్చెఱుక ముచ్చెఱుక

వెలివెలుంగులమేని తఱుకుటెఱుక

కరఁగిసీరగుడంద మిరపువేల్పుననేల

నిచ్చవీణియసొక్క నెఱపుటెఱుక

గీ. ఎందఁడెఱఁగనిన నం దుదుమేలుఁ

జెందఁగలదేమి తెల్విగ లందుకట్టి

యమ్మనెమ్మదినమ్ముట సొమ్మునుమ్మ

టంచుఁబట్టులపోడకా సింఁచువాడ

మ. సతసంద్రంబులఁబీల్చి మీఁదికివెలా ర్చునిక్కిచేముక్కుజో
పితి వజ్రలైగదా మొయుల్ గురియుటల్ పెక్కిండ్లుగాదేపొగ్గ
సతమే వాఘయటంచుమించ జగమెం చంబెంచునీలాపుగా
పుతమమ్ము వెనకయ్యనీనెనరుత ప్పల్ పాచి కాపాడదే. 7

చ. వెనఁకువ చిండ్లిపై నెనరు పెంపదియెట్టిదొ కూడు గూరలు
నినిచెదుపొట్టయుబ్బ నన నిచ్చలు రక్కసిమూక, నెల్ల ద
క్కినయెకిమీని యిల్లడుగుఁ గ్రిక్కిరియించితియూపిలై నఁబె
ల్చుననిడలేద యోహనుమ చాలునుమాపగఱగుదింపఁగ్గ. 8

సీ. ఇల్లాలినుదుటిలో నెనయాటనేకదా
క్షలువతేసికపూవుఁ గట్టినాఁడు
పోయాలిలేఁగొను, బోలుటనేకదా
మినుపెద్దతలగాఁగ నునుచినాఁడు
జవరాలియాడ్కితో సరియాటనేకదా
బలిజింకపిల్లఁజే బట్టినాఁడు
మంచాలికిల్బడ మాడ్కి య్కాటనేకదా
చిలువపెండేరమ్ము జేర్చినాఁడు

గీ. ఇంతసింగారముననిచ్చ నెలయువేల్పు
కలఁడవేటొక్కఁడనినాడు కబ్బమునకు
నెల్ల సింగారమొనగూర్చ నుల్లమునకు
వేడుకొనియెదజన్నంపు వేటకాని. 9

గీ. పుట్టపైఁ బెట్టువానిని బుట్టలోనఁ
బుట్టువానిని బుట్టియు బుట్టనట్టి
పట్టివానిని నడుగుఁగ నుట్టవాని
నెఱిగి కేలెత్తిచేమోడ్చి యెంచికొలుతు. 10

ఉ. గట్టులచట్టువత్తనఱకు కక్కసఁపుందొర దొంగబిడ్డ పెం
దిట్టపుటేడైరల్ నెఱయఁ దెలుసఁగబ్బముసేయుమువ్వురగ్
గట్టబిగించిసంద్రమున గట్టడినేర్చిన వెన్ను వేరలగ్
గట్టున వెన్ను నక్కతల కబ్బ పుటిర్వర నెంతు నెమ్మదిగ్. 11

చ. మినుసిగ వేల్పుజక్కిపుడ మిందగుపుట్టువునంది యొక్కము
 మొనయడింపుసామి జగ ముల్ గనఁబెంచ నడంపనంచుసా
 టినకతఁగూర్చుకబ్బఁపుగ డిందిమగండగుపాల్కురయ్యని
 మృనిమదితమ్మినిల్పియన యమ్ముదలంతుఁగలంతుబన్నముల్. 12

చ. కననిదియంటకల్లయెఱు కంగనరానిదియొక్కఁడెల్లయున్
 గొనుమిదిలోన వెల్పులఁద గుంగలదిద్దియనంగనైననే
 ననునెడఁగల్గదీనినగు నట్టలయుండుమటంచుఁదెల్విగొ
 ల్పినయయవారియంజలకు లేకులయంజలలేకినయ్యెదన్. 13

వ. అని యితైఱంగున మఱియుం గోరికలోసంగు తెఱగంటి మేలుబంతు
 లవేడుకొని నిబ్బరంబగు తల్లిబిడ్డలకబ్బంబుమానిసి బెబ్బలులనుబ్బు
 నంగొనియాడి యిమ్మేనిబ్రతుకు తెరపునిరవునకు నమ్మినికుదిర
 కలకు నెమ్మదిగలుగంజేయు తెల్వియొనగూర్చు నయవారియడుగుఁ
 దమ్ముల తేనెవాఁకలమునింగి యెదేనేమొకకుండపుట్టువుమునిమును
 మనిసేయుపదునెనిమిది పొత్తమ్ములలో సడిసన్న వేల్పుమిన్నకతఁ
 దెలుంగుసేయంగోరి డెంధంబునంజిగిచ్చినసంతసంపుఁ దీవెప్పొదరింటి
 చలువలం దేలుచున్నయెడ నొక్కనాఁడు గలలోన. 14

సీ. మించుతోమొయులునా మేలిమియొల్లయ
 యొఱపుటోయ్యారంపు యొడలుదనర
 పొడుపుగ్రుంకెడుగట్లఁ బొద్దుజాబిల్లులో
 నాఁజుట్టువాలుచిం దంబులలర
 వెలిదమ్మిమిన్నేటి యలయంచవెలదినా
 తొమ్ముమానికముపైఁ గొమ్మనిలువ
 కెంపుపైమగతాల గుంపునింపులఁబోలి
 కెమ్మోవిఁజిఱునవ్వుకేళ్ళువాఱ

గీ. నన్నెగనుఁగొనుచూక్కితో నాదునుడులె
 వినెడివీనులతో బయల్ వెడలి పొరలు
 నెనరుమదితోడ నెవ్వనిఁగనరొయ్యె
 రట్టిసిరిమగఁడెదురఁగ న్నట్టెనంత.

26806
7-3-22

సర్వమధుర ప్రకరణం

(చల్లా, పిచ్చయ్య శాస్త్రి గారు. ఇంటారు.)

- చ. లలి నునుఁబూవుదేనియకొ, లంకు కెలంకుల మేలి చల్వదు
వ్వలువ చెఱుగుఁ గేలఁగొని, పయ్యరైకై మొగిసాగు కైతయు
గ్గలి మన ముల్గుపాపయ జ, గాజిగి యల్లికకాని కప్రపు
బలుకులు వీనుదోయి నెగు, బాటుగొనన్ మరలెం గదా తమిఁ.
- సీ. తీరుగా సీసప, దైమ్ము సాగించుచో, శ్రీనాథకవిరాజు సిరులుగురియు
జిలుగుబూబాదలమచ్చికలనల్లించుచో, నలసాని పెద్దనయనువు నెనయు
ఎడఁదలోతులనెల్ల, యెడలను బాటుచో, జక్కగాదిక్కన చక్కజొన్ను
క్రొందేనెయూటపల్లులవాకదోగుచో, ముకుతిమ్మనార్యనిముద్దు నెఱపు
- గీ. అరరెయభినవకాళిదాసాఁకితునిమ, హాకవినిముల్గుపాపయప్రాజ్ఞవరుని
మధురమాధవవేళలమరఁగినట్టి, ప్రాథకవితాలతాంగిసీ, ప్రాథియేమొ.
- ఉ. ఉచ్చసమస్త శాస్త్రముల, నొక్కటఁ జూఱుగొన్న గీష్పతిక
మెచ్చనివాఁడు పాపయమ, నీమి మహాకవి యట్టిపెద్ద యి
ట్లచ్చతెలుగుసేత యడి, యాసలపోకల వారిమెచ్చుకం
చొచ్చెములేక తోచె నొక, యూహ యెఱుఁగెదెచుగులెన్నకే.3
- శా. నిట్టార్పుక నిగుడిపఁ జేసిన పదా, నీకంబు లే దెక్కడక
దట్టు గుఱ్ఱము తోడు గన్న నడయే, దారి గనక రాదు మే
ల్పట్టా గాంచిన పాపయార్యకవితా, ప్రాథప్రపంచమ్మునం
దిట్ట ట్టాచన నేల తెల్గునుడి మె, టై క్కించె బల్బట్టుగక
- శ్లో. ప్రభువులు బాడితుల్ కవులు వక్రవధానులు నెల్లవారు స
ప్రథ యిది క్రొత్తక్రొత్తయను, పాటకు మీటు యశఃపురంద్రుడు

- దుభి పచరింప హాయి దల, దోచినతో యన నొప్పె నప్పు మా
యభినవకాళితానకనీ, యంతటివాని జూడ బోమింక. ౧
- సీ. ఒకసారి నునుదాపు లొలయు పూబొదరిండ్ల, నలవోక దీవెయు
య్యాలలూగు, నొకమాటు సోలుపా, టొదవించి నెటిమించి, గొన
బు ముద్దుల వీణె, గుల్లమీటు, నొకతూటి కడంపు, టొప్ప తిప్ప
లనెక్కి, పంసువెన్నెల, కల్కి, బల్లరించు, నొకపటి యేమేమి,
యో క్రొత్త లెనమించి, బాగానునకు దావి, బయలుపటుచు,
- గీ. ఘనునిసంతటి యభినవ, కాళిదాసు జెట్టఁబట్టినమేల్కైత, చెలియమిన్న
చాగుచేరాచబిడ్డయోజాణపాటక త్రెయ్యెకలట్టిదోకల్లుగల్గియొక్కె.
- చ. పరువున లోతెఱుగక యు, పాధులనమ్మిన వారలెవ్వరో
యరిగెను ముల్గుపాపయ గు, హాకవి యొదురుగాని యెల్లసం
బరములు దామయై మధుర, భావమునం దగువారు నిన్నిరం
తరమును జూచు చుందురు గ, దా నవతా కవిరాజుజేఖరా. ౨
- చ. సమరసభావ మెంతయును, జాల్మొన వైష్ణవగాధయంది స
క్రమముగ వ్రాసె సర్వమధు, రంబననామము సార్థకంబుగా
గొమరున దావు కల్పనలు, కుత్తకబుటి రసమ్ము వాక భా
వము తెలిదీవి కూరుపు నె, బాసున దండిగదన్న చెల్లచే. ౩
- సీ. విక్రమ దిత్యభూవిభునిసత్సభయందువగి మహాకవికాళిదాసుడయ్యె
బుధజనామర భూజ, భోజరాజుస్థాన చుడలిభ వభూతి దండియయ్యె
రాజరాజనరేంద్ర రాజత్ సభాపీఠినాంధ్రభూమికనన్న పార్యుడయ్యె
శ్రీకృష్ణదేవ భూ భృత్పక్షిత్తునన్ ఘనతమై యష్టది గజములయ్యె.
- గీ. వాసిదగు వెంకటాద్రి భూ, వరునిగోష్ఠి
ములుగు పాపయ కవిరాజ, తిలకమయ్యె
భగవతి సరస్వతి జగ్గాన, బ్రధితిగన్న
యత్త యవతారముల ఘక్కి నందె నొక్కొ.

ఓమ్.

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తయేనమః.

సర్వమధురము.

మొదటివిన్నపము.

శారీ మధురాధరాధర సర స్సీమామృతావర వే
శాగర్జద్విజ నిస్వనజ్వలర గోళ స్థాన్న వేధోండ సో
ద్యేగాన్యోన్యవిమర్దశాబ్జిక సమాశేషానుసంధానకృ
ద్రాగోద్యత్పరిరంభసంధ్రమపర బ్రహ్మమ్మమేలీవుతన్.

ఉ. సింగపుజక్కి దొల్పలుకు చెంగులపల్లము పైబిగించి గొ
ట్టంగొనయక్కరంపుమొగ డజలిపించుచు ముగ్ధనంపుటే
నుంగులు నుగ్గునూచమగు నోయన మీదటియాకసంబుపై
జంగులువాఱుతల్లి మము సొకేడు గట్టులతేనిపట్టియై.

2

సీ. కలువరేసయిదోడు చిలువచాలెకిమీడు
చెలువగాఁ బవళింపుఁ జలువగాఁగ
మున్నీటినడినాడు మిన్నేటితలవాడు
వీడుగా సయ్యాట జోడుగాఁగ

బంగారుజరివల్వ పొంగారుదువ్వల్వ
గట్టుగా బిగియించు దట్టిగాఁగ
వెల్ల మోరపులుంగు తెల్ల వార్పు వెలుంగు
జక్కిగాఁగొలుపుండు చక్కిగాఁగ

గీ. బేరుసొద్రంబు వెలిదమ్మి జేరుతకసి
తలపులొనగూర్చ దెసతెల్ల వలపుగూర్చ
వెలయునేవేల్పుదొసగుల వేరువిత్తు
దలతుడెందమ్ము నెత్తమ్మి దమ్మికంటి.

3

ఉ. తల్లులుకంటగాని పజఁ దమ్ముటకెవ్వరు పాలు వంటకం
బొల్లెలు సొమ్ము లిండ్లు ముడు లుగ్గులుతెల్లవితానదూటయే
తెల్ల ముగానఁ దల్లియని తెల్పఁగనొననియంచునంచి నేఁ
దల్లికిఁదల్లియైన మరు తల్లిఁ దలరచేదనుల్లమియ్యఁగ

4

మ. నుదుటవాసి నవాఁతకన్నఁగలజేమాత్రేంద్రలోనుబడి
బదిగానెంచిన నిందుకింకనొరుఁ డె మ్మైకలునే యెల్లరుఁ
మదిఁగొల్పొంగ నతండుగూ దెసయెటుల్ మన్నింపమింజెట్టయాఁ
గద కొల్పొందగువేల్పునల్వయని య క్కర్ణంబెనేనెంచితిఁ.

5

సీ. నడనీటురాణింపు నకు వేతెపోగడెల

నంచలందడియాడు టదియయెఱుక

మముబొట్టిబీడల మన్నించుటననేల

తలవాకిటననిల్చి మెలఁగుటెఱుక

మొదటిచొక్కపు గొన మున్నెలంత యుననేల

వెలివెలుంగులమేని తఱకుటెఱుక

కరఁగినిరగుడెంద మిరపువేల్పుననేల

నివ్వవీణియసొక్కు నెఱపుటెఱుక

గీ. ఎందతెందఱగనిన నం దుదుమేలుఁ

జెందఁగలదేమి తెల్విగ లందుకట్టి

యమ్మనెమ్మదినమ్ముట సొమ్ముసుమ్మ

టంచుబట్టులపోడకా సింఁచువాడ

6

మ. సతసంద్రంబులఁబీల్చి మీఁదికివెల్పా ర్చునిక్కిచేముక్కుజో
పితి వజ్రలైగదా మొయుల్ గురియుటల్ పెక్కిండ్లుగాదేపొగ్గ
సతమే వానయటంచుమించ జగమెంచ జెంచునీలావుగా
పుతమమ్ము వెనకయ్యనీనెనరుత ప్పుల్ పాచి కాపాడదే. 7

చ. పెనకువ దిండిపై నేనరు పెంపదియెట్టిదొ కూడు గూరలు
నినిచెదుపొట్టయుబ్బ నన నిచ్చలు రక్కసిమూక, నెల్ల ద
క్కినయెకిమీని యిల్లుడుగుఁ గ్రక్కిరియించితియూపేరై నఁజె
ల్చుననిడలేద యోహనుమ చాలునుమాపగఱగుదింపఁగ్గ. 8

సీ. ఇల్లాలినుదుటితో నెనయాటనేకదా
క్షలువతోసిక పూవుఁ గట్టినాఁడు
జోయాలిలేఁగొను, జోలుటనేకదా
మినుపెద్దతలగాఁగ నునుచినాఁడు
జవరాలిమాడ్కితో సరియాటనేకదా
బలిజంకపిల్లఁజేఁ బట్టినాఁడు
మంచాలిక్కిల్లడ మాడ్కి యాటనేకదా
చిలువపెండేరమ్ముఁ జేర్చినాఁడు

గీ. ఇంతసింగారముననిచ్చ నలయువేల్పు
కలఁడవేటొక్కఁడనినాడు కబ్బమునకు
నెల్ల సింగారమొనగూర్చ నుల్లమునను
వేడుకొనియెదజన్నంపు వేటకాని. 9

గీ. పుట్టవైఁబెట్టువానినిఁ బుట్టలోనఁ
బుట్టువానినిఁ బుట్టియుఁ బుట్టనట్టి
పట్టివానిని నడుగుఁగ న్నుట్టువాని
నెఱఁగి కేలత్తిచేమోడ్చి యెంచికొలుతు. 10

ఉ. గట్టులచట్టువత్ నటకు కక్కసఁపుందొర దొంగబిడ్డ పెం
దిట్టపుటేడైరల్ నెఱయఁ దెల్లనఁబ్బము సేయుమువ్వర్క
గట్టబిగించిసంద్రమున గట్టడినేచ్చినవెన్ను వేరల్
గట్టున వెన్నునక్కతల కబ్బపుటిర్వర నెంతు నెమ్మది. 11

చ. మినుసిగవేల్పుజక్కిపుడ మిందగుపుట్టువునంది యొక్కము
మొనయడిదంపుసామి జగ ముల్ గనఁబెంచ నడంపనంచుసా
టినకతఁగూర్చుకబ్బఁపుగ డిందిమగండగుపాల్కురయ్యని
మ్మనిమదితమ్మినిల్పియన యమ్మదలంతుఁగలంతుబన్నముల్. 12

చ. కననిదియంటకల్లయెఱు కంగనరానిదియొక్కఁడెల్లయున్
గొనుమిదిలోనవెల్పులఁద గుంగలదిద్దియనంగనై ననే
ననునెడఁగల్గదీనినగు నట్టులయుండుమటంచుఁదెల్విగొ
ల్పినయయవారియంజలకు లేఁకులయంజలలేకెనయ్యెదన్. 13

వ. అని యితైఱంగున మఱియుం గోరికలొసంగు తెఱగంటి మేలుబంతు
లవేడుకొని నిబ్బరంబగు తల్లిబిడ్డలకబ్బంబుమానిసి బెబ్బలులనుబ్బు
నంగొనియాడి యిమ్మేనిబ్రతుకు తెరవునిరవునకు నమ్మినికుదిర
కలకు నెమ్మదిగలుగంజేయు తెల్వియొనగూర్చు నయవారియడుగుఁ
దమ్ముల తేనెవాఁకలమునింగి యేదేనేమొకకుండఁపుట్టువుమునిమును
మనిసేయుపదునెనిమిది పొత్తమ్ములలో సడిసన్నవేల్పుమిన్నకతఁ
దెలుంగుసేయంగోరి డెందంబునంజిగిచ్చినసంతసంపుఁ దీవెపొదరింటి
చలువలం దేలుచున్నయెడ నొక్కనాడు గలలోన. 14

సీ. మించుతోమొయులునా మేలిమియెల్లియ
యొఱపుటొయ్యారంపు యెడలుదనర
పొడుపుగ్రుంకెడుగల్లఁ బొద్దుజాబిల్లులో
నాఁజుట్టువాలుచిం దంబులలర
వెలిదమ్మిమిన్నేటి యలయంచవెలదినా
తొమ్ముమానికముపైఁ గొమ్మనిలువ
కెంపుపైమగతాల గుంపునింపులఁబోలి
కెమ్మొవిఁజిటునవ్వుకేళ్ళువాఱ

గీ. నన్నెగనుఁగొనుచూఁక్కితో నాదునుడులె
వినెడివీనులతో బయల్ వెడలి పొరలు
నెనరుమదితోడ నెవ్వనిఁగనరొయెవ్వ
రట్టిసిరిమగఁడెదురఁగ న్నట్టెనంత.

గీ. మేలుకొనినంతఁదెలివితో మేలువాలు
గంటిమగనిగంటి నే మంటి మేలు
గొంటినని మేను గరుపాటు గొఱలఁగేలు
దోయి జోడించి మొక్కి య ద్దొరకు నెదుర. 16

చ. నిలుచుట నన్నుఁగన్గొని గ నింగను పేదయువోలెయున్న నా
తలఁపుమదిందలంచి కయి దండకుఁజేరఁగఁదీసివల్కె నీ
వలనఁ బనింగొనంగనిట వచ్చితి నీదగుకోర్కులిచ్చితిఁ
వెలయఁగఁజేయఁగావలయు విన్నది తెల్పెదవిన్నవిందగున్. 17

క. మేమొకతఱిఁ దమిఁ బెనఁగొన
శ్రీమతినారాచపట్టిఁ జేకొంటిమి యా
చామకు మాకగు పెండిలి
సేమమ్మగు కబ్బముగను జేయఁగవలయున్. 18

ఉ. నీనుడివంచచారపొడి నీపలుకుంజవి వెన్నకన్నమి
న్నా నినుఁగొరినారమని నాపయి కేలిడి దువ్వి యేగెనెం
దో నటమేలుగాంచితిని దొల్లెసయుండెలవాతె చీకటుల్
కానలకోనలందొదిగెఁ గన్పడెఁజ నిగమ్మతెమ్మెరన్. 19

క. తఱియగుసేతలఁదీర్పుచు
మరువంగారానితలఁపు మఱఁగినవేల్పున్
దొరయానఁదలకుసామ్రై
యొరియంగబ్బంబుసేయ నోజఁదలఁచితిఁ. 20

— * పద్యంతములు. * —

క. గట్టులతేపట్టికిఁ దమిఁ
దొట్టి యొడల్ సగమొసంగి తొడవుగ నెలపైఁ
బెట్టి జడల్ జుట్టి బిగం
గట్టిన జగజెట్టియైన కఱకంఠనకున్. 21

క. ఫడలంజులువలసొమ్ములు
నడలంబొబ్బులుంటె నాదులకులుకుల్

జడలంగెంపుతళ త్రళ

మెడలందనుపాటునల్ల మెఱుంగులదొరకున్.

22

క. వెలుపలలోపల వెలుగుచు

వెలుగులనన్నింటిదాన వెలయుంచుచుపై

వెలుగులదొరవేవేలన

వెలయుచుడా లేకయెల్ల వినువెరవరికిన్.

23

క. మ్రొక్కిన సీవేదిక్కిని

దక్కినతనపేరుదేసె డాపుచుమదిలో

జొక్కినబుట్టువుగెడపెడు

కక్కసపుంజలముదిరము గాగలగనికిన్.

24

క. తెరవెఱుంగక తనుగనినను

కరమరుదగు తనదునిజముగెఱపుచుబుట్టార

సెఱపి పజడన్నతిగిలిపెడు

సిరిమలమల్లనకు మంచు సెలయల్లనకున్.

25

వ. అప్పునంబొనరిచి నాకూర్పబూనిన యిక్కతనడచు తెరవెట్టిదనినం

దేటపటుపంబూ యిక్కబృంబచ్చ తెలుంగునఁ బొసఁగించువాడనై

“అయోధ్య, శ్రీమతి, అంబరీష, నారద, పర్వత” సర్వమధురంబు

లను పలుకులకుందక్క మొదటిబాసనుడులకుం బలుకుడులేక

చెల్లునది.

26

క థా పా ర ం భ ము.

ఉ. రేగులగడ్డపై దపసి తేదొరలందఱు గుంపుగూడి లో

మూఁగిన సంతసంపుఁ బెను మూఁకలుగట్టగఁ బాటుటెంతో

రాఁగలయంగఁగల్గిన తి రంపుఁగొలంబు వలంతియంతక

నోగులవిందొసర్ప నుడి సోయగముల్ పచరించిరొక్కడన్.

27

క. శ్రీమతియనురాచూలిం

దామరవిరికంటికేలు దమ్మింగొనెనం

చేమోవింటిమి తెల్పుమి

యామెతగదడెందములకు నామెతలంపుల్.

28

క. అనినంబాబలుకుల చి

క్కనువొందగఁజేయువాని యనుగిట్లనియెన్

నునుగాలిమేతపానుపు

టనువరిముచ్చటలవినుడఁ టంచువలతునన్.

29

—* పురవర్ణనము. *

చ. సిరులకునాటపట్టు సరిఁ జెప్పఁగఁజూపఁగరానితావు పో
టరులకుఁటంకి చొక్కపుఁ గఁ జాచిబిడారము మేలుతాలగు
జ్జరి విరిబోండ్లయందపుఁబ సారము మ్రొక్కులవేల్పువంగడం
చిరపునయోధ్యనాఁబుడమి కెమ్మెయనందగువీడుమెచ్చఁగన్.

30

క. మేడల తెలి తళతళ సిరి

కోడలితోఁ దారసించు గోడలపొడవుల్

నీడల వేడి వెలుంగుల

పోడలలింజొరఁగనీవు పోకతలేలా.

31

సీ. ఏనాట రాచూలి యీరేఁడుజగములఁ

బుట్టింపఁ దానయ్యెఁ బుట్టినిల్లు

ఏవీటిదొరబిడ్డ యెల్లదోసముపున్నె

ముగమిన్నువాక్రగ మ్మృరనడించె

ఏపోలియెకిమిని యెలమివేల్పులతేని

మన్నీనితనమునె మృద్దిఁబాసంగె

ఏటంకియొడయ మున్నీటిపోటరికంబు

గడియలోనతనిలోఁ గఱఁచివైచె

గీ. అట్టితేఁడులకాటపట్టె నయటి

యయ్యయోధ్యకుసాటిసే యంగనెద్ది

వేదలలవాన్నికెన న వీటిసాబగు

లెక్కసేయఁగఁ దలఁచు లమ్మక్కగాదె.

32

సీ. మగతాలకంబముల్ మలచి పైఁ దెఱగంటి
 దొరతాతిబోదియల్ దులుగలింప
 పగడాల దూలముల్ పఱచి చొక్కపుఁబచ్చ
 పలక సందీకుండ నలవరించి
 అపరంజిపూత సోయగము తఱ్ఱులుదేఱ
 గలుకుముత్తైపు మేలు కట్టదనర
 దఱుచు చిత్తరువు చిత్తరము రెండవనల్వ
 చెయువులయొడికంపుఁ జేలువుఁదెలుప

గీ. నిండుటందంపుమేడల నీటు చదలు
 వాకవాడలజాడ మ వ్వంబుఁజిలుక
 వాడవాడల వెలితి యే ర్పడమి నందు
 లేమినిలుకడకేవంక లేమిదెలియు.

33

చ. తొలినుడు లంచతేజదొర తొక్కడపుండలవాకిటన్ వెతన్
 నిలువక వీట బుట్టువుగ నెంగదయందు ముపాటువారలై
 కలదొకొయిట్టివితయనఁ గాఁబనియే మికయన్నదుల్ బలెన్
 బలువిడియత్తెగల్ గలుగ బ్రాశియెయట్లనఁగాజగంబులన్.

34

క. అవ్వీట రాచబిడ్డలు
 పువ్వులదొరసెకలఁబడనిపుట్టువులెసుమి
 మవ్వంబునఁ బగఱయెడం
 జివ్వల జగమడగు తఱుల చిచ్చరకంటుల్.

35

క. వలిమల యల్లుని ముందటఁ
 జెలికానికిఁ గలిమి నవతఁ జెందెనటంచున్
 దొలితొలిసగియెడి మూడఁప
 కొలపుంగుంపులకుఁ బట్టుఁ గొమ్మైయలరున్.

36

ఉ. నాలవవారిచట్టములు నాలుగుగుంపులసామియాపులన్
 నాలుగుబుచ్చి మీఁదఁగలనాలవవానికి వేఱునిచ్చి య
 న్నాలుగుసంద్రముల్ తుదయ నంబాలమెల్లను నేరుసాగుచున్
 నాలుగువైపులన్ బొగడు నంజెలువొందిరి పంటకాపులై.

37

క. గందంపుగొండ నెత్తంపు

గందంపు మ్రాకులను వీటిఁ గైకొనిపోతా

రందుడిగి కమ్మతెమ్మెర

లిందు మెలంగెడు ననంగ నెప్పుడువీచున్.

38

ఉ. మించులమించుసంచు నును మేనులు కొనులు నింగినేలు రా

యంచలు నెన్నడల్ దొడల యందమనంటులు పల్కుచక్కెరల్

నించునెలంత లించువిలు నేర్పరినేర్పడముజ్జగంబునే

లించగఁజాలుకీలుగమి నింపగుచందముగందురందులన్.

39

చ. కలుములకాటపట్టులగు కందువరేయిరవొంది తమ్ములి

మ్ములఁదనరం బవల్ నెలఁగి ముచ్చట లచ్చట లెల్లఁదీఱఁగాఁ

గలిమినెలంతకాపురము గా నిలువం గడుఁదిమ్మనంబులై

కొలఁకులు పెక్కచొక్కమగుఁ గోటలఁబేటలఁదోటలందునన్.

40

క. తమ్మలము లేని వేలుపు

గొమ్మల కిడునాఁగఁ బోక కొమ్మలతుదలన్

గ్రమ్మిన యత్తీవెలతో

నిమ్మగు నెలదోటలందు నెసఁగుంబొడవై.

41

సీ. మున్నీటిగారు నె మోము వెల్వెలఁబాఱఁ

బొంగి మిన్నలము నే నుంగుగములు

తమ్మిచుట్టముతేజి దాకి మింటికినంబఁ

దాటెడు గుఱ్ఱంపుఁ గూటువలును

మింటిగేస్తులక్కిలు వంటకంబిడులిబ్బు

లందీడుమెచ్చని యరదిములును

తెఱనోటిమెకము వా తెర ముద్దుఁగొనునట్టి

కడిమి పోడిమి పోటు కాండ్రమూఁక

గీ. లితైఱఁగు దండుమొత్తమ్ము లెచటఁగనిన

నింగి నేలల సందీక నెగడుపఁగఱ

చూపుమొక్కల కిసుమగత చోటాసంగ

కెసఁగు నవ్వీటిబలిమి పెం పేర్పరింప.

42

సీ. పడతి ! పయ్యెద మాటు పఱచి బంతులుదాచి

చూపవితనయింపు చూట్కిచనునె

వెరపెంపు దనుపాట వెలయింప కిటుచూచి

నంతరమ్మన వచ్చు న దియుగలదె

పట్టిచూడక మెచ్చు పుట్టకయెందైన

వెలపెట్టిసొమ్ములు విలువదగవె

చేజిక్కినంతలోఁ జెనకి పైనల మిన

కందుటొక్కఁడు మరుల్ సెందుటొక్కఁ

గీ. డనుచునిటుఁగోడెకాండ్రతో ననుచుఁగూర్చి

ననలువిలుచునెపంబునఁ జనవుదార్చి

తుంటవిలుకాని బిరుదుకౌ తులొయనంగ

ననలయంగల్గనవలాల నలుపుసెలఁగు.

43

సీ. కటికిచీకటిటొకి కాపురంబులుమాని

పుడమిఁజేరినచిల్వ పాలతులనఁగ

విడియంపునెట్టచే వేల్పుతావెడలివ

చ్చినయచ్చరలలోని మినుకులనఁగఁ

దనమానికపుబాజ్జ యనువుదెల్పఁగనేల

చేడియగనుముద్దు చిరుతలఁనగ

బ్రతుకెల్ల మబ్బుల పాతొటసడలియ

చటఁజేరుమెఱుఁగుల చట్టమనఁగ

గీ. సడలనంచలు దొడలన నంటు లొడల

వైడి జడలమొయల్ నాగఁ బచ్చవిల్లు

నమ్ములకుఁ దీఱుఁబాటుగా ముమ్మరంపు

వలపుఁబుట్టింతురప్పీట వెలనెలఁతలు.

44

క. కుందెటికొమ్ములుఁబలె చద

లం చామరలట్లు మడుపు లంజిచ్చులునా

గుండనఁపుంగండములై

యుందురు కల్లరులు చీకు లొలింగనఁగఁ.

45

గీ. తెల్ల దేవరగుడులందుఁ దీర్పుఁగనిన
చాలుమగతాలగిబ్బల చక్కఁదనము
తెప్పవేయకకనుటనో యుప్పురమున
మింటితెరవరిగమితెఱ గంటియయ్యె. 46

చ. వలమురిదాల్పురూపుగొని వచ్చెను పోయెడునాఁడునాటికిం
దొలకిని పుట్టులేమిఁగొన దొక్కడలేదు కడంగనంగ నం
చలమినయాస ముజ్జగము లందలి మాకలు పోవులయ్యెనా
నలవున సూదిమోప నెడ మందుఁగనంబడదప్పజంగడున్. 47

సీ. పగఱగుంపుల మూలఁ బట్టించె నేర్పమా
నికముల కడలియై నెగడుఁగడిమిఁ
దనచూపుసోకినం తన పేదఱికముల
మింటిపువ్వులఁజేయు మించుకీవి
చెలువంబుగనినఁ దొ య్యలులకన్నోగల
వలరాజుఁ బడియు ని వాళిగాగ
రొక్కంపు నిండారు లెక్కింప ముక్కంటి
చెలికానికలిమిని జిలికిఁగాఁగఁ

గీ. నింగి నేలల నడుమెల్ల నిండ యెసవు
కప్పురమునించి యొప్పుల కుప్పుయగుచు
నాల్గుచెఱగుల పుడమియం తయునునేల
నంబరీషుండుతేఁడుగాఁనలరువీట. 48

క. ఈవులుఁ జాగఁపుమాకొల
రీవులు నిక్కంపుఁదేనె డిగ్గియలునుడుల్
వేవేల రాచమానిసి
పోవుననీతేనిదొరయఁ బోఁజెవ్వాఁడున్. 49

సీ. పవలురేజిగిగల్గి పఱగుటఁ జిలువరా
కలువరాయిడికొండఁ గెలిచినాఁడు
పోరాటములవంగి పోవుదిట్టతపంబు
కలిమిమేలిమిగట్టుఁ గలఁచినాఁడు

హెచ్చుగుందులు లేమి నెందులోతివ్వక
పాలమున్నీటిలోఁ బఱచినాఁడు
తపసియీసులసిరుల్ దఱగమి నెమ్మేని
చూపులదొరఁ జుల్కఁ జూచినాఁడు

గీ. నడకతిన్నదనంబున నుడులనొండు
తెఱఁగుఁగాంచమిఁ జిలువరాఁ దెగడినాఁడు
రాల మగతాల మిన్నలౌ రాయనంగ
నంబరీషుండుదగఁడెవే యారులందు.

50

గీ. ఆప్పుడమితేనిఁగను, గొన నబ్బేనేని
గుప్పగుప్పన నవలాల కొమరుగతై
లురులుగొనఁ బూవువిలువై చి యుసురుసురని
చిలుకతత్తడి పనిలేమిఁ జిన్నబోవు.

51

మ. గడకుంగొమ్మనగంటఁగట్టి పొగడుం గబ్బంపువారెవ్వరే
నడుగం గోరికలిత్తునంచు నతఁడ య్యారే సిరుల్ గుప్పఁగాఁ
బుడమిన్ లేమియనంగ మందయిచెడెం బో యివికేమందునెం
దడుగం బేదయనంగ లేడుగద యా రా! వానిమేలెంతయో.

52

ఉ. నేలకు నింగికిం దొరలు నేటికిఁ గన్నడిరిక్క డిందిరా
చూలియు గట్లగొంగయును సూ వెయికన్నులకల్పి నిక్కువం
బేలెడినోఁగనంబడియె నీతనియందునటంచు నిండులో
మూలిమిగొంచు వేల్పుసిరి మారగు పెన్నిరులొందిరదఱున్.

53

సీ. తెల్లదామరపూలు దేవరగుఱ్ఱుబు
నేనుంగునడిదంబు నానవాలు
నెలతాలుపిట్టలు నిగ్గుచుట్టాబులు
తలిదండ్రులతివలు నెలయమంచు
మినుగిడ్డిచెట్టులు మినుసక వేలుపు
టిల్లుతత్తెసిసామ్మ లిలియయ్య
కొడుకుపుట్టిల్లునం కులుకుక్కివార్దాల్పు
ముత్తెముల్ మగతాల మొత్తములును

- గీ. నతనియసముల తళతళ లనుచుబొగడఁ
బొగడుగను రాచ యెకిమీని బుడతలందు
రిక్కగమిలోన జాబిల్లి చొక్కమలరి
యంబరీషుండు తనసాటి యయ్యెదాను. 54
- క. పగఱలనణఁచుచునారా
తొగరాచెలువందెనిరుల తుటములనెల్లం
బొగరడచివెలుఁగువెలుఁగుల
తొగరుందేవరయసంగఁ దురములదిటమై. 55
- క. చేకొనిచేవాడిం బెఱ
రాకొమరుల సిరుల పెనుదు రంబులనిం తే
గాకల మరునిదురంబులఁ
గైకొని చిగురాకుఁబొండ్ల గరువపుటదలన్. 56
- క. మావుల దఱుచగుతోటలు
వేవేలనఁగోటులట్లు వెలయుచునింపఁ
దావులమేనుంబలెదన
కేవెంటం బుడమియెసంగ నేలెనతండున్. 57
- సీ. ఎత్తివేయుటజెట్టి మొత్తంపుఁబట్టుల
చేకట్లురారాపు చిగురబొండ్ల
ఎదిరించియూచుటు య్యెలలపైజతగాండ్ల
రాకట్టుబిగువుటుం గ్రములగములు
నడవడిలేమినెం తయునుజూలాండ్లుల
పదఱుటవెనకయ్య పండువులును
లేదులేదనుపల్కు లేమలకొనులు
వలవైచితిగుచుట వాలుగులును
- గీ. గాకయెండాక్కచో లేక కలిమిబలిమి
చెలిమిదులకించి పంటనె చ్చెల్లిఁజెలంగు
నెల్లవారలనేలుచుఁ దల్లితల్లి
చూలునానెప్పునంబరీ షుండుపుడమి. 58

క. అంచుల్ మోయఁగనరదము

మించుంబలెఱుడమియెల్ల మెఱపుచుఁబగఱన్

ముంచుచునంపరసోనల

మించెన్ మొగులనఁగరాచ మేల్బందిబళా.

59

చ. మఱియు నప్పుడమితేఁడొప్పులకుంగుప్పుచొప్పుడరంగ నిక్కంబునకు
నిక్కయు నేర్పులకుంజేర్పును నోర్పులకుందార్పునుఁ దీర్పులకుం
గూర్పును నీవులకుందీవియు బీరంబులకుం దోరంబును సిరులకు
నిరువును నిలుకడకునెలవును పోడతనమ్మునకునీడయుఁ తీవులకుం
జేవయుఁదేటలకునాటపట్టునుగలిమికింబలిమియు వీకలక్రూరబోకయు
జల్లదనంబునకిల్లును నెనరునకుందొనయు నునైదనవారునుం బెఱ
వాచునుననునవిమాని కావంబోవనైక్త తెఱంగున నిండారుకూరిమిఁ
బెనంగునెఱతనంబునంబొంగియులోతియ్యనినెఱవాదితనమ్మున నెల్ల
రకుం గరువలితోడగు నెరగలిపొంకంబంకించుచు నెక్కింక్కి
యెడలం గడానిసోనల నెయ్యరందలబంటిగముంచుచు నిండ్లో
గంబుల నలువ చెలువ సయ్యాటమ్ములఁ దేనెలురలం బుడమితెఱ
గంటి యెఱుకలిమూఁకల మెచ్చించువారల లేములకులేమిదొర
లించి చాగపుమాఁగెకుల జోకందెరలించుచు నేనుంగులతత్తడలం
దేరులనెక్కి పెక్కుతెరంగుల వేటలాడుచుం బడంతులపిండుల
మెలంగుతఱి విరిలకోరిజోదువడువున విడరానితమకంబులఁ బొడ
మించి గడిదేఱునెరజాణతనంబుల మొదలి విడియంబులందు నందు
లకుందానయొజ్జయై సరిలేనితేకువంబొసంగుచుండె.

60

మగతాలకజగిమిఱి మంచుమలనా మన్నింపనొమేడవై

దొగరాతాలయరుంగున న్నిగనిగల్ తోరంబులై యొప్పుఁ జే

న్నగు సింగమ్ముమొగమ్ముగద్దియకు ని మ్మాసొమ్మునా నెమ్మిలే

మగువల్చామరలేయ నయ్యెడయఁడిం పొసొంపుగన్నింపఁగన్.

61

సీ. అపరంజిరేకులో యనుపండుటాకుల

మడుపులువేళ్లలో మాటుపడఁగఁ

జరునవ్వజాబిల్లి జిగిగోరువెన్నెల
పులుగులువలె గన్నులభుకులీన
కదలకనిల్చుచో క్కముగాంచుతోలుకాటు
మెఱుగునానెమ్మేని మెఱుగులొప్పు
గొనవేలిసందుగీ ల్కొనినబాగమ్ముల
పెట్టెయుంగ్రములతోఁబెనఁగులాడఁ

గీ. దనకునిసుమంత యోరగా వెనుకనిలిచి

కేలఁ దమ్మలమిచ్చు నిల్లాలిఁజూచి
చదురులాడుచు సిరిగూడి చదరుసేయు

వెన్నుడనఁ గొల్చునేయురా జన్నయెడను.

62

మ. సటలాక్కుమ్మడిగుంపుగా మెఱుగుచాల్ చందంబులీనన్మెయిం
దుటముల్ గట్టినబూదిగాడ్పుదెరలన్ దుమ్ముల్ దువాళించి యొ
క్కటఁగఁప్రంపుటనంకిచాలెనయఁజ క్క బాసవాలుందొరల్
తటకాపాటునవచ్చిరచ్చటికి నెల్లారుదముంజూడఁగన్

63

గీ. పంటలవలంతిమగఁడు సం బరము తిరము

గాఁగనెదురేగి దోఁతెచ్చి కసటువాయు
తఱుకురతనంపుగద్దియఁ దార్చి మొక్కి
యడుగుఁదమ్ములబన్నీటఁ గడిఁగిపూనె.

64

చ. కరగలిఁగాయలం గడుపు కాకలడంచి సరించుపారువా
రరుదుగఁ గండచక్కెరలు నావులపాలును నేతితేనెలున్
దొరయిడఁదన్ననకదనిసి తోసిరిమూలకు నందరానిపె
న్గురిగను సంతసంబుఁదము గూడిన నప్పటి సంతసంబునన్.

65

చ. తపసులుపల్కిరప్పుడమి దాలుపుతో నొడయండ ? నీవురా
నెవమగు తమ్మికంటివి యనింబగరంబనిఁదీర్చుటిం తెకా
కిపుడరలేక లోఁబగఱ నెల్లఁగలంచితి వబ్బురంబు చా
గపుసిరులక యసంబెనసి కాంచితిత్తోల్లిటిరాలతోనెనల్.

66

సీ. నిక్కువీనులజక్కి నెక్కునేలికసిరుల్

సోకోరువనివేల్పు జోకవీక

దుంతతత్తడిరాతు తో సాటితేకువ
 యెఱచి యెక్కుడుగాని యెలమికలిమి
 ఘన్నీటియెలగోలు మొనగానిబీరంబు
 జింకబాబాజోదు చేతిబలిమి
 జక్కులచెలికాని రొక్కంపుసంతన
 చౌవంచమోముల సామిబ్రదుకు

గీ. బమ్మదేవరవిద్దియల్ దమ్మికంటి
 నెనరుముక్కంటివిన్నాణ మునుబాసంగి
 యెల్లతనువులకడమలే కీపురిక్క
 గములుగలదాకచక్కగాఁ గలుగుమయ్య.

67

క. నీవంటియొడయఁడేలమి
 నేవెంటంబుడమిచేడె కెమ్మెగలదొకొ
 వేవెలుగులదొరపగటికిఁ

గావలదేయొడువెరపు కాంచంగలదే.

68

ఉ. ఇన్నియునేలబుగరున కింపుబలెన్నినువంటివానికిన్
 వెన్నునిమీఁదనిండుమది నిల్పుటగావలెఁగానినాఁడులే
 మన్నియకానిఁబాయుతమి మాడ్కిఁగదాభువిబుట్టువీసిరుల్
 సన్నలవచ్చుఁబోవుగద సంతలతోసరియైనిజంబులే.

69

క. మేననగమించుసిరులా

చానలవలపులగుకుట్టుసంతలవరదల్

గాననగుకట్టదొంతర

లానేమనినమ్మదక్కా ననియెప్పటికిఁ.

70

సీ. దెసలేలువారికే తిరిపెముల్ గాలేదె

యేనుంగులెలుకలై యెసఁగలేదె

గట్టులొక్కొకసారి చెట్టులై వెలయవే

సింగముల్ కూడేళ్ళ చెలువుఁగసవె

మానుసుల్ మెకములై మనుటయబ్బురమానె

మిటికాపరిగాడె మిటికాపు

గాములై తగువారు పాములై మనరొక్కొ

పాటువారును నాల్గువారుగారే

గీ. గొప్పపుట్టువులననేల గొఱతగలదు
కొఱతయననేలదోడ్తోడ గొప్పగలదు
తనదుతోల్లిటిసీతయితకును మొదలు
పుట్టువెడఁబాయుతోవచే బట్టవలయు.

71

క. కడఁగననిపుట్టుచావులఁ
బడి యిడుములబడలి నేర్పుఁ బాసి చిక్కాకై
సడలనిసంకిలిబందము

విడిపోవమిఁ బుడమిపుట్టు వీడరు చెడుగుల్

72

క. ఎందఱుసనిరెందఱుమని

రెందఱురానున్నవార లిన్నేలకునీ

సందడియరుదేతలపగఁ

గొందలమగుటితె యాసుఁ గ్రోవులుగారే.

73

ఉ. గట్టులుమీటినం గడలిఁ గట్టిన మిటికిదాడివెట్టినన్
జెట్టులుపీకినన్ బిరుదు జెట్టులదోచినఁ జిచ్చుమింగినన్
బుట్టువుతప్పనే యరిది పోకలఁబోవుటవిత యేరికిన్
గిట్టుటతప్పనే కలిగి కీడులమేలులఁజూడకుండురే.

74

క. కావునసీవెతదోయం

గావలువదె యెఱుక్కగలిగి కట్టడిజమునిక

దోవకవలువదె కావం

బోవగలవేల్పుతోవఁ బోవకవలజే.

75

సీ. నీవ్వాడననునంత నిలిచియివ్వెతవాఁకఁ

గలముచందమున నవ్వలికిఁదార్ప

నీకెత్తితినికేల నాకక్కసఁపుఁబాము

లెల్లఁ బేరడగంగఁ గొల్లఁజెట్ట

నీమఱ్ఱుఁజేరితి నామాలిమినినుంచి

మరులెత్తికొనఁజేసి సిరులొసంగ

నీకన్ననారువేడ నాకట్టెకురనిల్చి
చేయిచ్చితనయిల్లుఁ జేర్చుకొనగఁ

గీ. జాటువాలయ్యతో సాటిఁ బెట్టవేల్పు
లాట్టుబెట్టినలేరింక నట్టిసామి
పట్టుకొనిగొట్టుమిట్టాడు పుట్టుగెల్చి
మట్టుమీఱినముమ్మూల మెట్టుగనుము.

76

గీ. పాలమున్నీటియల్లునిఁ బట్టుఁబట్టి
కేల నుకవిరియవ్వేల్పు కాలిమీఁద
నిడ్డవానికివేలుపు గిడ్డిదొడ్డి
గిడ్డియగుచావుపుట్టుల జడ్డుదలఁగు.

77

సీ. చుట్టుగైదువు కేలి జోదుపేరితలుపు
కడమకానలనేర్చు కాతుఁబెచ్చు
పులుగుబాబావానిఁబోరామి పైకోర్కి
బందంపుదొవలజొం పములెప్పొద్దు
పచ్చవిల్లునితండ్రి పై మరులేవెడసిమి
దోసంపువేసవ తూర్పుగాలి
వలమురిదాల్పుకా లప్పొముసిరానుట
చెడసిని కడలేని నీరికినలపు

గీ. తల్లికడుపునఁబుట్టినం తన తనంత
మామమామకుఁ గుడురై న ముదిగలుగుట
ముందువేవేలపుట్టుపు లందు పున్న
మగ్గల్గుబుగఁజేయుట యనితలరిపు.

78

ఉ. ఒండాకజోలిమాలి మది నొయ్యనఁదొలిమసరితరించి పూ
చెందులఁబోలు నెన్నుదులఁ జేసిరి పెన్నిటిసాడిపాడిపె
న్గొండలవంటిబన్నములు గొట్టి తుదంజెడకుండునింటిలో
బుడుటఁజెందుకల్మిససి మండుటయెలనవచ్చునేరికిఁ.

79

క. నేమమ్ములఁగఁజివేలుపు
సామి మేచ్చించియలని జడగొనుననరన్

- దామరకొలనున నీదం
గా మరులొందించిమదిని గడతేర్పవలెనో. 80
- ఉ. పొద్దులుపుచ్చనేల తల పుల్ పలుపొకలబోవనీకయ్యా
పెద్దలతోవబట్టి యెల మింగడజేరుటగోరి నెమ్మదిగ్
నిద్దపుటద్దముంబగిది నిల్చి కనంగనబోలునట్టియ
వ్వద్దియ మాదులోనికను విందొనరింపుమునింపుమింపులన్. 81
- క. అనుచుజడచారీయంచలు
వినిపించిన పుడమితేడు వీనులవింజౌ
వినుతెరవరిబోనముతో
నెనయగుముచ్చటలనినిచె నెదసంభరమున్. 82
- క. అబ్బాసవాలుసాములు
నిబ్బరమగుతెలివిగొలిపి నెటిదీవనచే
నుబ్బించినెలపుగొనిపాం
గుబ్బలికై చనిరియతని గొనములమరులై. 83
- ఉ. తొల్లిటిపున్నముల్ తనకుఁ దోడ్పడుటన్ గటివేల్పునంజలం
దుల్లముపట్టుగొల్చి తన యోషిక సందడిసేయనేలుచో
బెల్లనుసాటఁబంచి సిరి యేలికబత్తిబాసంగజేసి జౌ
తెల్లదుడెందపున్నిలుపు తెల్లరకబ్బురమందఁజేయగన్. 84
- సీ. కట్టించెనూరూరఁ గటివేల్పుకోవెలన్
ధట్టించెనోర్వని కట్టకులమ
పెట్టించెనోరెంబు పేర్కొబాటులకెల్ల
దట్టించెనమ్మదిఁ దాల్మియాట
మట్టించెనోసమ న్నాటపుట్టఁగనిక
గొట్టించెనానఁగై కొననివారి
నెట్టించెపెటవేల్పు బెట్టుదెల్పడివారి
రెట్టించెదొల్లిటి తేండ్లసిరుల
గీ. మట్టుమీఱినబత్తిచే గట్టుదారి
గుట్టుమదిఁగాంచితములచే గట్టువడక

ఘట్టుసడలంగనీకలోఁ బుట్టునెఱుక
 పుట్టువులమట్టుమల్లాడఁ బుడమితేడు.
 సీ. తఱిగట్టుదారిపైఁ దలఁపునిల్పుటగాని
 తలఁగియొందొకతావు దప్పించనఁడు
 సోకుమూఁకలగొంగఁ జూచుటెంతయికాని
 కలనై ననన్నెపు గలిమిఁగనఁడు
 వెన్నదొంగపొగడ్త వినుటెంతయికాని
 వీనులజొరనీడు వేటపలుకు
 పక్కిడాల్ సామిపైఁ జొక్కుటెంతయికాని
 సొరదిచొక్కములై న సొగయఁబోఁడు

85

గీ. రేలుఁబవలును బెఱజోలి మాలిజాలిఁ
 దూలిరాచూలిసిరినేలు దొరవిరాలి
 గొనిన తెఱఁగునమఱుగు నెమ్మదివసంబు
 గొకపెఱుతీకయిచ్చని క్కరఁగిఁదనరి.

86

క. ఎన్నియొవెన్నునినేమము
 లన్నియుఁగడమఁబడనిక యరసియరసితా
 పోన్నియొనఁబెను నెల్లా

రెన్నఁగనయ్యెడయఁదొచ్చె మెఱుగనిబత్తిన్.

87

శా. ఆతేడేలెడునంతవట్టుగలయ ల్లార్కు సిరుల్ రెచ్చనా
 రేతేచెల్లెలికాలుమెట్టినదొరక్ రేలుంబవల్ గొల్పుచున్
 దారు గొమ్మలు బిడ్డలుం గొడుకులుం దాదాపువారున్ గొఱుల్
 దీఱుక్ జెందిరియెన్నడుంజెడని కల్పి బల్లి నబ్రమ్ముగన్.

88

క. సిరిమగనినేమములలో
 సరిఁజూపఁగరానిదనుచు సాదులువొగడన్
 దొరయేకాసికివలఁబడె

దొరయంగలవారెయెట్టి తొల్లిటిదొరలున్.

89

సీ. ఏనుఁగుల్ తత్తడు లెకిరింత లెద్దులు
 క్రేపు లావులు మొదల్ కెరలియైన

గసపుమేయమిఁగాదు కలనైనముట్టపు
పిన్న పెద్దలునోరె మన్నవినరు
కరివేల్పుజాతరలో కడునగ్గలములయ్యెఁ
బగలురేలో పస్తు సొప్పడియెఁబజకు
నింటింటదొరయాన లేకాకతినయంత
నిచ్చుబున్నెఁపుఁజెయ్యు లెసకమెసఁగెఁ

గీ. దానుదనవారు బొద్దునఁ దానమాడి
జాములెనిమిది నీర్వట్టు సైతమెడలి
పేర్చినేకాసి నేమంబు పెద్దనేసి
మెలఁగఁజొచ్చెనురాతాట మేలుబంతి.

90

క. బాడసిగదెలంబారుల
గూడియొకింతైన కొఱత గూడినమదిలో
నూడంబాడినదొసఁగుల
వాడిమిలోఁగుడుచుదోడి వారలఁగూడన్.

91

ఆ. ఇట్టిగట్టివిరుదు తేలికఁబెదంబు
మేనుగొనియెననఁగ మెఱపుదనరి
వాలుగంటి మరుని వాలుగంటిమటుచు
నెంచదగినచెలువ మెలమిమిగుల.

92

సీ. గుడియాడ్చి యలికి మ్రుగులువెట్టి సాంబాణి
పోగయించి చేమంతి పూలసరులు
వాకిళ్ళసందుల వలయుచోటులఁగూర్చి
తఱిగట్టుదారికి దండమిడుచు
గందంబు పన్నీరు కలపమ్మలందుచు
బూలుపైఁజల్లి నివ్వాళులొసఁగి
కాయలు గూరలు కమ్మనినేతితోఁ

జక్కెరయును బాలు చాయపప్పు

గీ. సన్న బియ్యపుటోరెంబు చక్కనొసఁగి
తమ్మలంబిడి వలగొని తప్పనీక

రాణివాసంబునిచ్చలు రాకపోక
లెడలుతొవమరంగిలా నెడగఱంగి.

93

గీ. అట్లురాణివాస మలతిసేతలెఱుంగ
శెల్లయెడలదనదు నిచ్చమెలంగ
నిరువురంచజక్కి నేలికయ్యకులెంక
పొంకమెడలనీక పోడినీయ.

94

లయగోపీ.

చుక్కలనుచుక్కమను ఒక్కజిగి నిక్కునరు
లక్కుననుగ్రక్కడల తెక్కుతుద మొక్కలో
నిక్కముగజక్కువల మక్కువలయిక్కకడ
దొక్కనలజక్కి కుమ్మరిగట్టుక్కున్
జెక్కుచుదళుక్కురను నొక్కవలువెక్కువగ
చిక్కుటిలరక్కునుల నొక్కుచొరచెక్కున్
మొక్కకగగ దట్టుక్కునను నక్కవకు నక్కజము
వెక్కునెప్పుజొక్కమిడఁజెక్కుగనుచుక్కున్.

95

ఉ. కన్నులసంతసంపుజల గాఱంగ సాగిలి మొక్కిరిమొక్కిరియా
కొన్ననవిల్లుతండ్రికిని గోరికలీరికలెత్తెబూన్చి రా
నున్నది వెన్నజన్నదియునున్నదిచూకసటూడ్చి వేడుక
తిన్నెలుగట్ట రానలయు లేమయునిచ్చెఱంగదిచూడగనన్.

96

ఆ. పక్కిజక్కి నెక్కు రక్కిసిగొంగయా
తేనిగాంచి బాపు రేయలంతి
మూకలయ్యెయెడయ మొత్తమునోతెయలక
బుతిలోన మేలు బుతివైతి.

97

ఉ. పుట్టువులెన్నియొనఁ దలఁ పురవను జేవనవానిపుట్టావే
పుట్టువుగాని చోఁ బుడమి బుట్టుట తల్లికిఁ బాయమూర్ధ్వగా
బుట్టుట తండ్రికింజడని పుట్టువులిచ్చుట కాకవానియ
పుట్టువుపుట్టువే విసము పుట్టుటకాడొకొ వంగదంబునన్.

98

శ. మదినడనుడులన్న న్నే

శుదిలంబుగఁబట్టినట్టెఁ బ్రతుకుమఱుఁగితి

విదియజియనఁజేసికిగా

యదిసియదియొద్దియొన నుడుగు మెప్పుఁగెదన్.

99

ఉ. నావినివేల్పుగిడ్డివలె నాయెడమాలిమిగ్రమ్మరింతునే

నావినియొందువేడుటకు నాయమనీకడగంటిచూపులే

గావె వెతలేదలంచికడకంగడకందువనొందఁజేయునే

లా విడయాసకూళయుఁడ లంచునెనన్నమువేడఁగానినున్.

100

శ. నాదండముగైకొనిసిరి

కైదండంగొనసామి కలుసములెడలన్

గాదండనిలువు మన్నెము

గాదండవెతలేదొలంగఁగాఁజేయుటకున్.

101

గీ. చిన్నినవ్వులాలయ సిరిఘగఁడతని

మోముఁగాంచి చంద మామఁగాంచి

పొంగుపాలవెల్లి భోలికఁబొంగియా

తనినుడుల తియ్యఁజేసెదన్న.

102

క. కుందనపువలపుపాలుపున

జెందమునావలపుదనిలి డిగడ్డున్నదియే

కొందలములుఁ జెందవుని

న్నందున్ నీముందునడతు నేనెప్పుటికె.

103

శా. చుట్టంగైదువు నీకుఁదోడగుచుని ల్పుక బాసవ్వాల్గుపుచే

దిట్టల్ సేరఁగనీక నెప్పుగఱగ త్రిక సాకనీకల్లెడక

మట్టల్ మీఱునె రాసిరుల్ గురియుచుక మంచుంబలెక బన్నముక

బొట్టై డుల్లఁగఁజేయుదుం బవలురే ల్పొల్పొందునాయానచే.

104

వ. ఆనియవ్వలమురిదాలుపు కడలిమొలనూలివాలుగంటికే గంటికింపై

నకోడెకానితో ముచ్చటలాడి విచ్చలవిడి యచ్చర మచ్చెకంటిటుటు

ముల నాటపాటలంజట్టుకొను మింటి తెరవరిగుంపుల విడువనిపొగడు

నుడువులకే లేమ్మికడుపుదేవరజెందంపు బుట్టువులగుజడలయ్యలతోలి

నుడులఁజెడులు దెరలీక పాల్కుడలి చూలిచన్ద్రాండల యొలుగంటపై
 మెఱుంగులీను నపరంజిరేకపోలికం జెలంగు పొంబ్బురెట్టాబునొఱ
 యు తననెమ్మేనిచాయలఁ దొలకరి మొగుళ్ళనందగించు మించుంబలె
 మెఱయఁ దన్నుఁదప్పకచూచు రాచరేఁతనిచూపులంబోలె నఱు
 తనరుదగువేల్పుమాఁకుల పూదండల పయింబఱచు తేటిమూఁల
 మేలితళతళలతో మెఱయఁ బక్కిరాముక్కు నిగనిగలతో తెక్క
 తుదలంబాఱుజూచిన యంజతుదలంబాటిలు గోటితేటలు మింటికిఁ
 మున్నమనాటి తొగనంటుకాని జంటవెలుంగులీన దబాటువసంత సం
 బునంగలయునంతలోన.

105

సీ. పచ్చపాగాజోదు పదివేలమేనుల
 తరలివచ్చినయట్టి తళుకులీన
 మబ్బులోఁబడవేసి మాలి యొక్కుమ్మడి
 తొలఁగివచ్చినమించు తుటమనంగ
 మువ్వరొక్కటియాచు మొనసిమంటలుగ్రక్క
 గాలినెచ్చెలికాని కలంకయన
 కడలి వెఱ్ఱాటి పో కడఁబెట్టుతఱిమంత
 యొక్కుడునలుకఁపే రుక్కులనఁగఁ

గీ. బుడమియెల్లనుదానయై భుగభుగమని
 దరికొనుచుఁదేఱిచూడంగఁ దరముగాని
 బెడిదముగఁగాకలొల్తుచుఁ బుడమిఁజేని
 యెదురఁబొడసూ పెజ్జట్టువా లెసకమెసఁగ.

106

క. సిరిదొర వేయించులసురే
 కెఱఁగియొరందొడివినిలిపె నింటవాలుకొ
 గరకరిపగఱంగెడవుచు
 మెఱసెదొరయింటదనువు మొయి కొనిబిరుదై.

107

వ. అనితెలిసిన నవ్వలి తెఱంగడుగుటయును.

108

అశ్వాసాంతము.

శా. కట్టుంబట్టము పొట్టకుం గడుపురొ క్కం బేమియుక్ లేమి లో
 నట్టాదొట్టాచు గట్టుబట్టకడుం జెట్టయ్యనీ పేరన్
 చెట్టుం బెట్టుబలెక్క సెరుగ్గాలిపి నె మ్మిక్క సాటిదాటించి నీ
 పట్టుం జేరగఁబట్టి చిట్టలమునాఁ బంతమ్మునీసామ్మయా. 109

క. గట్టుదొరపటిమిట్టలఁ
 బెట్టుల్ వడనెట్టిగట్టి చిత్తరపుజనుం
 గట్టులకోటఁజిత్తరు
 పుట్టిపర్వ వ్రాయుచిలిపి యొకపులతండ్రి. 110

మాలిని.

జదలు నెఱులుగుంపుం జక్కజాబిల్లితున్క
 పొదిగికుదుటనేఱుం బోటినిమాటియెంతోఁ
 బదిలఁపఁచిగట్టుం బట్టితోమాటకున్లో
 నెదుగ వెరవునీకే యొప్పుఁగప్పర్తివంటా. 111

గద్య.

చ. ఇదియపరంజిసామ్మపయి నింపుగఁగెంపులుచెక్కినట్టులొ
 ప్పిదముగ మిటితెర్విరుల పెద్దల నెద్దర జెప్పకబ్బమై
 మొదవులపాల తెమ్మలన ముచ్చటలంగల “ముల్గుపాపయా
 రదు” లొనరించు సర్వమధు రంబునఁ దొల్టివిన్నపంబగున్. 112

ఓమ్.

శ్రీ లలితాంబికాయై నమః.

సర్వమధురము.

రెండవవిన్నపము.

క. సిరిమలకానలలోనం

దిరుగుచు మన్ననిపోల్కిఁ దెలుగంటిదొరలో

పరువిడిగొలువఁగబంట్లకు

సిరిదొలుకంజేయువేల్పు! చిలువలతాల్పా!.

1

గీ. అవధరింపుము జడదారి యంచలక్రను

నాలుగవ వంగడంపు విన్నాణియనియె

నితైఱంగున కడలిసం దెల్లపుడమి

నేలుచున్నెడ నాశ్రేని కింపునింప.

2

క. చూతురుతెప్పార్పక సరి

సేతురువలరాజుచెలువ చెలువమునెడలన్

వైతురు రాకొమరులుబలి

గూతురు “శ్రీమతి” యనాగఁ గొమరుదలిర్చుక.

3

శ్రీమతివర్ణనము.

సీ. కాలిగోరులఁబెక్కుఁ గనవుచుక్కలుపిక్క

లపరంజిబూరతొ ననఁగవచ్చు

తొడలనంటులమించు నడలేనుఁగులనెంచు

పిఱుదుకట్టరుదుపిం పిఱుగురియుఁ

గానుమింటికిదంట యాను పొక్కిలిపొన్న

పూపు పొందగటుతోఁ జోలుదాటు

కేలుతీవెలమేలు నేలుఁ జన్నులుగిన్నె

లారుకస్తురిరేక గేరుమోము

గీ. గోముజాబిల్లి చెక్కిళ్ళ కులుకుతఱకు

టద్దములవాలుఁగన్నుల యారెమీను

లిరులుకురులనరాదెవే యేలకన్న

చెలువసోయగమెన్నన న్నలువకగునె.

4

క. అన్నాతిమేన్మదానీ

కన్ననెతాణిగదన్న కన్నలలోన

వన్నలచేఁజెన్నలచే

మున్నెన్నడుఁగన్నవిన్న ముచ్చటగలదే.

5

క. రామరథలయెత్తఁగలే

దాముద్దియ కన్నులకు బ యంకుడియోలే

కామోముచందరుండని

యేమోకాకున్నఁగలుగు నేయినింథలే.

6

ఉ. అంచలుముద్దునం జిఱుత యాటలనాడుచుఁ గూడరావదే

మంచలజవ్వనింబిలిచి యాగడమాడునటన్న నింక నే

మంచు నడలోకడుంబలుక నానడచల్లదనంబకాని ఘ

ల్లంచనియందెముంచుఁగద యబ్బురఁపుంగడలిన్ జగమ్ములన్.

7

నీ. పయ్యెడమాటులోఁ బడియున్నయెడ మంచు

ముట్టిన యపరంజి గట్టుఁదెగడి

మొనచూపి మింటికై మొనయుట మిన్నేటి

పొందామరల మొగ్గ పొందుఁదెగడి

జోడుబాయకనిక్కు పోడిమి నేనుంగు

తలమీది గుట్టచం దంబుఁదెగడి

గరువంపు నిండు చ క్కదనమ్మపొగరున
బంగరుపనలుల బలిమిచెగడి

గీ. యెచ్చుతగ్గులులేక బ ల్పెనసి నునుపు
దేటి లో వెలి గట్టియై తెఱపియిని
నిబ్బరంపు గబ్బితనమున నుబ్బుగుబ్బ
లాడిచనుగట్టుబెట్టుబో ల్పంగ నెద్ది.

8

గీ. మూడుజగములు వలపింప మొనయు మరుని
కండచక్కెరవిల్లె యి క్కరణిదనరి
తలంపునమకూర్చె నోనాగఁ దలిరుబోణి
గమ్మరను కమ్మ కెమ్మోవి కావిదీవి.

9

సీ. ఏడుదీవులనేలి యెగసిమిన్నేటి బం
గరుదిబ్బలెక్కిన బిరుదుబిటును
ఈరేడు టంకుల నేచి గెల్చిన మరు
నల్లరాటెక్కెమ న్నారునారు
తెఱగంటి చట్టముల్ దీర్చికట్టిన కంపు
పలకలతమకూటి జావిమోవి

నమ్మోము జాబిల్లి నిండు తేటలకోడి

యెనసి యొత్తిలు కట్టుటిరులు కురులు

గీ. తొడలుకపురంపుటనటులఁ గడలు కాను
పొగడఁగానాను లేదమ్మి మొగడదోయి
చన్నుగవ యట్టియన్నుల మిన్న నెన్నఁ
దరమె కన్నులఁగన్నన బ్బరముగాదె.

10

క. చూపులు మరునంపలకుం

దాపులు తొవలకునుదమ్మి దండులకెల్లం

గాపులు బామవింటికినా

దూపులనన్ వచ్చు బొగడ దొరకొననేనిగా.

11

క. జవ్వని జవ్వాడెడు నడు

మవ్వెడవిల్తునకు సాటి యగునటనికఁ దా

నెవ్వరివలపింపదు తా

నెవ్వరి డెందముల నిలువ దెఱుగఁజాలదే.

12

క. తానాక సమయినందునఁ

గాను రొదంబాడమఁజేయుఁ గాకతలంపఁ

మానునెయనఁ జిఱుగంటల

చేనులివుఁ ఘల్లురనుచుఁ జేయుఁబెల్లె.

13

సీ. నవ్వువెన్నెలనవ్వు ననవిల్తుతూపులు

చూపులు గ్రహంబు సుడియు నుడియు

చెక్కులుజాళువా మక్కులు నడురేయి

యిరులమూఁకలబట్టి తరుము తుఱుము

కన్నులుకొవ్వలు గన్నులు ముత్తఱుల్

తరగలు మొల్లపల్ దంటసరుల

నేలుకేల్కెమ్మొవి డాలు మంకెన కెన

పొక్కిలి పొన్నపూ వెక్కిరించు

గీ. నెన్నదురు సామునెలగాఁగ నెన్నదురు మె

ఱుగు రంగులు మేల్కొను నింగియనుచు

నింతి నింతింతి బాగడగా నెంతవార

మన్నలువసేత సరిలేని దంటగాక.

14

క. లిమ్మెయి నేరెటి దిబ్బను

దొమ్మిది తునకలను నిట్టి తొయ్యలి సరియా

కొమ్మలులేరనిరెట్టిగఁ

దొమ్ముదులం దెలుపు ననఁగఁ దోచునువీను.

15

క. వలపులిడఁ గొనఁగఁ గలయా

పొలతుక ముక్కెన్నఁ దగియెఁ బొగడు గనుచు నా

కలయదియె నివ్వఁ గొనఁగాఁ

గలవారికిఁ గడుఁబొగడ్తఁ గాంచుటపుడమి.

ప. ఇట్టిడుచక్కదనంపు ట్లింపునింపునింప నించువిలుకాని మరులుస

యనఁ బిత్తరంపు జంపుగల పాయంబుడంబు జగమెచ్చుగచ్చులం

బెచ్చుపెరుగ నెక్కిక్కయెడలం గన్నుసోగల తభుకులు బెళి
 నేనిఁ దొలకరిఁ మెఱుగుల రంగు దురంగలింప మాడుగులందిరుంగు
 నెడలఁ గిందిమదికి నచ్చరల మిన్న యనియును నెలమావి తోఁట
 లంజెలంగునెడ జాజి మొల్ల మల్లియ తీవియలలో నొక్కండని
 యును నబ్రమ్మ సందడించుచు తగుమగనిగోరు డెందంబు చిందర
 నెల్లచెయ్యలం దొందరంబెట్ట పెల్లు చెలులంగూడి యాటలపాటలఁ
 బ్రాద్దగడపుచు సరిలేనియొయ్యారంబుల వెయ్యారులగు రాచూలి
 చట్టాబులు నవ్వలకుందావులగుచు దాగురుమూతలకుం దగుచుం
 దురనిపదుగురుంబలుకఁ జలుకలన్ గోరువంకల గోయిలల నెమ్ముల
 నంచలం జక్కువలన్ మఱియు వింతవింత పెంపునుపక్కిమూఁకలకుం
 బుద్ధం జక్కెరలం దినిపించుచు నిట్లుమెలుంగునెడ. 17

మ. ఉలుపాలిచ్చు నెవంబునన్ మెఱుంగుఁజెయ్యల్ చూపు చందంబులన్
 బలువాలుంబలుకల్ బడింగఱుచు వి న్నాణంబుల స్నేలపై
 గలరాకొండికకాండ గుంపులయి యి క్కల్కిం గనుంగోనలన్
 గలయంజూచు మదింగరంగి కడురా కల్ పోకలుం జూపెగిన్. 18

క. వారున్ వీరననేలా

పేరుంజడదారులయిన బెల్లగిలుచు నా

రారేతేనింగనఁబలె

దారుంజనుదెంతు రాపె తమిలోనేపన్. 19

మ. తలిదండ్రుల్ గడుదాల్చి నిచ్చలును డెం దంబుల్ మరుల్లోల్పన
 ప్పలుగుంతత్తడికాని బత్తిమెయికో ల్వుల్ సేయఁదానున్ సిరిన్
 వలపుల్ గొల్పెడి సామిసేతల కతల్ వక్కాణముం జేయఁగా
 జెలి వే వీనులనించి నించి తమిబె చెన్ వెన్నునింజేరంగన్. 20

క. తొల్లిటినోమెట్టిదయో

యుల్లం బత్తెమ్మికంటి యొద్దనచిక్కెన్

మల్లడిగొని నిచ్చలు నెల

చెల్లెలికి సవతిదనముఁ జెందుదుననుచున్.

సీ. దాపరం బనుమాట దానెఱుంగని బోటి
తలిదండ్రులక మది దాపజొచ్చు
మొక్కచో నిముసంబు నుండ నైపని కొమ్మ
పలుమాటు పనిలేమి నిలుపుఁజెందె
ననయంబు చెలులతో నాటవీడనియింతి
యెదురబిల్చిన మాట లివ్వదయ్యె
నేమరుల్ గొనక దా నిచ్చునుండెమలేమ
యెద్దియో కోరున ట్లెసక మెనఁగ

గీ. కుడుపు తడుపులపై నిచ్చ విడుపుబాడమి
నాట పాటల నినుమంత చోటుసడతె
వలయునేతలపై రోత లెలసె గలసె
డెంద మత్తమ్మికంటితోఁ బొందుగోరి.

22

క. చిలుకల కై ననుఁగఱపదు
పలుకులు రాయంచలాట పట్టులఁగనదీ
చలనిమ్ములచెల్తోఁ దోఁ
టల విరులఁ జదుమఁబోవు టయుమదిమఱచెన్.

23

సీ. పచ్చవిల్లునితొండ్రీ మచ్చి కల్మడిగోరు
తఱిగట్టుదారిపైఁ దలఁపువిడదు
పక్కిడాల్వేల్పుపై బాటచల్లగఁబాడు
తమ్మికంటిఁదలంచి సొమ్మసిల్లు
కఱివేల్పునకునింతి గాఁగోరి మరులీను
మరునయ్యఁ దలపోసి మదిమరంగుఁ
గఱినెచ్చెలి నిచ్చ కొగలించఁగ నెంచుఁ
జుట్టువాల్దొరచెట్ట బట్టగోరు

గీ. పసిడిపుట్టంబు సామిచే పట్టనేని
బ్రదుకుతుదమ్మైనని యాస పడుచు బడుచు
విడుచు నెల్లాటఁ గురులైన ముడుచుకొనదు
దొంతరల బారువలవంత తో నెలంత.

24

ఉ. ఆయెలనాగ డెందమవి యన్ వలరాయఁడు చిల్క తేరిపైఁ
గోయనియెక్కియార్చి యెలగోలుదళంబులు గాఁగమూఁకలై
గోయిలదండునాగ జుటు కుంబువుగోలలు తియ్యవింటివే
ప్రేయఁగఁ దాళలేక కడు వేడురునొంది సలించెనయ్యెడన్. 25

సీ. గుడికేగి చెలులతో గుడుసుకై దవవాని
నలుపుకోరికల్పూర నిలిచిచూచి
మరునియాటల నెడల్ మఱచి యొక్కించుక
దెలిసితెప్పార్పక వలపుఁజూపు
నాటించి యంతలో నానక్రేస్తురుకంగఁ
గడగంటిచూపులఁ గలయఁగాంచి
తమ్మిరేకుల కేలు దవులబొన్నచునిక్క
మగుసోకుసంతసాబలమనెదురఁ

గీ. బుడమిసోకంగమొక్కి వైనమగులామఁ
గన్నులద్ది తలంపెచే ర్కటంగతోన
నుడివి వాతెర గదల న వ్యడికిదేట
పడునో యని జంకునారాచ పడఁతివెఱచి. 26

ఉ. ఇంటికినేగి సెజ్జపయి నేతముండి తలంచి తమ్మివా
ల్లంటికి నబ్బెగాని పెడ కల్కుల కామరునయ్య పొందుచే
కొంటయటంచు నుస్సురని కొమ్మచురుల్ గొని కమ్మవిల్తుచే
గెంటులకగ్గమై వలపు గ్రిక్కిరియన్ బారలున్ విరాచే. 27

ఉ. బిత్తరితమ్మిరేకుపయి బేర్చిమెయిన్ విరిదేన గోటిచే
నొత్తుచు వెన్నునికవలపు టొత్తడివ్రాసి చెలిం గనంగనీ
కొత్తిలిచూచుచుండు నొరు లొక్కడవ్రానిన యంతఁజైటలో
నత్తటిమాటుఁ గాగిటికి నబ్బె మగండ్లని యుబ్బులోపలన్. 28

ఇచ్చునిచ్చులుతనమిది మచ్చెకంటి
తలఁపుఁదలపోసి యెదిరించి వెలసెననఁగ
నెల్లగడలను వెన్నుఁజై యెనసెఁజెలికి
వలపుమేరగనంగ నె వ్యరికిదరము. 29

సీ. తెఱగంటిగమితేని తెఱవగాఁ గనుటనో
 కన్నమూయుట లేదు గడియయైన
 సిరిబోటి సవతి వా సితలంచియోకాని
 యిసుమంత యెమ్మెపై నిచ్చగొనదు
 యెనలేనివేల్పుతో నెనయఁగోరుటనేమొ
 జతకత్తియలనెయ్య మతకరించు
 నిండియుండెడువాని నెయ్యమాసించుట
 నో సాపడుటకైన నాసపడదు

. వేయునేటికి వలరాయఁ డేయు నంప
 చిచ్చు మై సోకి మదిలోనఁ జిగురు గొనిన
 వలపుసెకవేడిచే వేడి చలువ యనిన
 పగిదిచెలివెచ్చ యిసుమంత బయలుపడదు.

30

. అక్కల్కి నిక్క-వంబుగఁ
 దక్కెగదా చెలువుఁడనుచుఁ దటకాపడి పే
 రక్కుననలమున్ వలపులఁ
 జొక్కెడి నిదురలను దమ్ము సొలసెడి వెన్నున్.

31

తనమీఁది మది కొంత దార్చినవారల
 విడువనకొంతంబు విడిచెనేమొ
 ఏకొలందులకేని నాకొలందినటన్న
 పలుకు నిక్కము మాటుపఱచెనేమొ
 సీవారమనువారు నావారలనునేమ

మీపట్టనను దాచ నిచ్చయేమొ
 తనకుఁగేల్గొచ్చినం తనబన్నములనెల్ల
 మడపింతు ననుమాట మఱచెనేమొ

మదియొసంగితి వలచితి వదలనంటి
 నడుగుఁదమ్ములవ్రాతి నేకట ? నెనరు
 గొలిపి నావలవంతలోఁ వలపడయ్యె
 నమ్మరాదమ్మ మతకరి తమ్మికంటి.

32

ఆ. పులుగుకత్తలాని పొంబుట్టువలదోయి

సెజ్జ సొలయు వాని పజ్జకొంది

సవతువంతుబునుక సవతీలచ్చికిగో

నత్తు తెన్నడొక్క-యనితలంచు.

సీ. అత్తమామల ముచ్చ టాయింటిగోలేదు

చుట్టాలకతసెప్ప జూపసున్న

వచ్చిరవాల్లు వదలుటలేదట

కలవట్టు సవతిదే బలిమియచట

కలవాడుబిడ్డయొక్కతు-సందియటండ్రు

గడియకొక్కొకతీరు గలడుతాను

వేనోళ్ళబిలిచిన వినిపించుకోడట

డెందమిచ్చినగాని పొందుగనడు

గీ. ఎందు పెదకిన లేనివాఁ డిట్టివాఁడు

నాతలంపెటు లీడేర్చునో తలంప

నెట్టుల విరాళికడలికి గట్టుసేర్చు

నచ్చిన నెలంత లెవ్వరి నంటుదీర్చు.

గీ. ఎల్ల యుల్లంబు లిల్లు గా నుల్లసిల్లు

నల్లనల్లయ్యకిల్లింట ముల్లమెల్ల

గొల్ల కొల్లగ నిచ్చిన నెల్లడయ్యె

జెల్లెబోఁ తల్లడంబార్చు మెల్లమెల్లు.

సీ. ముక్కంటి తలపువ్వ ముద్దులుపై దోడు

వెడవిల్తుఁ డాపెరు గొడుగుఁగుట్టు

గండుకోయిలగుంపు చందోలుదళములు

చిలుకలు గుట్టముల్ చలువగాలి

యరదంబు నామని యనుగు నెచ్చెలి తమ్మి

కలువలు కోలలుగడుసు తేంట్లు

ననవింటి గొనము గా వున నిన్నియును గూడి

యుడికించునని యేల యోహాళిడు.

ఆ. సవతివంకవారు సవతోర్పుదురె నాదు
మంచి వారికేమి మగనిగాఁగఁ
గోరుతనకుఁదలఁపు కొనకెక్కఁజేయఁగా
వలదె వెన్నుఁడెంత వాఁడుకంటె.

36

గీ. కంటఁగనుటయెవీనుల వింటిగాని
తుంటవిలుతుండు తానెంత మంటమారి
యెంటమి దలంచి నన్నంతఁ గంటకించి
దంటములుకులఁ జెండాడె వెంటఁదవిలి.

37

గీ. నేలతెఱగంటి దీవనల్ నిండెనేని
నుదుటఁజెక్కిన నలువవాఁ లొడవనేనిఁ
బుట్టునెడఁ గాముగమిచూపు పొందికేనిఁ
గోర్కెకడగన కెడలేల గొరలుననుచు.

38

సీ. పొద్దుపొద్దున లేవఁ బోవుచోఁగఱివేల్పు
నడుఁగుఁదమ్ములు డెంద మందునిలిపి
నిలువెల్ల నెలకొల్పి తొలఁగనీనిదిటంపుఁ
జూపునాటించి ని ల్పోపలేని
తమిఁజొక్కి సిరికూర్పు దెమలనీని తిరంపు
బలితంపుఁగొగింట నలమి చెక్కుఁ
జొక్కుననిడి యొడల్ చెమరింపఁ గల్గగా
నెఱుంగని నిక్కంపు తలమినొంది

గీ. ఎట్టకేలకుఁదెలిసి క నైఱచి నిండు
తమక మగ్గలముగఁ దాల్చి దొడరింప
నెలసి యెల్లమిచేఁ జెయ్యు లుడిపికొనుచు
కడపునయ్యెడ నవ్వాలు గంటమిన్న.

39

సీ. ఒక్కొక్కొక్కయెడతానామొనరించె మడిగాఁగ
మడుఁగుగట్టు మెఱుంగు తొడవులూని
కంచెలబిగియించి కట్టెఱబాట్టు నె
న్నదంట నెమ్మగఁదమ్మి కురురుమొండఁ

దమ్మికంటినివాసి గమ్మని గంబూర
గులుకు గందముబూసి యలరుదండ

లిడి దివ్వెలెత్తి బిల్విడి దోయిళుల విరుల్
జల్లి తియ్యనిపండ్లు జక్కెరలును

గీ. నారగింపగజేసి నో రూరదమల

మొసగి పడకింటిపనులకు నోల మాస

గొలుపు విన్నపమిచ్చి యక్కొమ్మవేట

తలపుగొనిన మరుల్ దాచె వలపుగులుక.

40

సీ. గడగడకొక్కొక్క మడుగుసింగారించు

జలువదీర్చించికం చెలులదార్పు

మగతాల రవణముల్ మైనించుగందంబు

పూయఁ గురుల్ గంపు పొగయఁజేయు

బువ్వులెత్తులుజాట్టు బుక్కిటనిండార

దమలుబుగొను మీటు దంబురలను

నెజ్జలఁబవళించు జెలులతో రవణించు

నెలమావిదోటల నెలమిఁజూపు

గీ. నెప్పదో చెల్వఁడె తెంచి యేలుననడి

తలఁపుతోనుండు పెటవారి తలపులందు

నెల్లిదంబాండు దలఁపనీ దిట్టివిత

పోడతనమొందుఁగటచెనో పూవుఁబోడి.

గీ. దీమసం బెట్టిదోకాని తెటవడెద

ములకు నందని సామిపై వలపుఁదలఁచె

నాతఁడొయ్యలినిసిరి నాతిమీఁద

బోటి నిలిపెదనని పూట పూటనలచి.

41

సీ. అన్నాతిమరులు లో గొన్నది మొదలుగా

గోడండ్ర కత్తగాఁ గూతుననియు

నచ్చునబట్టిదా మెచ్చిన మొదలుగా

జగి రాణివాసుండు జేతుననియు

42

నన్నెలంత తలంపుఁ గన్నది మొదలుగా
నిక తాళిబాట్టుసే యింతుననియు
నబోటి తనకూర్చి యాసింపుమొదలుగా
వలగొందునగ్గి కే ల్వట్టియనియు

గీ. మరులునఁ బెనంగెఁగాని యమ్మరునితండ్రీ
వేతెతలపడ యద్దంట వింతకొంత
మదిదలంచవసంబె యక్కొదవయేమి
వ్రాతసేతలకేలిన వాడెతాను.

43

క. కాగలుగుపెండ్లికూతురు
గాఁగలిగినపెండ్లికొడుకు గారాకూతుం
దాగట్టుదారియును జత
గాగడపిరి కొన్నియెడలు గడుసరిమదులక.

44

ఉ. ఆనవలావిరాళి మొలకై చిగురై ననయై తనంతఁబె
న్మానయి కొండయై కడలి మట్టుననిల్వక నింగియై నిజం
బై నెఱయంగ డెందమున నంతకు నంతకు నెక్కువై యొరుల్
దానని వేతెఱుంగని వె తన్ జగమొల్లకయోరసింపఁగాన్.

45

ఉ. అత్తతీయంబరీషుఁ డన యంబును గూతురుపెండ్లి సేయఁగ్గాఁ
నెత్తినసంబరమ్ములు ప యింబడి సందడిఁగొల్పఁజిల్కరా
తత్తడికాని మేల్సాబగు దట్టిన రాకొమరుండెవండా నే
నిత్తునువానికంచు మది నెచ్చినవేడుకబిచ్చలింపఁగన్.

46

క. ఏబదియాఱగునాడుల
లో బలిమియుఁగలిమియుంగ లుంగు నుడయులన్
దాఁ బరికింపఁగఁజొచ్చెను
వేఁబరవసమొప్పు నిండు వేడుక నెలమిన్.

47

సీ. తూరుపునాళ్లేలు దొరలలో సాబగులు
సిరులవీకలు చాలఁ జత్తగించి
వలిగాలికడపోళ్ళ నిటుచు నేలికలలో
నందమ్ము పొందమ్ము నరసియరసి

పడమరవైపుల పాలెంపుఁబట్టల
యెకిమీడుల తెఱఱగు లెల్ల వెదకి
విడిముడివొరపట్టు వీమలఁజేఱుల
నిద్దొపుగొనముల నియ్యచు నెమకి

గీ. నలుగడలకిట్లుదగువారి నలవరించి
పంచిపరికించి వెనుకముం దెంచిమించి
పొరలువేడుక కడలిలోఁబొరలుకొనుచు
సంబరముమిన్నముట్ట హెచ్చరికదవిలి.

48

ఉ. ఎఱ్ఱవివేల్పువంగడపు తేలిక కూతురునివ్వఁగోరి రొం
గుఱ్ఱలఁబిల్వనంపె మదిఁ గోరికలీరికలెత్త నెవ్వనిం
గఱ్ఱయలర్చుకన్గెనల కాపునఁగేల్గొనునో యటంచు లో
వెఱ్ఱియెఱుంగఁడేమియును వెన్నుని చెయ్యులెఱుంగవచ్చునే.

49

ఆ. తలఁపవచ్చుఁగాని తలచినట్టులుసేత
వసమెపుడమినెంత వానికైనఁ
జిన్నికూతు పెండ్లి సేతునంచనెగాని
కాఁగలట్టి తెఱఱగుఁ గనఁజుఁజేడ.

50

నీ. పుడమి యీనినయట్లు పొలుపొంది వేవేల

కాలిబాటులతోడ గములుగట్టుఁ
గలసంద్రముల పోటు గలయకరశృనా
గుఱ్ఱపుఁజౌజలా గుబ్బుగాఁగ
బడలిచూపుల మేటి నోడింపగుమిగట్టు
గట్టులోయననేన్గు చట్టమెనయ
వేడఁచూడఁగఁగోరు వేల్పులయందలం
బులుఁగ నరదముల్ పొలుపుమెఱయఁ

గీ. గదలివచ్చిపుడమిన ల్గడలఁనెల్ల
యెడలగాపున్న రాకూన లడలఁజేయు
వెడవిలుతుదెబ్బపోటుల బడలలేక
గొమ్మకొనపండ్లుగోరిన గుఱ్ఱులట్ల.

చ. మిన్నెకనెలకలిమిని దన

కన్నక ననుజుల్కజూచె గాయనుచును దా

నెన్నో నెలకబల్కిని

గన్నట్టిపుడమిరాచ కందులఁజెలఁగక.

సి. ననుజూచుపూఁబోణి ననదంపుబెడిదంపు

కఱకుటుంపరపాలు గాకయున్నె

నాసారుకును దమ్మి నాటించునంతలో

నెలతనివ్వెఱనొంది నిలువకున్నె

నాకల్పివినెనేని ననబోణి యెవ్వతె

యేని నోరూఁదిన న్నెనయకున్నె

నాపోడతనము కొంతైనవిన్నవెలంది

పాయమ్మనాపాలు సేయకున్నె

గీ. యనుచుఁ దమతమ బింకెమ్ము గొనములరసి

నన్నెగైకొనుననుదిటం బెన్నసీని

పొడపునూపంగ నారాచ బొట్టెలెల్ల

బలిసిరి యయోధ్య వాడవా డలనుముసిరి.

క. ననుగన్న నెలత యడుంగిడి

చనునేయని బీరములను సడలరుఁజేడుల్

ననుగన్న నెలతయడుంగిడి

చనునేయఁ యెవ్వరనరు చనవునఁబుడమిక్.

సి. కట్టించె మగతాల గదియంగ గద్దియల్

బలియించె బలితఁబు కలనడములు.

నాటించెననఁటిగున్నలు నాల్గుదెసలను

నింపించె గమ్మన గంపుమొగలు

నిలిపించె నల్లడ నిలుపుటద్దంబులు

దోపించెనలిపచ్చ తోరణముల

నలికించెఁబన్నిట సంగళ్లు మొదలిగాఁ

బూయించెజూచె బోలిసేట

గీ. ముత్తియఁపుముగ్గు ముంగిళ్ళనత్తజేసె
విరులదండలుచుట్టిచె వింతలెసఁగ
రాచక్కామరులువేనవేల్ రాణదనర
గూరుచుండఁగనన్నెల కోడైకాడు.

55

క. టెక్కములింటింటను మరు
జక్కులజంత్రములు వలయు సవరణలునుజెం
పెక్కఁగనలరించెను నిల
నొక్కంటికి వేలకొలఁది నెత్తడములుగఁ.

56

నీ. ద్రచ్చునత్తఱిమిన్నదరియుకరళ్లతోఁ
బొడవుగాఁబొంగెడు కడలియనఁగఁ
దెఱగంటిగుంపుల త్తినసంబరమున జ
ట్టిన గట్టుగొంగనిం డినచదురన
సింగంబునెక్కడు చేడ పెడిలినాటి
గట్టురాయనివీటి గలగలయన
ముజ్జగంబులవారి మొనసిచూపఁగనల్వ
బొడినొక్కఁడుగఁజేయు పోలనంగ

గీ. నూదిమొననాటసందీని సొంపునింపు
గుంపులగుమంది యొత్తిడి కొత్తవిత
గంతులేయ నయోధ్యనిం తింతగాని
సంతసమ్ములకునుమంద సమ్మయయ్యె.

57

నీ. ఒకచెంత నేనుంగు లకడంక గజిబిజ
లోకయోర గుట్టంపు టొప్పిదములు
మొకక్రేవ నరదంపు టొటపుచొక్కటములు
నొకదారియెలగోలు టొత్తడములు
నొకయిక్కగానీల యొప్పుటాటలసొంపు
లోకదండపాటయ చ్చికలవిత
లోకచక్కి యంగళ్ళ యందుకంపులపేర్చి
మొకవంక విద్దెల యురువడింపు

(6)

రెండవవిన్నపము.

41

గీ. లెల్లయెడలను పెనుసిరుల్ కొల్లవఱచి
 ఝల్లుమన మందిరొద పెల్లు గొల్లుమనఁగ
 నిలుపునిస్తారమును వీటి చెలువు తేని
 చదరుబోలికఁజెలఁగ నిచ్చలునుబొంది.

58

క. చకచకలై తకతకలై
 తుకతుకలై యెల్లయెడలఁ దొడిబడుసిరులఁ
 లకలకలై వికవికలై
 పికపికలై వీడువిత పేర్పొందనరెన్.

59

నారదపర్యతులంబరీషునియొద్ద కేతెంచుట

సీ. కావిదోవతి పింజగదియించి తనగోచి
 కట్టుపై బిగియఁగాఁ గట్టినాఁడు
 మిన్నేటిసిటనిం పిన రెండుమోముల
 మంటిబిందియతోడ మలసినాఁడు
 రాణింప నెకదొడ్ వీణెమీటుచు గోట
 కట్టిపేరులతేనె జట్టినాఁడు
 నమ్మేనివెల్లుడైఁ గ్రమ్మిరెండవనిండు
 జాబిల్లియనిపింప సాగినాఁడు

గీ. తాల్మినెయ్యంబు డెందమ్ము దార్చినేల
 నాల్గుచేఱఁగులనొడయలం దరియువాఁడు
 నేమములడస్సియునుఁ బేర్చి నెఱపువాఁడు
 చివ్వబువ్వలజడదారి జేరవచ్చె.

60

గీ. కొండపేరిటజడదారి గూడియతని
 నెయ్యములతియ్యదనములు నిండిబొడి
 గండుమీఱంగముచ్చటల్ గడిపికొనుచు
 వచ్చె నచ్చెరువెల్లారి కెచ్చదపసి.

61

చ. ఇరువురుబాసవాల్ దొరలు నిచ్చజగంబులయొప్పుఁగాంచుచున్
 బరువపుసంబరమ్ములఁబవల్ నడురేయియనంగరాక యొ

క్కిరువుగఁబోదివితగన నెచ్చటినుండియొవచ్చిమ్ములన్
దొరయును వారిరాకవిని తొరపు వేకుక మిన్నుమ్మట్టగన్. 62

చ. ఎమరుగఁగి బత్తితుడకెక్కినగారవమూటలెత్త న
మ్మునుసలివేల్పుటయ్యలకు మ్రొక్కి పదంపడి యంజతమ్ములన్
వదలకపూన్చి యందలమునంగొనితెచ్చి కడనిగద్దియన్
గదియగఁనుంచి పజ్జకొడి కంబుగఁ దానును గూరుచుండుచున్. 63

ఉ. ఎచ్చటకేగువారలొకొ యిచ్చటకీరలరాకగాంచ మా
ముచ్చటదీర్చుటేకద మిముంగనునప్పటిగోలె డెందము
దచ్చఁపుఁదెల్పి సొప్పడియె నన్నిట నేమి కొఱుత గానరా
దొచ్చెముదక్కి పుట్టువుల యొత్తకులుత్తలమందె నిత్తటిన్. 64

క. తొలిపుట్టుఁజేయుపున్నఁపుఁ
బలుససి పండుటయెకాదె పదఁపఁజిమిమి
వలుద కడగంటి కొన చూ
పులు మాపయివెల్లువలుగఁబొరలుటలెల్లన్. 65

చ. కనుఁగొనఁగానె యగ్గలము గామదిబుట్టిరసాబరాబు ద
ట్టిన కడలింగనంగలుగు లేవదినరై నెలరైకొకల్
వినుకులుబాడె నిండెసిరి వేకుక లూడికలూడఁబాతె నా
యనువెక యేకింగలద యారెవెయారులు లెక్కఁగాంతులే. 66

చ. అనియిటులాడుతేని తనుపాతెకుచూపులఁదేజిచూచి మె
త్తనినుకులన్ మొగమ్మునగు తాపులుగ్రమ్మగఁ జివ్వయోగిరం
బునగడుపార్చునయ్యయనఁ బున్నఁపుఁబుట్టువుతేడ ? లేడున్
కెనయనరాచమానిసి బో ? నినుబట్టియనెలనిల్చుటన్. 67

చ. సిరులకుఁబొక్కివైతివి న సింబసిపగటలు పాడి యగ్గలా
బిరవుగనీవుగాచుపుడ మిం బగఱన్ వినుజాలుబేదలే
డరసిన లేడులేడు నుడు లాను సమల్గనరాదుతాల్మిపె
లైరవగుచూపెఱుగవుగు యిన్వినినీవొరుసంపవెందులన్. 68

సీ. పన్నుబుదెలులేవు పాఱులాదెల్లడఁ
గాపులాదఱిగొఱె కానిలేదు

పట్టుబాతమునకు బడుపాటు గనరాదు
 దురపుమంతనమెద దూఱినపు
 వరదలకొండెపు అడబాటునై పపు
 కలనై న మదికొచ్చు పలుకుకక్క
 యొరురొక్క మొరునితి నొరగంటగనుటెల్ల
 వడుగుచోబొంగట్టు వైనకాను

గీ. ఎఱుక తెరువరులైన ని న్నెఱుగరాని
 యెఱుకగలవెల్లకలిమివే యేలనెయ్య
 రులకుముంగొంగుబసిడిచు ట్టలకువేల్పు
 టాలమేల్బంతివైతివో యంబరీష !.

69

సీ. ఎఱిగికావుమటన్న నేతటినైనను
 విడువవు విను మీఁద విటిగిపడిన
 గొలుపులోననరాక కలయేలునేలలో
 నెల్లడంగల్లరి కీపుచొఱవు
 పొగడుదీనులశెర్ప వగబడదినుమంత
 యెక్కువవాడిపైదక్కువనుడి
 డెందమయ్యెడ గుందు మొందకలోవెలి
 నొకనిలుకడఁబాయ కుండుశీవ

గీ. తలఁపువమ్మపుటెఱుగవు వలపునిక్క
 మందయాకకుమళ్ళుబా టనుటవినము
 కలిమికినినుబ్బు బలిమికి గరువతనము
 ననుటసున్నగదన్నయో యంబరీష. ?

70

సీ. నాల్గుసంద్రంబుల నడుమనాడుల నెల్లడ
 జూటించి యేకాసి నాటినేమ
 మందఱియోగూడ నబ్బురంబాలువ గు
 ఱములు నేనుగను లాలగముటు మొదలు
 కసపునంటకయుండఁగాచి యమ్మరునాడు
 పాఱువారలందన్ని పలుచెఱుగుల

పసల బుటులఁదన్న పొసగించిపవఁపడి

వెన్నునకొసఁగివే వేగమెసవి

గీ. యెల్లయెడలను బెగఁదొంది యిట్టిసేతఁ

జెఱుపఁబూనినజడదారి చిలిపినోర్చి

కిందుమీఁదునుజేదమ్మి నందితీవు

సంబరంబిట్లువలవదే యంబరీష.?

71

సి. ముపురవేల్పులలోన మొదటిసామినిబట్టి

ముంగిటనిడుకొన్న మురువుగలిగి

యైదైదులకుమీఁది దైనదెద్దియొదాని

నిజమెల్ల గనునట్టి నేర్పుగల్గి

తానెంతయు వేతె తనకన్న లేదను

నిందుతనంబెద నిలుపుగలిగి

యేమియులేకపై యెఱుకకుమీఁతిన

యెఱుకవై వెలుఁగొందు నింపుగలిగి

గీ. తెలిసి తెలియక కలయక కలిసికలుగు

నంతవట్టునునెపముగా నరసినీవ

యగుచునీవునులేకయే మగుటగాక

యలరితివి నిన్నుఁగననొనయంబరీష.!

72

వ. అనియిల్లెఱుగునఁ బోరటఁపుటోగిరంపుటయ్య పలుకునెడంబుడమి

దాల్పుపేరింటి సతాసారి యిట్లనియె.

73

చ. అడుగిడకచ్చనీవులహఁయల్ వలరాయలగేరునందము

బెడిదఁపుఁజోరులఁ బగఱ పీచమడంచెడునీక నెల్లెడఁ

గడుదెసలందుసందిడని కప్రఁపుదుమ్ములనమ్మునేయును

త్తడియసముం గొనఁగ నిను దప్పకనొండెడఁగల్గఁజూతుమే.

74

క. కననియెడలేదుపుడమి

గనుదొరగములందు నిన్ను గనుగనుదమ్ముల్

గొనుడనువు దనువు నీచద

దున నిలుచుట నిలుచుటయె యంగఁబెఱాకు.

75

క. రాపుట్టువులకా నీకెన

రాపుట్టువులందు బంగ రా మలయగఁదా

యేకట్టునఁగూపెట్టిన

రాపడసి వొరులసిరుల రహినిపితిగా.

76

సీ. పుడమిఁజూడఁగవచ్చు పుణుకుమానఁగరాదె

నీయీవిడీవియెం తేనిఁగనిన

వెలుఁగుల యెకిమీని వెక్కిరించు నటంచు

నీవీక పెనుఢాక నెఱపరాదె

యల చందమామతోఁ గలపడం బగునంచు

నీయంద మిరవొంద సేయవచ్చు

గొనపునిండురులోఁగనిన యంతన పొంగు

మున్నీటితో సాటి మొనపనగును

గీ. కడిదిరామగతాపోల్కి గాఁగ నెన్న

వలెగదా నిన్ను నెడయమే ల్బంతి బంతి

పాపతేనికినైన నీ పరువుఁ బొగడ

నానె తగుదయ్య నీకనీ వంబరీష.

77

వ. మఱియుం గడిదిసేతలం బలుమగలరోసినన్ నీసరి మింటివిరివడుపు

బొడకట్టంగదావడువులుం కేలుకొనుటలు జన్మంబులుం జెఱువులున్

బావులు దారులసిరుపోతలం బాఱులకుం బోనంపుటివులున్ మొద

లుగానఁజేయు పుడమి యొక్కెడ గడమ పడు నెలవుగల దనుట

వినుట కనుటలేదే. మీచేసులు పాలందనియని విద్వేలవారెందైనను

గలరనిన నుడి తడివినంగనంబడదు. తోటలుతూరుపుమన్నీనితోట

మాటలునుడువనోర్చ వనుటమేలు. కొడుకుల కూతురుల మనసు

మలఁ జుట్టంబులమొల్లంపువెల్లున నిల్లుతామరతంపైర సొంపునింపఁ

దునుకలయ్యను గానిచొప్పునం బుడమినాల్గుమూలలుం గలయనేలు

చున్న నీకుం బాలవెల్లి వెలదిబ్బ నుబ్బుగుబ్బతిలు గుబ్బలితాల్పు ని

బ్బరంబు జబ్బపడఁగ నోపునని పొండునుడువుల కొంతపోద్దుముచ్చ

టించిన.

- డి. ఆయెడనంజరీషుండు బయల్పడి వెల్లువగట్టుబట్టిపో
 రాయపు సాద్రపూదరగ లాబశిముగ్గుడు బాసవాలలరా
 దోయపువిందులందఱి తొట్టిలు తీయ్యదనంపుమాటబన్
 బాయకఁగొల్పుచున్ నిలుచుపట్టున "శ్రీమతి" వచ్చి మొక్కినన్. 79

మునీంద్రులు శ్రీమతినిగాంచి మోహించుట.

- సీ. చిలుకలేజవరాండ్ర చెల్లాటము మఱంగి
 నడయాడు వలరాజు పడఁతి యనఁగ
 మెఱుఁగుఁబూఁబోడుల మేలంపుటాటల
 మెఱుఁగు మజ్జెలఁక్కిని మెలఁతయనఁగ
 జతమింట నాగవా సము గూడి యాడెడు
 జడదారి తొడబుట్టు సకియ యనఁగ
 సాటిబోటులకు స య్యాటాబు సవరించు
 రారాచటికఁపు బెన్ లచ్చియనఁగ
- గీ. నిరుగడల వేనవేల్ చెలుల్ దరసి యలమ
 నీటు లొయ్యారములు కుల్కు తేటహోయలు
 బయల బరువులు వారంగ బాఱుదెంచు
 రాచిటుతఁజూచి జడదారి రాచదోయి.
- క. వెనుకయు ముందు దోచని
 నవవిల్లుని దాడిదవిలి నానదొలఁగి తా
 రనువెఱుఁగని యడరున రు
 ల్లని గూడెలుసెదరి బెదరి యారట పడుచున్.
- సీ. విడుచిచ్చులు చుట్టు నలమఁ దాలినవారు
 మరుణికాకకు బిట్టు మలచువారు
 కొండల తిరుగుళ్ళు గొమ్మ చన్గొండలు
 గాంచి యొక్కడు గై నఁ గడల రైరి
 యెడలొక్కటఁ దిరంపు కుమట నాటెడు వారు
 మాదుతోవలఁ బోవ మలపరైరి

• కట్టినెచ్చలిపేరు గఱచునోరుల గొమ్మ
మోవి కోరిక ద్రిప్ప మొనయరైరి
గీ. నానదిగదావి లోజూపు మాని మీఁదుఁ
జెడుట కోడక తగవుఁ బో విడిచి తమకు
నందికకురాని జోలిపై నానదవిలి
పడఁతి వలవంతగుమిలి ర జ్జడలవారు.

82

క. పుట్టినది మొదలు వలపుల
పుట్టెఱుంగని బడుగు జడల పుట్టుల నయయ్యో
కట్టసి మరుఁడేచుటచే
నిట్టూర్పులకాక నింగి నేలయునుడికెళ్.

83

క. ఒంటిగఁ గొండలచఱులం
దుంటకు నివ్యాలుగంటి తోడై నను మా
తొంటియొచ్చిన పున్నెపు
బుటగదాయంచుఁ దలఁపు పాలై రంతళ్.

84

సీ. ఒడలఁదమ్ములపూస లుదుట బూడిద పూత
జడల జూజరుగాంచి జడిసి జడిసి
కరకకాయలమెక్కి కసరుగడ్డలుగ్రుక్కి
విసువు దాడలసొట్ల వెఱచి వెఱచి
వెన్నంటి డొల్లలై వెనుక కేగినబీద
కడుపు లెందుచుఁ లోనఁ గమిలికమిలి
దొమ్మర్ల గడవాళ్ళ దొరయుపేపులజీర
గములఁ దలంచుచుఁ గాగి కాగి

గీ. మగువ నునుసోయగమునకు దగని గోడు
బాడమెగాయని డెదంబు లడ్చఁచికొనుచుఁ
బాడకున్నను బ్రతుకక చూచిబ్రతుక
లేక చీకాకుపడి మరుల వేచ పారు.

85

క. ఎమ్మెయిసేసిన దెడలునె
తమ్మికడుపుసామికై నఁ దాఁరెంతటివా

రమ్మెయి తెగి మింగుటకల

దెమ్మెరలం బడలి రపుడు తిరుగుడువడుచుఁ.

86

సీ. నాల్గు సంద్రంబుల నడిమినాడుల కాపు

రంబు రాగుంపు ల బ్రంబుమీఱ

కలుములు బలుము ల గలముగదావారు

తీవి తేవలకెల్లఁ దావలములు

ఎవ్వని కబ్బునో యీయింతిమేల్బంతి

కొంగిట డక్కున క్కర్జమింత

చొక్కంబుగాఁజేయు దిక్కుగల్గుటదోచ

దిట్టివిన్నాఁకి నిచ్చుడెంద

గీ. మెట్లుగల్గునో యీతని కింతపున్నె

మెవరు దెల్పుదు రూరక యెట్లుదెలియు

ప్రాజదువులందు నాబోటి పజ్జఁజేర్పు

కొంచెమైనను దొడ్డగా నెంచుఁగాదె.

87

గీ. కొంగముక్కులట్ల గోళ్ళను బెంచుచుఁ

గన్నుదోయి గలుపు కతన సొట్ట

చూపు మరపి సొబగు చూపుబుచ్చుచుమోస

పోతి మెట్లునేడు పొసఁగుఁదలఁప.

88

ఉ. ఆకులు గాయలుకొ మెసవి యందము కానలపాలుసేసి పే

రీకలుదీయుకోడివలె నిట్టలవీటడిఁబోలిమింక నె

ట్లకడఁజేరువాడ సొబ కారెడిబోయెడు బుట్టుబమ్మయే

లా కలిగించెనీచదెగ దాయెగదావలవంతవంతయున్.

89

క. ఈతేనివారి నడిగిన

నీతేని తలంపెకాద యేనియునిలువం

గారాని చలువవెన్నెల

రేతేనికిఁ దాళుకొల్లు రేలుజాలన్.

90

క. బడిపనులు నేయువరపుని

వడువున నాచూపుగొనల వచ్చుమరుండే

యెడనెడరు వెల్లిముంపగఁ

బడవలసెగదా విరాళి బాపుటకోపన్.

91

ఉ. ఇంతికినిపు లేదు వల పింపక యమ్మగవారి మీఁద నా
వంతయు నట్టిగోడఱుగ నానవలా నెరజాణపోల్కిగా
నెంతయుఁ దోచుచున్నయది యీనయగారములీయెయారమున్
వంతునకింక నొక్కమగు వందలపించునె వేడ్కనించునే.

92

సీ. తెఱగంటి చదరంటు తెరవు చక్కగఁబట్టి

వేల్పురాగననైన వెడలనైతి

పుడమివంతలఁజూడఁ బూడము డెందముతోడ

నీనాటికరుదెంచు తలవచ్చె

నాడునాడీయెకి మీడుమన్నింప నే

డేల యీయింతిని నిందుఁగంటి

నింతతోనిబ్బరం బెడలి యీవలవంతఁ

దగులుట కేమిక తంబు గలిగె

గీ. నెంతవారలఁ దలకించఁ డించువిల్తుఁ

డంచుఁగొమ్మానకున్నది ముంచుకొన్న

వలపుదమి డెందమినుమంత నిలుపుగొనదు

మనిచనిన వాసి యయ్యెనే మనగఁ గలదు.

93

సీ. సాటిబోటులసన్న సన్నవైనైగలు

నెగిఁగాంచి యేమంచు నగుదురొక్క

రాణివాసఁపుఁ బూవుఁబోలులింతటిమీఁద

నిలుఁజేరగా సంది యింతురొక్క

రాలెవ్వరైన నారాకకుప్పొంగుచోఁ

దొల్లింటివలె మ్రొక్క నొల్లరొక్క

యిందేమి యందేమి యెల్లవారలలోనఁ

దలయెత్తరాకుండ వలయునెక్క

గీ. ఇన్నియఁగాక యిక్క-న్నె వన్నెలాడి

మిన్న మన్ననఁ గన్నంత కన్నమేలు

కన్నవిన్నను లేదెన్న వెన్నదిన్న
కన్నె యన్నకు నెనరున్నఁ గలదుబ్రతుకు.

94

గీ: గఱికిపేరులు గలిజేరు గారపిండి
కరకకాయలు మొదలుగాఁ గఱచినమలి
యొడలుచెడు చెయ్యలెల్లఁ బో నడచి గడచి
విడిచిననుఁ బోవదయ్యె నీ వెట్టియెట్లు.

95

సీ. ఈనాతికమ్మోవి తేనియల్గోలక
మరుకాకనీర్పట్టు మానులెట్లు
యాయ్ఁతిబడిపనుల్ సేయక వలరాజు
వేడికి లోఁగాక వెలయులెట్లు
యీనెలంతుక పైట లోన డాగకయున్న
వెడవిల్తుతూపు పో టడగులెట్లు
యీలేమకన్నెగ నిటురమ్మనకయున్న
విరివిల్తు చెఱకట్టు విడుచులెట్లు

గీ. ఈకలువకంటి కొఁగిట నిముడకున్న
వలపుదొరచేతి యీడుపుల్ వదలులెట్లు
కసపుసరియైన విరివింటి కాని బ్రదుక
దింతయై యంతయై కొండ యంతయయ్యె.

96

గీ. వేల్పుటింతులమలగొంగ చెల్పు నీమ
మెడలసేయంగవచ్చిన నెందఁతేనిఁ
జూచితలకుటలేదు నే డూచముట్ట
దిట్టతనమెల్లగెడపె ని త్రైతప్రసాదగు.

97

ఆ. పోతుటిఁగై నఁ బూలయంగరాని యీ
యంతిపురములోని యాగడంపు
వలపు తేఁడెఱుంగ వచ్చుమోసమనాక
పెద్దతనముసంచి పెట్టినారు.

98

సీ. తమకమగ్గలమైన తందరతెగువచే.

బైబడి కొంగిటఁ బట్టుతలఁపు
ముచ్చటతీరంగ మోము గెంగేలున
నిమురుచు లాలింప నిగుడుతలఁపు
పలపులువ్విభులూర వాతెరకీమునిపంట
నంటిపల్కాటు ము ద్దాడుతలఁపు
జలిబిలి ముచ్చటల్ గలిపి సయ్యాటలఁ
జేరికన్గొలుపంగఁ జేయుతలఁపు

గీ. ఒంటిపాటిల్లు సమకూరు నోపనంటి
వంటిచంటిపూయల్ కేల నంటిమింటి
పొడవు సంతసమంది మే ల్బడయుతలఁపు
పొడమఁ బెక్కుతలంపుల నిడుమఁబడుచు.

99

క. పడుచుఁదన మెన్నఁడెఱుంగక
పడుచుంగని మరుని యలఁత పాలౌచు తడం
బడుచు జడదారికవ లోఁ
బడు చుల్కదనంబునకును బట్టై యంతన్.

100

వ. కురంగట మెలంగుచున్న కన్నెకొమరు గన్నులారంజూచుచు నేయు
నదిలేక చీకాకుపడుడెందంబులం దందరపాటున రాణివాసంబని
యును బిరుదురామగతాచేరువయనియును దమకునడవడికింగాని
చెయిదంబనియును గొమ్మనెమ్మది యెమ్మేరనిలిచియున్నదో యని
యును వెలిబొంగనీని నలపుచిచ్చు పెఱిగి లోనెల్లంజుట్టుకొని వెలు
వడు మంటకాసలవడువున నిడుదలగు జడలుజీరాడు యొక్కపెట్టె
జుట్టుకొని బూడిదసేయఁదలపించు నచ్చిచ్చు తెఱఁగున నొడఘ్ననిండ
గావిదోవతులుగప్పి యీకర్జంబు లేఱవలన్వదకినం దమకు
నెడబడ దింక మేనిలుపుగాడుపులనూడనిబాడె యొనర్తు మన్న
యట్లు పెద్దపట్టార్పు వెడలించుచు దిగునపీటలుండిగనురికిన నొడ
యండంజల చేరువఁజాగిలిమొక్కి చేతులుమొగిచి నిలుచునెడ
నారదుం పతనికేలు గేటంగీలించి యారుకన్నులకుంగాని యొక్క

- విన్నపమాలకింపవలయునని యోలంబుసేర్చి యట్లనియె. 101
- ఉ. వేలకొలందిజన్నములు వ్రేల్చితఁ జేసితఁ బెక్కుపున్నముల్
చాలగ నేలవేల్పులను సాకితివోగిరమిచ్చిన లడన్
దాలిమిగల్గి కట్టిచెలి నర్మిలిఁగాంచితి వేమిసెప్ప మ
మ్మాలముసేయ కొక్కనుడి యానుమునీనుల నిండుమాలిమి. 102
- గీ. పుట్టుమొదలెన్నఁడిటువంటి బుద్ధులెఱుంగ
మేమియోకాని నీకూతు నెలమఁగోరి
డెంద మందమ్మునెందె మా యందపేర్చి
కూర్చినర్పించి కెంగేలగూర్పవలయు. 103
- ఆ. మమ్మువంటివారి మన్నన నేలకు
నింగి కెల్లబాగడు నెఱపుటనియె
కాదెప్రాతబలుకు కట్టిడియనిచాల
జాలిదూలి పలుకు లోలిఁబలుక. 104
- క. తెఱగంటితపసి నుడివిని
దొరయబ్బరమంది తెఱవ తోనగవుసిరుల్
దొరసి మొగమందగింపఁగ
వెఱపుంగదురంగఁబలికె వింతయెలర్పక. 105
- ఉ. వింటివెయ్యవారినుడి వేడుకగూర్చెను నాదువంగసం
బంటిన దోసముల్ నులియ నాడిరి యింతగుదొడ్లమేలు గ
న్గొంటగలాదె యిచ్చెదమె కూతురి నిట్టిదకాదెకోరెకీ
వెంట సిరుల్ ఘట్టిల్లుటని వేమరుసంతసమంది రిర్వురుక. 106
- గీ. అంత నొంటరిరాఁదీసి యతనితోడ
కొండపేరింటిజడదారి కూతునడుగ
మదినినివ్వెఱపాటు ను మృలికగూడి
సందడింపంగ సందియం బందివెఱచి. 107

అంబరీషుడు స్వకుమారి స్వయంవృతుఁడగు
వానికే తన కుమారి నిచ్చెదననుట.

ఉ. కానలఁ గోనలం దిరింగి కాయలు సాకులుమెక్కి బాహిరం
బైన చెనంటిసేతకిటు బాల్పడ రెన్నఁడు నిట్టివారు నా
దైన కడిందిపున్నమున నయ్యెఁదలంపిటుపట్టి పుట్టువుం
జేసగునైనఁ దెప్పరపు సేతపొసంగె నికేమిసేయుదుఁ. 108

ఆ. రాచపుట్టువులను రాణివాసములందుఁ
బుట్టరాని వింత బుట్టె నొకఁడు
మగని కిరువు రెండు మగువలుగలరింతి
కిరువు రెండుగలరె యిట్టిమగలు. 109

చ. ఒకనికిఁగూఁతునిచ్చి మది నొప్పిదముంగ నెనేది దాన వా
రొకనికి నీసుపుట్టిన న యోసిరులెల్లనశించు పాటునా
స కడిది బన్నముగొలుపు నై చుటయానది కీడుపుట్టువా
మెకొ యరదంపుబుద్ధనడి యొత్తడిత త్తడమయ్యె నెట్లాకో. 110

చ. అనియొకయింతసేపు వెత నందుచు నిక్కముఁగాంచి వారినొ
య్యనఁ దగుమన్ననంబిలిచి యయ్యలుమీరలు నిందునందుమా
కొనరిన నేడ్గడల్ తమకు నొప్పమిఁజైదముపుట్టె నోర్చి నా
మనవి యొకింత వీనులను మన్ననజేసి వినంగఁగోరెదఁ. 111

క. ఇరువురు నొక్క తెఱంగునఁ
దెఱవంగోరితిరి తగని తీరొదవెం దా
పరమేల నోర్తు మీకి
ర్వురకిచ్చుట జగముదెగడు రోయకయెపుడుఁ. 112

నీ. పొద్దువంగడమునఁ బాడము రాబుడుతల
లోన వేడినయంత లోననడుగు
గదలక యివ్వని కట్టిడినింగికి
విరియనుమాటసి వినికిగాదె
మీకోర్కెదీర్చుట మిగులఁడెందములోని
గడువంగరాని చొక్కంపుఁదలఁపు
గాననెల్లరుమెచ్చు గజఁబు సమకూడ

నేనొక్కవిన్నపం బిత్తువినుము

గీ. కన్నియకుమెచ్చు నిర్వర గన్నయంత
గలుగునెవ్వనిమీఁద మా కన్నె నతని
కిచ్చువాఁడ మెలంగక మెచ్చినాడు
కోర్కెదీర్చుటకే మిమ్ము గోరినాఁడ.

113

గీ. వేతెలిలఁపక యారడి వెఱచినాడు
మదికిసంతసమొదవ ని మ్మాటకీరు
నెడఁబడంగఁదగుంగాదె యడుగులంటి
వేడిలి నటన్నఁ దపసులు విన్నఁబోయి.

114

మునింద్రులమనోవ్యాకులత.

వ. ఒండొరులు తమడెందముల నిట్లని తలపోయఁదొడంగిరెట్లనిన. 115

ఉ. ఎక్కడిగోడువచ్చె నితఁ డేటికి నాజత నేగుదెంచె నే
నెక్కటిరాక తక్కితిని నీతలఁపూడనిబాడియయ్యె నిం
కెక్కడఁజొత్తు గర్జమిపు డెవ్వరులెస్సఁబొసంగఁజేయువా
రక్కట యేమిసేయఁదలఁ పయ్యెనొ చొమ్మిడికెట్టులోగదా. 116

నీ. ఇరకటంబునదోసి యేలిక చెడఁగదా
కర్జమ్ము తలపెంత గాసియయ్యె
మమ్మునిర్వర నొక్క మారుపీటలనుంచి
కన్నియరావించి కన్నతండ్రి
యిర్వరలో నీకు నెవ్వనిపైఁ దమి
గలుగునో పేర్కొగ వలయు ననిన
నొక్కనిఁగోరు నాజక్కవచనులఁడి

యారసి ననుఁజెందు టైనబటపు

గీ. పడినచోనుంట నొండైన బ్రదుకుగలదె
యింతకొడబడకిమ్మును దేనిమొఱకుఁ
దనము తనమీఁద నిలుచునేమనఁగవచ్చు

నెమనంగనానె నగుబాటు లింకనిజము.

117

ఉ. మాలిమి జాలిదూలి బతి మాలిననిత్తురె కన్నె నెందునీ
యేలికసింగ మబ్బురపు టెత్తుదలంచె నికెట్టులాక్కొ పో
యాలికి నాయెడవలపు లగ్గలమాటకు వేడుకొందు జే
జేలనటంచు నుమ్మలిక జెందుచు గందుచు గుందుచున్ మదిన్. 118

గీ. ఎట్టకేలకు నొడబడి దిట్టతనము
మట్టుమల్లాడివిరియంప కట్టియలను
గుట్టుగెడపంగ వలరాజురట్టడులకుఁ
బట్టులైలేచి జడదారి పుట్టులపుడు.

119

క. ఎదలందోచిన దెద్దియొ కుదిరికగల నేర్పుకలిమిఁ గూడిన ననదై
యొదవినసంబరమగ్గలి
కడడంబడ నొడయ పొద్దు గనిపల్కిరొగిన్.

120

ఉ. ఎల్లియవచ్చువార మెడ యించుకలేదిదినిక్కువంబు నీ
యుల్లమువేడ్కయే వలయు నొప్పితిమిప్పుడు పోయివత్తు మీ
నెల్లపనుల్పొసంగ మది కింపుగ వే సమకట్టగావలె
జల్లగనుండుమంచు దొర చందురుగన్గొని మేలుఁబల్కుచున్. 121

నారదపర్వతులుముకుందునిచెంత కేగుట.

క. నింగికయి యెగసియిర్వరు
సంగాతమురోసి విడువఁ జాలక యెడమో
ముంగదుర సోకుమూఁకల
గొంగంగనఁగోరి యతని కొలువునకేగెన్.

122

సీ. తెఱగంటితపసు ల తెఱవపై వలవంత
గుమిలివచ్చుట యెఱుంగుట మొగమ్ము
నవ్వుసందడిముగ్ధ నాణెపుజిగి బయల్
గాసిక యెఱుంగమి గాకనిండు
కొలుపుండి తగుతేవఁ బిలిపింప నెక్కటి

చనగోరియును లోన మినికిమినికి
జతగూడి లోలోనఁ జదురున సిరిగూడ
రాణింప బాసవాల్ రాయలెల్లఁ
గీ. దొలినుకులనెచ్చరింపఁ దో దోపులాడు
మండి పెల్లున సందీక మలయు గద్దె
చకచకల మేనినిగనిగల్ సన్న పటుపఁ
జేఱకువిల్తుని కన్నయ్యఁ జేరిరపుడు.
విష్ణు స్తవఘట్టము.

123

క. కనిదండనిలిచి కన్నులు
దనివోవజేసి కేలు దమ్ముల జేజే
పెనురాయలయడుగులపై
మొనపి జోహారనుచుబత్తి ముసురుకొనంగఁ.
ప. పొగడంజొచ్చిరిత్రైతంగున.

124

125

దండ్రికము.

జేజేలజేడా ! పరాకేల జేజేలజేకొమ్ము వే కొమ్ముచంగుమ్ముగాఁ
జాపవై పాపరాయెమ్మెకాడక్కు గుట్టంబులంబట్టు రాకాసిఁబో
కాచ్చి, తారాకటంగ్రున్ను వేల్పుంగమింగావగాఁ బాలవెల్లిం గడు
ద్రచ్చుచోఁ గవ్వ పుంగొండ మున్నంగొనంజాలు తా బేలవై వీఁపునం
దాల్చి యచ్చెవెడల్ వెన్నచే వారలదన్ని, సంద్రంబు లారొక్క
టిక వెల్లివెట్టంగ నేలంతయుంజంకలోఁ జుట్టగాఁజుట్టి పెన్ దిట్టఁడై
పెట్టునీటన్ మునుంగన్ గడుదొడ్డమా వెల్లడాల్పుందివై వాని
మాయించి తొల్లింటి చందంబునన్ ముజ్జగంబుంచవే సాము
సింగంబునన్ సాముబలెటిచందంబుగా నుక్కుగంబంబునంబుట్టి పెన్
సోకుతేనిం బడందోచి నీవానిగాఁ బిల్లనింగావవే పెంచవేయొక్క
రాకాసివై కిందుమీదెల్లగన్నిపంపరాకుండ నీమేనువేఁబాట్టిపారుండ
వైగండగొడ్డంట ముయ్యెడుమాటుల్ కసిరాచగుంపెల్ల జక్కా
డియన్నల నేన్మద్దులం జేయవే మున్నుమున్నీటి పెన్నీటి కడ్డమ్ముగా,

గట్ట గట్టించి వేవెలుగురావంగడంబెన్నికం దుల్గుజుల్గురగ
నాల్గారు మోముల్ గలుంగబ్రపుం బూచికినిం బడందోచి
యత్త ముద్రిమక్కాసిరిందాచ్చి యేలించవే యన్న ? వీడాకసంబుల
యిల్లాలి కేలూని రేలుంబనల్ నిండుసయ్యాటలన్ నీటువాటించవే
కట్టితో నెయ్యముల్ సన్నివేగల్ల మాయించి నేలం దిరండానటు
న్నిల్పవే మున్ను మున్నీటిదాదోటుబల్ రక్కసుల్ మింటికిన్ మంటికిన్
గొంటులైనంత బ్రాబల్లుతోవల్ జెడంబాల్తముల్ వెళ్తువాల్తించి
యయ్యాడువారిం గడందొక్కగాజొన్ని యక్కీడుసన్ వానిసిరేసి
బాబాపయిం జూపుడాల్టాపి యప్పంటి కప్పంటముత్తైదువన్ సందు
లేకుండు కైలాటకాండ్రన్ వినగ జూడలేకుండ బక్కాడి వాడింగ
నాజేతు వీసేతలే బ్రాతిసీబాజ్జలో గాదెయున్నంతయున్ వెజ్జలై
యెల్లవాడిన్ మదిన్ మేనిలోన దెవుల్ మాన్ప నీవే నెరానమ్మకన్
దండగొన్నట్టి మాబోటులన్ వేటుగా జూచుటెన్నంటికిన్ లేదు
నీవారమైనాము మాబాములంబాపి కాపాడవే కల్మియిల్లాలి
జేకొన్న మాకన్నతండ్రీ? నినుంగంటిమోతమ్మికంటి? మముంజూ
డు బుగారుదుశ్చల్యవేల్పా ?

126

గీ. అంజగవదండమొక్కి యిట్లచుచుబాగడు

జడలవారల నెనరొల్కి చనవుజెల్లి

పసిడిపుట్టపుసామి వె క్కనపుడిపి

దోలుకు పలుకుల ననియె కం దొవలనగుచు.

127

డి. ఎచ్చటనుండివచ్చితిరి యిచ్చట నిచ్చలు నిల్చువారలే

మిచ్చలనెందుజాతిరొకొ యెచ్చట నెచ్చట నేమిగంటిరో

ముచ్చటదీటు మికనిన ముమ్మరపున్ మదిమెచ్చువిత మా

కచ్చముగాంగ డెల్పచగు నంచని పల్కిన వెన్నుతోడుతన్.

128

శా. సామీ మీకనరానిదెద్ది జగముల్ సాకంగ బాల్పడ్డ నీ

కేమేమో యొకదొడ్డవిత వినగా నింపుట్టజేయంగలా

మేమేమీ జడదొడ్డు కేసియ పగన్ మేలయ్యె నయ్యారె చా

లామామెప్పుబాసంగునొండువినుడె ల్లక్ విన్నవిం పుగడున్. 129

గీ. కలదయోధ్యయనాప్రోలు కలిమిపట్టు
వెలయునం దంబరీఘండు వేయునోళ్ళు
బాగడు నెగడిన తేడు నీ పోల్కివాడు
పుడమిఁగావంగఁగలఁడెయ బోటిబిరుదు. 130

క. ఆతేనికి రేతేనికి
మాటగునెమ్మోము సొబగు మాటలు వలరే
వారువములెయగు కూతురు
గారాబప్పు జెయ్యలకును గనిశ్రీమతినా. 131

క. పలుమాటలఁబనిలేదిక
నలుమోములవేల్పుసేత నాణెము మునుపె
దలవడదిక తేడాచెలి
తలనేయనుటొప్పు మెప్పు దలకొనినచోళ్ళు. 132

ఉ. అన్నవలా కయింగొనఁగ నాయితమై చనుదెంచె రాగుముల్
కన్నులపండువై పుడమి గన్నపచున్నది యేము చూచువే
డ్కున్నగుమోములంజని ప డంతిని గాంచితి మేమిదెల్ప నా
యన్న హోయల్ మొయల్ విడుచు నట్టిమెఱుంగుసుమీ
నిజంబుగన్. 133

క. ఏమోదెల్పుటగాదిది
సామీ జడదారులకును జక్కెరవిలుచే
బాములుగల వాచెలిగొన
నోములుతోలుమేన నెవడు నోచెనొతెలియన్ 134

ప. అనియివ్వడువున నవ్వడుగులు నాటితమిగొమలు మిన్నలముతలఁపు
నిలుపున మరులుగొలుపు సొలపునుడిసడిం దెలిసియుఁ దెలియని
తెఱుగున బంగరు దువ్వలువతా ల్నిట్టనియె. 135

మ. కలవేయబ్రము లిట్టివెందు నగరే కచ్చల్ బిగంగట్టి యా
కలముల్ మెక్కుచు నిచ్చడెందములు జి క్కంబట్టి లోఁగాంచున

య్యల కిట్లాటకలుంగునే పడతియ్యె య్యారంబుమెచ్చయ్యెడిన్
వలవంతల్ సరిడుయ్యజోడునగదా వారెందు నిట్లాదురే.

136

క. అనిగీటునఁబుచ్చిన త

చ్చనఁగాఁ దామాటుపఱచి సోమి యుసఁజౌ

మనవిగల దనుచు వెన్నుని

యనువున నోలమునఁజేర్చి యల్లననగుచున్.

137

క. జగడపుమేతరి పడఁతికి

మగఁడ నగుదు ననుచుఁ దగవు మఱితి వలరా

తొగయంపర కోరువ లే

క గడుం దావలమునైతి నయ్యా ? తాతా ?

138

మ. నగవుఁగాఁదలపోసి దేమనమిడం గారాబమింకెద్ది యె

ట్లగునో యావల నాపెత్తొడి చెలియీ యుండెదమందొప్పిదం

బుగ వక్కాణమొనర్చె నైన నొకలిమ్ముదాచ్చినా డీవెనా

కుఁగ నెట్లో వెరవేర్పఱించుమని మ్రొక్కుల్తోడుగావేడఁగన్.

139

క. చుట్టుంగైదువుజో దది

యెట్టోపలుకుమనఁ దపసి యిట్లనియెను నే

నిట్టుండ నాకు జోడగు

గట్టు బేరింటితపసి గానింగూడన్.

140

ఉ. గద్దియనుంచి యిర్వరను గాదిలికిన్ వీరిదండయిచ్చి యీ

యిద్దటిలోన నెవ్వరిప యిన్ వలపున్ననుదెల్పు మీఁద నా

ముద్దియనాతనింగలిపి ముచ్చట దీర్పదలంచి నాదు వా

డొద్దిక పిన్నవాఁడు చెలి యొప్పిద మెట్లగునో పదంపడిన్.

141

క. ఏతెరపుబట్టిపోవుదు

నేతెఱగున నోర్పువాఁడ నింకినేదురన్

గోతివలె నుండఁజేయవె

యూతనినని యడ్డుపడెయ్యె నడుఁగులదండన్.

142

ఉ. అంతట వెన్నుఁడైతి యొడ లారసి యింతనసేల సేమదిం
సంతసమందఁజేతుమిక సందియమేటికి వానిగోతి గా
మితును నమ్ముమంచు సర విన్ నెనరుట్టగఁబల్కి పంపఁ దా
నంతయునుబ్బి తెల్లజడ లయ్య చనెన్ దొరకల్లుడౌటకున్. 143

గీ. ఒంటినువ్వాడుగద తమ్మి కంటియిపుడె
విన్నవముఁజేసి కర్జమ్ము గన్నపిదపఁ
బొరుదిండికి దరమె యబ్బిటిఁ గొనఁగ
ననుచు ననిచినఁ దమి వెన్నునంటఁజేరి 144

సీ. కొండపేరిటి యూకు దిండి కెందమ్మిడా
ల్పిందునం దలదండ నండమిడుచు
కొండయెత్తినవాని యండగోరిన పిన్న
కొండికవాని న స్నొండుకీడుఁ
జొమ్మనేయని కేలు రెండు నెక్కఁడుగాగ
నుండులోనవిరాళిమొండుకొనఁగ
తండిదేవర వీడు దుండగిడనక గ
స్పండువైతివి కోర్కి జండఁజేయ

గీ. నెండయును వెన్నెలను ద్రావి గుండులందు
గండులందును బనళించి యొండుబూయు
చెండులకు మాకుదగనిదొ క్కండుదవితె
లెండు బోవుంగ భంగారు కొండతండ్రి ! 145

చ. పుడమినిరాచయింట నొక బోటి కనుంగొనునాటినుండియున్
వెడలిలుతుండు వెంటఁబడి వెన్నున డుస్పిచనంగ నేయుపూ
బెడిదఁపుగోలలన్ బెగడి బెట్టు దొలంగి విరాళివెట్టలన్
సుడివడితిన్ దొంగనుట సున్నలు నానయు నీగితింగడున్. 146

క. లో వెలి నిండిన సావివి

గావున నీ తెలియునదియుఁ గలదేకావళి

దేవరవని విన్నపము

గావించితి నింతమీఁద గాఁగలదెటులో.

147

శా. గోరంజీతెఱుచోట దొడ్డపనిగా గొడ్డంట జీఱంగ నే
లాఁతేఱొక్కఁజెఱంగుఁబన్న నది చాలకఁగూర్చెఁ బెన్దదియఁక
బేరొనెమ్మలఁదీర్చి చివ్వకుడుపుం మీఁబంటునొసన్నును
గారాపుం జెలికిం గనంబఱచి జో కకమెచ్చులేగోరుటక.

148

క. కొన్నింట మిన్న నొదం

గొన్ని గొనంబులను సతనిఁ గొనకొనికనినక

గన్నాకగుసనితోఁచెక

గన్నవి విన్నయవి కొన్నికతలేఁగందుక.

149

సీ. పెద్దయానది మొదలెద్దలకడనుంట

యాకలి దప్పల కాఁగఁగనుట

యొంటయై కొండల నుండి వ్రేగొందుట

యెండ వానల కోర్చి యిడుముగనమి

యెదువెట్టలవేడి కాగిమేన్మఱచుట

పొంగిబల్కు గమిలోతుఁబాటుగనుట

యూర్పుగాడ్పులలోన నునిచిబిగించుట

తాలేకనడయాడు తలఁపుఁగొనుట

గీ. మీకుఁడాసినవాఁడౌట మిగులబలిమి

కలిమియబోటి విరిదొడ గట్టఁజూచు

సతనికుత్తుక నెల్లైన సంతమీఁద

లాతివైతిఁగదా యెగులగులందు.

150

క. మడిఁదెగువఁదలఁపముద్దయ

యొడవమి నాలేమ నిక్క మొండేల మరుం

డెడనాటిన విరికోలలు

కొడువ యునిచి బ్రదుకు తెరవు గొల్పు నెయింకక.

151

ఉ. కావున నన్నుఁగావ మది గల్గినయేని పడంతి యిర్వరక్
 తీవిగనించి యొక్కని క డింది మగంటిమి మెచ్చి చేకొనం
 గా వలపూనునప్పు డల కయ్యఁపుడిండిని గొండముచ్చుగా
 నీవొనరించితేనిఁ బను లెల్లనుదీటుఁ దలంపుమట్లుగన్. 152

క. అనిపల్కు తపసిగని మోమున నగవొదవంగ సోకుమూకలగొంగం
 డనియెనిదియెంతసేయునుఁజనుసందియమేలనీకుసంతసమొదపున్. 153

వ. అనియితైటుంగునఁ దపసిదోయితలంపులొనఁగూర్చి వారి తెలియమికి
 నబ్బరంబుదుచుఁ గడనివలువదాలుపు నెలవొసంగి యంపించెనని
 చెప్పటయు నవ్వలికత తెఱుగ్గెట్టులని యడుగుటయు. 154

ఆశ్వాసాంతము.

శా. కేలక్ ముమ్మెనవాలు మేనఁ జిలువల్కెంపారు బారుం జడ
 ల్లాలుం పెంజరగండపెండెరము ము క్కన్నుల్ మొలక గారుబల్
 డోలుం జంకనుజింకపిల్ల తలనేటుక్ వెల్లయాచేని బా
 బాలేజుదురువంకయాదలయునె ప్పుక వెల్గుపెన్నేలుపా ! 155

ఆ. దుంతరాతుఁగెల్చి తుంటవిల్తునిగాల్చి
 మిత్తినెత్తిమొత్తి సత్తినత్తి
 కొండపిండిసేయు కొడుకుఁగురనుగన్న
 యేటిదాల్ప ! కొండవీటివేల్ప ! 156

భుజంగప్రయాతము.

కడానీమలక్ విల్లు గాఁబట్టిబట్టల్
 కడల్ గాఁగఁ గాల్చిచ్చు కన్నేయునీకుం
 గడుం బున్నెముల్ చాల గాలేనిమమ్ముం
 గడందోయుఁబొతయ్య కన్నుట్టుదాల్పా. 157

చ. ఇదియపరంజిసామ్మపయి నింపుగఁగెంపులు జెక్కినట్టు లొ
 ప్పిదముగ మింటితెర్వరులఁ బెద్దల నిద్దరఁ జెప్పుకబ్బమై
 మొదవుల పాలతెమ్మలన ముచ్చటలంగల ముల్గుపాపయా
 రదు లొనరించు సర్వమధురంబున రెండవవిన్న పంబగున్. 158

ఓమ్.

శ్రీ మద్ధనుమతేనమః.

నర్వమధురము.

మూడవవిన్నపము.

క. సిరిమగనికి గందామర

విరికి సుడివాలోసంగి వేల్పులకెల్ల

దొరవై యెల్లడవెడకిన

దొరజెప్పగరానిమొగులు తోవసిగయ్యా !

1

గీ. చిత్తగింపుము బాసవాళా సింగములకు

నాల్గవకొలంపుగతల విన్నాణియనియె

వేల్పుడపసులు పుడమికా. త్వేరమునను

పలపుదలకొన వేవేగ వచ్చునెడల.

2

చ. తపసికి గూతునిత్తునని తప్పనిమాటలవాడుగాన వ

చ్చపుమది నెల్లజేడలకు సాటంగబాచిన వారుసాచులై.

నెపమునగొండితేగి రత నింగడు దొడ్డగ గొండతొచి ని.

క్కంపుదమి బెండిలింగనగ గ్రందుగనిచ్చిరి వీటనయ్యెడ.

3

ఉ. ఆనుడులంలకించి చెలి యక్కట వేయెలమావి తోటలో

దేనియకాల్వవెంట మిడిదేరిన కప్రపనంటపొల్లమె

దీనియబవ్వలించి మది దిట్టతనంబాకయింతలేక లో
నూనిన జాలిదూలి యయ యో కతలే వెతలొయె నంచోగిన్. 4

ఉ. రమ్మనిచీరితిం దమితి రమ్మనిచేరితి రావడేమి నే
రమ్మనిదూరితిన్ గనిక రమ్మనికోరితి నితయేల బీ
రమ్మనిగేరితిన్ వెతక రమ్మనిదూరితిన్ గూడదింతవే
రమ్మనిపోరితిన్ బెడస రమ్మగఁ జెల్వఁడు మోసపుచ్చెఁగా. 5

క. సేనొక్కటఁదలఁచినచోఁ
దానెక్కటిఁదలఁచి జాలి దలకొలిపి దమిం
బూనక గట్టడితనమున్
మానక పెన్నుండు నన్ను మఱచెనొకట్ట. 6

ఉ. తల్లియుఁ దగ్గఱియున్ మఱవఁ దామయి కూర్పఁగఁ గూర్చి యూర్చి నా
యుల్లఱు తల్లిడింప మరుఁ డూరట కన్నడనిక పూసెల
భూల్లగవింప బెగ్గడిలి కూయిడ నోయనఁడాయ నీయెడం
గల్గరిచిల్కదాడి వడి గాడుపు వేడిరసించె నెట్లకో. 7

మ. కలికీ ? నాకటివేల్పు నవ్వు మొగము గన్నాటఁగన్గొంచు నా
గిళులంజొక్కుచు మోవిమానికము చ క్కింఁగాన్కఁగానిచ్చి చే
క్కొలయద్దంబులునిల్పి డెడమునఁ గోర్కుస్తీ గెప్పాకంగ న
వ్వలరేచిట్వలచివ్వునందుముకి నె వ్వుదవ్వులకమారగన్. 8

శా. చుట్టుగైదుపువేల్పుతోఁగలసి యా చుట్టొచ్చుగా గిబ్బచ
న్గుట్టలొ ట్టలుడేటఁ గాగిలిడి ముల్కులొవ్వల పేటలుల్క
గుట్టుల్కా పెడు చిల్కఁ గోయిలయుక్కున్ పాడి యుక్మాన్నియు
పుట్టజేయుచు రేబవల్తెరిపి లేకరండంగబోగింపనే. 9

చ. సవతియటంచులచ్చి కడు సందియమండఁగ నేల బుగ్గరుం
దివియలకంబముల్ని లిపి తిన్నె పయిం దనునిల్పి పూన్చుచున్
సవరణసేయుచుండనొకొ సామనసుంగయివట్ట యింటికి
గవగొనిపోవునంత వెను కాలిడి బేలతనమ్ముఁగందునే. 10

ఉ. లచ్చికిదోడబుట్టువు చ లమ్మున నన్నిటువేచెనంచు నే
నొచ్చెనుజూపి చూచురు యోర్వమిపాలుగ సేతునే తమి
బచ్చి విల్లు తొడ్డికలు పట్టిన పున్నమపొద్దునుండి నే
నచ్చఁపుబత్తి సల్పనెఁకొ యాతనికిం బొరపుట్టసేతునే. 11

ఉ. పేదతలంపులట్లు మది బెట్టిన నాదుతలంపులెల్ల న
మ్రొ దటిఁబట్టకుండునొకొ మాటలి కేటికి నెట్టులైనఁ దా
సాదులపాలిపెద్ద గని సామియనావలు కేలచెల్లు నీ
నైదలివైదలిర్పుతమి పట్టుగనిల్పకయేలమానెడిక. 12

ఉ. గోనల గాదెలం గొలుచు గూర్పుచిక్కెట్టుల పిట్టలందు రో
నూనుచు నిర్వరుంజెలువు నోలముఁబట్టంగఁజేసి రయ్యయో
యేనునెలంబైనఁ దన కెల్లది కొల్లలెసంగనీక పే
రానగుదిర్చి కాపురఁపు టందిక కేటికి నందఁజేయనే. 13

చ. సిలువులఁబెట్టఁగాఁ దలఁపుఁ జేరిచితేజగురాకుబాకుపూ
టలుగులు తేటిమూఁక లెల యంచలు కోయిలలింగరన్నియున్
వెలితియొకింతలేక వెడ విల్లుఁడుగూర్చి గలంపఁజొచ్చె నా
తలఁపొనగూడుచోఁ దనకుఁ దల్లినిగానె తలంచఁడేలకో. 14

చ. చెలులనెఱుంగనీక మదిఁ జేర్చియీవలవంత సన్ననై
గలఁ దలిదండ్రులుం గనరు గానకడంగనదంటయేల య
వ్వలముఁదొల్పెఱుంగఁ దన వచ్చునెయ్యల్లదిగాంచువారు నా
జలసినయేనిరాఁడ వలవంతకు మేరకలుంగుల్లెఱ్ఱకో. 15

సఖులసంభాషణములు.

చ. అనితలపోతలంబాగులు నయ్యెడ నచ్చెలులింతమేడలో
గనుగొన కింత సంతఁజలు కంబలికించెడుచోట సంచకుం
జనవుననాటనేర్చునెడఁ జయ్యననోసియుఁ గాన కచ్చటన్
ముతనడయాచుమెచ్చవుట మొల్లమితో నెలమావితోటకున్. 16

క. మొల్లననే తెంచెచెలుల
మల్లియలం బోదిగనిన మూర్ఖులకేవన్

మొల్లలనల్లినపొదలం

దెల్లనునారయుచుఁ దెఱవఁదెరవుల్గనుచున్.

17

ప. వారలు తమలోఁ దామిట్లనుకొనిరి.

18

ఉ. ఎన్నఁడునొంటిమైఁ బడఁతి యిట్టుల దాఁ బఱతేఱ దేమొకో
విన్నఁదనంబుపుట్టెనొకొ విన్నటగోలెను పాటువారిపా
లన్ననుఁదండ్రీదోయునని లజ్జపయింబడి చుట్టఁబోలుఁగా
కున్నఁ గడించెదములఁ గూల్కొనునే యింక వేయునేటికిన్.

19

ఉ. వింతగదమ్మ తండ్రియిటు వెఱ్ఱిమదిందలపోసి యిమ్మనా
నంతటిలోన నఱ్ఱజడ లాతనికిచ్చుట యోర్చరాదు సీ
యింతియటమ్మ మించుకస డెంచు నొయారిగదా బలారెయెం
తెంతలులేరు రాకొమరు లీపుడమింగనఁదప్పుఁజూచెఁగా.

20

ఉ. రానననేమి నల్పమది రాఁగలిగించినచేతయిట్లుపై
రాననఁబోణివాఁతయిటు రాకతమేమి కఁ బెక్కులాడఁగా
రాననుఁ బెంచియామనువు రాజటుసేయుటకానవెన్నెకా
గానఁగనుంగొనన్ పలసెఁ గా మనకేటికిఁ గంటిపుట్టువుల్.

21

మ. సరిరాచటమురోయఁ బుట్టఁపుగముల్ప న్నన్ నగం దల్లి దా
సరిగన్నందుకు జంగమెత్తుకొని దాఁ జన్నందుకున్ సాటి యీ
వెరవంచున్మది నొవ్వ నిట్టిసడిగా వించెంబువుంబోడి ము
న్నురహింజేసిన నోముబల్మియెటులౌ నో కాదో నా కేటికిన్.

22

క. అని గుజగుజలాడుచుఁ జెలు

లెనసియిదేమమ్మ ? యెంటి నిచ్చటఁజేరం

బనియేమి టేఁడువిన్నం

తన మాపయివచ్చుఁగాదె తలఁపిటులేలా.

23

౫. గడయైన న్నము వీడఁజాల విదియే కర్ణంబుగాఁదోచి యీ
యడవిం దోడుఁదలంప కోర్తునయయో యారాటపుంజేతకై
వడిసేయందగదమ్మ మాచెలుముల స్వమైచనంజాతురే
పడఁతీ ! పెండిలిడాసె సంబరముఁ జె ప్పన్వచ్చినామిమ్ములఁ.

24

గీ. బా మృదేవరతో నుద్ది పాసగునంత
తపసికీజాప్పడియెఁ దండ్రి తడవులేదు
ఎన్నినోములునోచితో యిట్టిదేవ
రంతవారలఁజేపట్ట దట్లువలదె. 25

క. నానుడివిని వినమియకా
యానుడులాలించి డెంద మందుఁ జిలువరా
పానుపుదొరపైతనమది
నూనుట వెలిఁగామిఁ దెలివి యూల్కొనియంతన్. 26

ఉ. కన్నులకింపునింపు మెక గడ్డజిరాజిలుకం దటాలునం
గన్న మొద ల్లంపువిడఁ గానకయే యడియాసదానిబ
ట్ట న్నలిచేగి గొజ్జగుల ఛాకల పోకల వెంటనంటి పో
వ న్ననుదప్పరించి యెటు దాటెను చేపడదేమిసేయుదున్. 27

గీ. లలసి చెమ్మటలూరి మేనల్లనల్ల
సాగయనీచల్వ చెంగల్వ సాలపు వలపుఁ
దెమ్మెరలదోగుచును లోని యుమ్మలికలఁ
బాయకిట్లున్న దానన ప్పలుకుఁబలిక. 28

శ్రీమతివిష్ణునిగూర్చించితింతుట

ఉ. దిగునలేచి నెచ్చెలులు తియ్యనిమాటలఁదేల్చుచున్నడ
న్దగులువెల్లగారునక సక్కములాడఁగ మేడలోనికిం
వెగలమావిరాళి నెక వేసటగామరు బెట్టునెజ్జమే
నొగ్గి తలంపు కట్టిచెలి యొద్దనపాయకనిల్పిదిట్టయె. 29

గీ. ఏనుతలపొండుఁదలఁచిన నీవువేఱ
తలఁపుఁజేర్చితె నీకెద్ది తెలియరాని
దింకవెఱపేల నొక్కండు జంకుఁగొనిన
తీరునేయనితెగువమై దెలివిగొలిపి. 30

సీ. తగుదమ్మికంటికి తలఁపునమ్మినవారిఁ
జెడఁజూచుటయకాదె విడనిగొనము

తనపల్కులందయా తగవుకట్టికెదెల్పె
 వినమెయే పెద్దలు విననివారు
 నీటిలోమునిగిన నేలలోదూతిన
 నడపులఁబడ్డ మీ న్నలముకొనిన
 కనలగలబైసఁ గడలిలోదూతిన
 వెలవెలబూతిన వేటుతోవ!

గీ. బట్టిననుఁ దేజిపై నెక్కి పరువులిడిన
 విడుతు నేయింక సూరుపుల్విడుతుగాక
 తనదుసొమ్ముగనొడలిట్లుదాచిదాచి
 యొరులకొసఁగెడివెట్టినా కొదవుఁబట్టు.

క. ఎఱుగుదునిన్నెప్పటికి
 మఱతు న్నేవేతలహుళక్కి మాటలనెంతో
 మఱగించికూడముట్టిన
 నరమకబలుబొమ్మసారె వైతివిగాదే.

తి

చ. ఇదివఱకేమియయ్యె నిక నింతటనేమియుఁజేయకుండువో
 కడయనుకొంకుమిఁదఁ గొఱ గాదిదెడెందముదెల్పుదానన
 న్నెదగదియించి నేలుకొన వేనియుఁ బుట్టువులెన్నియేని నె
 తైదఁ గుదకీఞ్చే చేర్చడగఁ దీర్చెద నోర్చెద మీదియాసలన్.

తి

మగనియెడ మాటగెలువని
 మగువలబ్రతుకెంత బైసి మోలినదొక్కో
 ముగువయొక సత్తెనీకం
 దగుచెట్టునఁగట్టివేసి తగుపనిఁజేసెన్.

తి

సీ. సరివారునగుదుర స్వఱపుమున్నే లేదు
 సాటిఁజూచిననీకు సాటిగలదే
 చుట్టముల్వినిరేని జల్క సేతురటంచు
 నున్నదే చుట్టమొ చొక్కఁడుగలఁజే

చెలికాండ్రంగన్నమ చ్చికోబోవునందుమే
 నీతోడనెయ్యంబు నెఱవ నెవడు
 కూడియాడెడువారు కొఱతసేతురటంచు
 నందుమే నినుఁగూడి యాడనెవ్వఁ

గీ. డిరుగువారలెవ్వ రెచ్చోటనుందువు
 పేరుపెంపుగలదె పెద్దలనిన
 మూలమెదిగియుందు వేలబేలనుబట్టి
 యాటలాడడెద మయ్యెనొక్కొ.

35

మ. తగవే నీవనికూర్చిజెందిన నెలం తంబట్టిపాలార్చుగాఁ
 దగదే డగ్గఱదీసి జాసివలవం తందోసె చేపట్టనో
 నగుబొత్తులను నీకగాకనొరులందా టెట్లువేయెలయీ
 యగడుంబాపక మానితేని యుసురే లామానునిప్పట్టునన్.

36

క. కొమిరెలసేచుటయదె నీ
 కొమరునియెడఁగనుట మాకు గురుతయ్యెనుతె
 ల్లముగాదె గర్జములు తమ
 తమపుట్టినచోటుగొనము తప్పటగలదే.

37

ఆ. షఱుగువారలెవ్వ రేనాడో యేయూరొ
 తలఁచరాదుమదికి డంకతేడు
 యుంటిగాకపింతయెల్లమహాజ్ఞాని
 మోసపోవినరువెఱుఁదైయిలకు.

38

ప. అనియేలినవాసో దెగడనడుపున నిక్కంబుమాటలాడి దిటుబుదెచ్చు
 కొని లేచి సెజ్జపయిం గూరుచుండి పడిపనుల నెఱుంబుననుడుగరఁపుగ
 త్తియులంబోవఁబనిచిగొజ్జగివిరులదోయిల్ల యనకు నెదురఁగడల్కొను
 తఱిగట్టుదారిచిత్తరూపున న్నల్లి డెందంబులొకకి న్నొనిపి యందుదామర
 రేకులపటుఁపునం దలపోయు దేలుపునందీలుపుల నెలగొల్పుటనుపుడో
 పుడంజేయందలంచి వెవేలపుట్టువులొందియెనఁబుట్టువాలుజ్ఞానువున
 కిల్లాలనైచిగురులంబోలు వాసామియంబులకడవిలుతుగాక యనునంత
 లోన.

39

చ. ఛెలి మోహోయిటు మేలువాడనయివి చేతు న్నినుంగోరి నా
తలపిట్టుటయెఱుగవే కడిదివిం తంజూపనేబన్నితి
నలిదొడ్డులఱపించు సేతవలన న్గజ్జంబుగాబోద ద
వ్యలనేగల్గె గొఱత లేలనుచునార్పు ల్నింగి మోయించినన్. 40

౮. కన్నుదొంగల నగవు గ్రక్కునెమ్మోముచే

సామిదిటమొసంగసందియంబు

వలవగనుచు బోటి వలయు సేతలతోడి

చెలులఁగూడియాడి మెలగుచుండె.

41

ఉ. అంతట వేలుపుదపసు లంచలనెక్కుడువానితండ్రి గో
రంతయుఁ గోర్కికి గొఱత యందకయుండఁగఁజేసె నింక నా
పంతముఁజెల్లె సీపడియెఁ బైదలిపైఁ దలిరాకుబాకు వా
డెంతయునన్నునోర్వఁగలఁ డేబ్రచుకొందుసిరుల్ పాసంగెనా. 42

గీ. నలువప్రాంతకునడ్డంబు గలదెయెందు

ముదిసిముప్పననిటువంటి ముగుదనంటు

నంటునాపొసొమ్మ యైనది యపాయ

ముననుగల్గమికడమయై మొనసెఁగాని.

43

ఉ. నేమముపెల్లునం గద గ నింగనుపేదయ యట్ల యేను మా
సామి యెడుంగరంచి కడుఁ జక్కని రాచపడంతిఁ గొంటకీ
జేమియులేక యెల్లపను లిచ్చకువచ్చినయట్ల యైనబో
రామిదలంప కిత్తపసి రామల కోపక యందనిల్చెదన్. 44

44

. ఇచ్చెదనంగొడంబడిమ తెవ్వరు బూచులవంటివారికే
మిచ్చుటయఁచు నడ్డపలు కెత్తినదప్పునె తత్తరించఁడే
యిచ్చెదనన్నచో మఱచి యెల్లియటంటని మించెనత్తటి
నుచ్చియవితలంచు నను కొందురు తీడులపట్లనెల్లరున్. 45

45

ఉ. మంచియెఱుఁబ్బులైనఁ దన మచ్చెఱుఁగండొకొ రేడు పట్టిసా
పిచిచేమి నీకునాకుమసి పెల్లగునట్లటులేలకల్లరా

- యంచలమేలుబంతి పలు కాడుట తప్పుట లేదెఱుంగనే
కొంచపువాడనే దపసి కొండకు నిట్లు తలంపుతానుకో. 46
- గీ. కలఁడు నాపాలిదయ్యంబు గట్టుదారి
యనుచువేడ్క నయోధ్య నం తంతఁజేరి
వీటుసంబరముగఁ గొంత నాటుతమిని
నారయుచుఁ బెండ్లియొడికంబు లగుటఁబొంగి. 47
- వ. వచ్చుచున్నయెడ. 48
- ఉ. రావరువుల్లచేత మదు రాకపుడాయెకిమిని కేర్పడ
న్దానిపింప సంతసముఁ గన్నడఁ దానెదురేగి వారలం
జేవఁదలిర్చు బత్తిమెయిఁ జేగవ యాదలఁజేర్చి మ్రొక్కి మ
త్తావెలిగారులందిడి జ తల్లొనుబూరలుబూరటిల్లగన్. 49
- ఉ. అచ్చర గుంపులం దెగడు నాటల పాటల నాగవాసముల్
హెచ్చరికమ్ముఁ జూపఁగఁ బ యింబడి చూపట మూక లొత్తల్లో
నచ్చెరుపాటు తోరపు టా యారులు మేడలనెక్కి చూడఁగా
నొచ్చెములేని బత్తిమెయి నెయ్యన దోడుకవచ్చి యిర్వరన్. 50
- గీ. ఏనుఁగులడించి తపసుల నిరుగడలను
నింతులు నివాళులిడ నంత నంతిపురికి
దోడుకొనివచ్చి యపరంజి గూఁగుగట్ట
మేలు రాచెక్కఁడపు గద్దె మీదనునిచి. 51
- మ. మగతాలం బలుకెంపుమొత్తముల డంబౌ పచ్చతాగుంపున
జ్జగంపౌరవణంపు సొంపు సొగసె చ్చన్నేనులందీర్చి గొ
జ్జగినీటం గలపంబలంది మిగులన్ సన్నంపుఁ బుట్టంబులొ
ప్పుగఁగట్టించి కుదిచ్చెఁ బెండ్లికొడుకుల్పొల్పేలిసింగారముల్. 52
- గీ. జడల నూడల మఱుల సాటిమీటి
మేనితోడవులఁ బొంగట్టు మిసిమినుసిమి
కళుకుబూదుల ముక్కంటి గట్టునెట్టి
చాయనలరిరి తనుపారు జడలవారు. 53

సీ. ఎటుల దాపరమయ్యె నీతికీకాపురం
 బెట్టినోములు నోచి తేపడతి?
 బడుగు లెచ్చటనుండి పట్టుకవచ్చిరో
 యింతకట్టడి తేని నెఱుంగమెచట
 యీతల్లి తానోర్పు శ్లోకాకో కన్నులు
 తెరువని కూనకీ తెల్లవొడమె
 యడవిగాసిన వెన్నె లయ్యెనె పె యెనూర
 మయ్యతూ నలువ వాయనిదిగలదె

గీ, యనుచు సంతిపురంబు వారందఱెదల
 ననుకొనని వారు లేరు లే రైరియపును
 పంటనవలామగండు లోఁ గంటిగించు
 ననుచు బయలు పడుంగ నీ రైరిగాని.

54

గీ. ఆలగాపరి యెదలు గా నందఱాదు;
 బాసగు పెండిలి ముచ్చట ల్క సరివినుట
 కోర్కకూడిరిగాని తీ రొప్పంగనునె
 గాంగలుగుసేత యెవ్వారు గానరైరి.

55

అంతఃపురకాతలు శ్రీమతినలంకరించుట.

క. రేచందమామయానతిఁ

దోచానలు రాచపట్టిఁ దోడ్కొని కనటు
 ల్లోచిన మగతాగద్దయ
 వైచక్రంగనిల్పి మేల్పి పల్లెరయులతో.

56

కా. మెచ్చుంబాటలతో నివాళులిడి పేర్ని బచ్చబోల్బల్లల
 న్నచ్చుగుంపురొ? నీవునిచ్చునుసిరి న్నల్వోది నీచెల్వోతో
 నిచ్చుగూడిమటంచు నించి మునిపె బెచ్చుగ ముత్తైగువు
 ల్వచ్చుగాచిన కిమ్మనూనియ మరుల్ నిడారఁగాడన్నచున్. 57

క. తలయంటి పసపుబొల్ల

న్నలుగిడి పన్నీటముంచి నలినన్నపుడు

నడియూన్చి ముసుంగిడి
 గబాగిచి చిక్కు వదలించికురుల్.
 కల గబ్బి పాలిండ్లగరువంబు
 మూలకొత్తి బిగింపు మొనయజేసి
 పంపు ముం గొంగు జీరాడంగ
 పరిగంచుకోక మే నెరయగట్టి
 జరి బాబు వలెవాటు సారించి
 పందిళ్లకవ బాజు బందులునిచి
 పదెలు నాను గంటలుమొలనూలు
 కిర్చుక్క బేసరి చెలువమర్చి
 బులబలుసరు ల్పొదలుగాఁగ
 క్రలదొడిగి తా రుల్లములను
 మన నొగులుచు నున్నకన్నె
 పదయ్యె వెన్నుని మాటకలిమి.

58

59

ప తళతళలన్
 యముల నిగ్గు బాటునఁ జెలి తా
 ప తనమగనికిఁ
 గాల్చిసుకు ననెడు పాలుపుందెలిపెన్.

60

పంగిణీనాఁ
 జాజుదీర్చి జక్కఁగ గందం
 దండలిడి నె
 గైసేసి దండఁ జేతికియిడఁగన్.

61

బాసి ఝరాల్ప బయలికి నేతెంచి
 కనిల్చిన మించు బాదయనంగ
 గెడలి మి న్నొరసి తళుక్కను
 పంటవిల్కాని కై దువయనంగ

కట్టిపూయుచుఁ దీన్చి పెట్టిపూన్చిననాటి
 మెచ్చైన పండువు లచ్చియనఁగ
 పటికంపుటెత్తుఁజే పట్టి నేలగనంగ
 నడతెంచు చదువుల పడఁలియనఁగ

గీ. నీటియిటుబాసి తడియార్చి నిండదిద్ది
 తండ్రిచెంగటకేతెంచు తఱి పడంతి
 మోముపున్నమ నలచంద మామనోము
 గోమునఁజెలంగెఁ బూచిన కొమ్మబోలి.

62

ఉ. కన్నులపండువై దుసిలి కాఱుమెఱుంగున జాలువారి లేఁ
 జన్నులఁ బైటయోరసిలఁ జందురుకావిరుమాలు కేలదూ
 ల న్నడసొంపులంచలకు లాలలుఁబాడఁగఁ బాఱుఁజెంచి దా
 మున్నుగ వేల్పుటయ్యలకు మొక్కి తనంతనఁ దండ్రియొద్దకున్. 63

అంబరీషుఁడు తనకూతురిని నీమునీంద్రు లిరువురలో
 నొకరిని వరించుమనిచెప్పట.

క. వచ్చినకూతుంగని తేఁ
 డచ్చికబుచ్చికలఁదెల్పి యమ్మా నీజెం
 పెచ్చెన్ దొసఁగులువిచ్చెన్
 మెచ్చెన్ నీపాలివేల్పు మేలెట్టిదొక్కో.

64

సీ. నీగొనంబులలోని నేవళంబెల్లను
 నెల్లవారికిఁ దేట తెల్లముగను
 తోలుపుట్టువులఁజేయు పలునోముపంటల
 కలిమికొంగున మూట గట్టుటకును
 మావంగడఁపు రాచ మానిసులొనరించు
 పున్నెంపుగుంపులు పోడిగాంచ
 తపసులిర్వగోనఁ దడయకనీడంద
 మేయయ్యపైవ్రాలి యెసకమెసఁగు

గీ. నవ్వలంతికి నిన్నిత్తు సనితటంచీ
యున్నవాడను నీకోర్కీ గన్నపిదప
నీదుచేవిరిదండ యీ నీదుమెచ్చు
తపసి మెడనిల్పి మొక్కుమా తల్లియనిన.

65

సీ. ఇన్నియేడులు పెంచి యీబీదబాపల
పాలవైచెదవె నీపట్టిననదు
నేలనేలెడు రాచ నెలకూనలకునాకుఁ
దగువారిగూర్చదే తండ్రియనదు
అడవిగాసిన వెన్నె లయ్యెగా నామేని
యందంబు తలిదండ్రు లార? యనదు
ఈవ్రాత నెసట నీ వేమనివ్రాసి తే
హ బమ్మదేవర యనుచు ననదు

గీ. దిట్టదనమేమి సొబగేమి తెల్వీయేమి
తాల్మీయేమి రవంతైనఁ దగ్గనీదు
డెందమాపక్కిడాల్వేల్పు నంద దవిలి
వదలకుండెడికతన న వ్వాలుగంటి.

66

పీ. వలమురిదాల్పు నా వలనఁ గాపరియయ్యె
ననుఁ గోరికొనునంచు వారదుండు
బంగారుతగటు దు పుటిసామి గలుగంగఁ
బుతమీగితి నంచు బర్వతుండు
పచ్చవిల్తునితండ్రి పట్టుగట్టిగఁగల్గఁ
గోచయేటికటంచు రాచపట్టి
కోరికలెట్టు లిత్తునట్టులువేఱ
మోమోట యెలంచు మామమామ

గీ. చూచెదము దొయియందురా చూలియెవని
కత్తిరుదండ వేయునో యనుచుననుచుఁ
గూర్చి బ్రేరేచ నెల్లారూ గూడియాడఁ

బొగడపువ్వుదండఁ జేఁబూని పూవుఁబోసి.
 సీ. తనపంపు మదిలోనఁ దగనిదంచును బిడ్డ
 కొంకునోయని తండ్రి కొడువవిడువ
 మదికిఁబట్టనిది యీ మనువంచుఁ దండ్రిపై
 నలుగునోయని తల్లి యళుకువిడువ
 కూడియాడెడుబోంట్లు కోడిగమ్ములుసేయఁ
 దలవంపుతొనన్న తలఁపువిడువ
 తపసిపెండిలిరోసి తాను దానను నన్ను
 నలమునన్ తోడుల యాసవిడువ

గీ. నందియలుఘల్లనంగ నొ య్యారమెంచుఁ
 దపసిగుండెలుర్పుల్లినఁ దరసియిచ్చు
 నెల్లపాఱుల దీవనల్ ఘోల్లరనఁగఁ
 గదలఁజనువ్రేగునను మెక్కి గద్దెడిగి.

ఉ. ఎక్కడినుండిజోడుబడె నీబలుదయ్యమటంచు నొండొరుల్
 పుక్కిటిబుటిగాఁ గనలు పొంగులువాఱఁగ వేల్పుఁగకుదిం
 ద్లక్కునఁ బూవుతెత్తు చెలి యెప్పునసేయుట యెప్పుడోకదా
 చక్కెరవింటివాని యొక సక్కిములాడుట యెప్పుడోకదా.

క. జేజేచల్లనిదేవరఁ
 జేజేల మేలుబుతి సిరిమగఁడుకలం
 డీజతనంబీడేర్పఁడె
 యీజడదారికి నటంచు నిర్దురుదలఁపఁ.

గీ. రాచిలుకకత్తలానిపై రహిచెలంగు
 మరుగొలుపు లచ్చిపోలిక మగువనగుమొ
 గమ్మతో గమ్మరనెడు గం దమ్మువలపు
 పుడమిసరియెద్ది లేదను పొలుపుదెలుప.

సీ. తలిదండ్రు లిరుగడ నలమిక్తెదండగా
 నేనుగుదోయినా నెలమి నడువ

నెచ్చెలుల్ మచ్చికల్ నెఱపుచు సందీక
తెఱగంటి తెఱవల తెఱగుఁజూప
నగకుల్కునకు బెళ్ళు జడచిల్కు విరికళ్ళు
బెరసిచూపరుల క బ్బరము నెఱప
తొలఁగని డెదంపు నిలుకడబాసవాల్
సాములగఱచు ము చ్చటలఁదెలుప

గీ. మెల్లమెల్లనరాయంచ లెల్లనడుఁగు
దమ్ములకునాసగొలుపన త్తఱిగన్న
వేల్పుడపసులపై నించువింటివాని
సత్తియోనాఁగఁబఱతెంచెఁ జక్కటికిని.

73

చ. ఎదురుగనేగి చేతివిరి యెత్తుపయింబడి కేలుసాచి నే
నెదగదియిగుతునో వెఱువ నేటికి నీపనిచక్కఁ శేతున
న్నదిసిరిచెల్మికాఁడు మది నానఁడొయ్యెమగుడేమిసేతు నె
య్యదికడయెందుఁజొత్తుమని యారటముల్ తపసుల్ పడంపడన్. 73

క. ఆరుదెంచిచూపఱిప్పని
యరుదరుదన గలువకంటి యత్తపసులపై
విరిసిన తొవవిరిసోనల
పరుసన దనచికిలిచూపుఁ బఱపుచునంతన్.

74

శ్రీమతీ తాపసులఁజూచి భయంపడి పరుగెత్తితలుపువేసికొనుట.
ఉ. కెవ్వనకేకవేసి కను క్రేవల ఝల్లువ సోనజాఱ తేఁ
డవ్వయుఁబట్టినన్నిలక హాయనుచుం బరువెత్తి తోడచిల్
చివ్వనవచ్చునెచ్చెలులఁ జేరకయుండఁగఁదల్పుమూసి య
జ్జవ్వనికొనుదూలఁజెడ సందరతందరఁ జేరి యూర్పుచున్.

75

క. వలిగాలిఁ గనఁబడివియ
పొలుపున మేనెల్లవడఁకఁ బొలతులు బిలువ
బలుకక తలుపుదెఱవక
సొలపున నటవటముఁజెంది సొగయుచునుదిల్గోన్.

76

శా. ఏమీ తల్లియుఁ దండ్రియుఁదెలియరే యింకేరు గన్గొంట లే
దేమో రక్కసిసేతబోలె మదికెం తే బీతుపుట్టె సకి
యూమేలంబున కెద్దియో మొదలు మున్నెన్నండు నీవితగ
న్నామే వింటిమె యెంతయల్లరికి న న్నా తావు నేనైతినే. 77

క. తల్లీ ? యాయారడిబని
కుల్లంబెట్టయ్యె నెట్టు లోర్చితిపుట్టు
గల్లరిపాల్చేసి తెయని
ఝల్లన తనగుండెలవియ జంకుచునంతక. 78

ఉ. సోరనగండ్లుజూచు నిలు చూరులమర్వలుజూచు పంజరాల్
గీరెడు చిల్క చప్పడులఁ గెవ్వన నుల్కిపడుక నిడుర్పు బాం
గార నెడల్ సలింప గలు గల్లను నుండెలమోతకల్కితో
ల్కాఁటుమెఱుంగుఁ బైటతుదగప్పుచుగన్నులుమూయునయ్యెడన్. 79

క. వలువబెళిప్పెళలందెల ఝళఝళ మొలనూలిగంట ఝణఝణకేలం
గలసరివణిల ఘణఘణయలజడిరాయంచకట్టు లైతోఁచెగఁడా. 80.
అంబరీషుఁడుతలుపుఁదీయించికూతురినిభయపడుటకుఁగారణమునడుగుట.

ఉ. అయ్యెడ రాణివాసముల యార్పులకుం దెరపీని కూతుపైఁ
దియ్యదనంబు ముంచికొని తెప్పలకున్ వసబోకయున్న క
న్నయ్య ఝరీనలేచి యక టాయిదియేమొకొ వింతబుట్టె నం
చొయ్యన విడ్డయున్నయిలు నోలపువాకిటనిల్చి యిట్టనుక. 81

అమ్మా ? కడుపునననుగ
న్నమ్మా ? నీమోముజూడ నైతినయేన్
వమ్మానాపుట్టువు రా
వమ్మా ? తలుపికడెఱువు మమ్మా ? కొమ్మా. 82

ఉ. ఏటికిబుట్టె దొదరిటు లిందఱము నినుఁజుట్టియుండ ము
న్నీటతోలంకు పైఁబడిన నింగియొఱుంగిన గట్టుడొల్లి
బూటకదమ్మ నాయెడలు బూటకమై జడదారయందముల్
బీటలువాఁ గీడొదవు విన్నదనమ్ములు మానుతల్లిరో. 83

శా. మున్నె పుంటికి నిట్టి పాటులు ననున్ ముట్టంగఁ గొల్వంగఁ గ
న్గొన్నం బున్నె ముగూర్చరావొ నినుఁగ న్గోరో కనుఁగొన్న నా
డెన్నం డిత్తెఱఁగేమెఱుంగవు గదా యీకొత్త లేలమ్మ నా
కన్ను ల్నిన్దనకేమి చీకుబలె నా గా బిడ్డ నాపుట్టుచున్. 84

క. తెలియమిలే దెయ్యెడలన్
గలనైనం జెఱుపునడక గానని నీకీ
నలుపురు మెచ్చుచు చైదం
బలవడె నీమదికినింత యలజడిమేలే. 85

చ. తపసులకిచ్చినాడ నిను తందరనొందిన దప్పదీనడ
లై పములుగాఁ దలంపొదవె నేనియుఁ దిట్టుదు రట్టులైన నే
మపుఁ బాడవెల్లబ్రుంగు గడ మల్బడవంతయు నిన్నుఁబట్టి యే
వపుసడివచ్చు నెల్లరును వందిరి నీతలఁజుట్టి చూడరే. 86

ఆ. అన్ని యట్లుండనిమ్ము మా యమ్మనేడు
నిన్నుగననేని యూరుపు లైలపుదప్పు
దిటముతోవచ్చి వాకిలిఁ దెఱపుమమ్మ
యంతయడరైనఁ దీర్పనా యదియసుమ్ము. 87

ఉ. కొండయుఁబోలెఁ దండ్రిబుస గొట్టుచుఁ జీదుచుఁ గేకవేయఁగా
గొండాకసేపుసైపక స కుల్తనయొద్దనలేమి తానెలో
నిండినబీతిఁ గన్ దెఱువ నేరక పైగన యెట్టకేలకున్
జెండనదూకి తల్పుదెసఁ జేరి గదెన్ గడలోన నూడ్చుటన్. 88

గీ. తలుపుదెఱచుటయును దండ్రి దరసిదండ
దండచేదోయిడైవొలి బెండుబామ్మ
వడుపునను సోలియుట నె వ్వరికిఁదెలియ
వసముకాదయ్యె నీవంత వలదెకొంత. 89

ఉ. చిక్కులువడ్డముంగురులు చెమ్మటదోగునొడ ల్కడుంగెడ
ల్లోక్కినచుక్కబొట్టు వల రుల్విడిదోరముచిక్కు నెత్తులుం

జిక్కగఁ గాటుకంటికఱ జీరలువాతెడు కంటిసీకినో

నక్కుననంటి మేన్మఱచు నట్టి యొయ్యారినిఁ గూఁతుగాంచుచున్. 90

క. అడలుచుఁ దలిదండ్రులు లో

జడదారులు మెచ్చుకొనని సైగయటంచు

స్వేదతలఁపుగదురుటుడుగుచు

వెడవెడఁ గన్నీరులురుల వేగిరపడుచున్.

91

శా. పన్నీరుల్జిలికించి చెక్కులను గ ప్రంబాత్తి వీచోపులన్

సన్నపున్నలిదెప్పెరల్నినిచి చే సన్న స్వేదర్వాపుచు

నన్నుందోయి చెఱంగులన్దుడుచుచు న్గారాబుకూతుం గటా

నిన్నెంతారడిపెట్టి నారముగదే నేడిట్లుమాతల్లిరో.

92

మ. అనుచుం జక్కెరలోల్కుపల్కుకులను నెయ్యంబాటనొయ్యెయ్యన

స్వనుపుంజూపుచు సేదదేఱిచి మము న్గక్గమ్ము నీకింతగా

బనిలేదీవెతఁబొంద నెందు కయి గుప్పల్ గూలి బీతిల్లియిం

తన రాపుట్టులు నెగ్గడిట్లుదురె వింతల్లావె యీచైదముల్.

93

శ్రీమతి తండ్రీకే దనభయకారణము నెఱింగించుట.

క. ఎందుకువెఱచితి వీవెఱఁ

పెందుకునూల్కొంటి వింత యేటికినాతో

నిందఱము వినఁగ నుడువుమ

నందెరవయుఁ గన్నులెత్తి నర్పిలిగనుచున్.

94

గీ. ఏమిదెలుపుదుఁడండ్రీ న న్నింతయగుడు

పఱచెదవటంచునెఱుగకీ పట్లచాల

మోసమందితి నన్నల్కు జేసినట్టి

యెడరు తానొంద కెవ్వారి కిడఁగవచ్చు.

95

సీ. నేలయేలెడురాచ. నెలలుబొజ్జలనిండఁ

గనరొకో కూతుండ్రఁ గన్న మొదలు

నెల్లారు నెల్లారు నెత్తిముద్దాడంగఁ

బెంచరో రొమ్మువై బెట్టుకొనరో

నిలువెల్ల బంగారు నిండసొమ్ములు పెట్టి
 కుడువంగఁ గట్టుంగఁ గూర్చుకొని
 ఈడువచ్చినయంత నిచ్చరాకొమరుల
 కలుచూడగాఁ బెండ్లి యెలమిగనర

గీ. నిన్నుబోలెడికట్టడి విన్నగన్న
 నేడకా చెప్పఁజికి లేని వాడకాఁడె
 రాచపట్టులబోలి గా రాననన్నఁ
 బెంచినందుకు మేలు గా న్నించెనయ్య.

93

క. కొమరులఁ గూఁతుల నెల్లరఁ
 దమతమకర్జముల వలయు తఱిగూర్తురువైఁ
 గమలిన దెమలిన వారల
 యమరిక తీడులకులేని దనుటదినిజమే.

97

క. కడుపొడవు విరుగుటకునను
 తడువయ్యె గారవంబు వలదనిననునన్
 విడువమి నిలువుగ నెత్తుట
 పడదోయుటకయ్యె బాలు పట్టుటకనగన్.

98

ఉ. లెచ్చెదరాచబిడ్డలను దీరుల సోరుల వింతవారిగా
 మెచ్చెదో వారి వారి బలి మిం గలిమిన్ మదినాటి సొమ్ముగా
 నిచ్చెదనన్ను వానికని యేగడునాసగొనంగ నిచ్చులో
 రచ్చల నెట్టిసేయుటకు అట్టశిలఁద్రవియైతివేమనన్.

99

గీ. చికిలికత్తులు వీనులఁ జెరవివట్లు
 మారుపట్టుల గుండియల్ గీరుకొనుచు
 నీలగఁజుచు గాఁగిలి యెడలనీని
 కూఁతుతో తీడువల్కె బెల్లుతుచుకడిమి.

100

ఉ. ఈవెలపేలెబ్బులై నను నిట్టుల దూఱబనేమి యెన్నఁడున్
 నావలనం బొరల్ గలవె నావెలియూరుపు నీవసుమ్ము నీ
 నీవఱకున్ మదిందెలియ నీవికనైనఁ గలంత దెల్పు మెం

ఈ వెలఁ దెచ్చుకొంటివది తోడుతరెట్టిగ నన్నుఁ బ్రేల్పిసిన్. 101

- క. బేలతనమ్ముననన్నీ
జాలింబెట్టెదవె దెల్పు జరిగినకర్జం
బేలాతీర్చెదననివే
వేలతెఱుగునను బుజ్జ వించినయంతన్. 102
- క. అయ్యో ? జడలయ్యల నొక
యయ్యకు విరిదండవేయు మంటివి యదిసి
గ్గయ్యెడు నేలానోరే
ముయ్యగఁబలె కోతికొండ మ్రుచ్చులుసుమ్మి. 103
- ఉ. గద్దటిసేత వైదుమికి కఱ్ఱగఁజూచెడు మిట్టగుడ్డులున్
దొడ్డుచెవుల్ చిటుల్బామలు దొడ్డుమెడ ల్కడుసోగకోరలున్
పెద్దగనంబడంబడుచు బెల్కురి యూరుపుదాచుపందనై
తద్దయుఁ దందరం బయలు దారితి బిల్చినబల్కునఘ్ననన్. 104
- క. కలవలపెట్టకతొలఁగుం
డిలుతలుపుబిగించుకొండు నిందుననుచున
వ్వెలఁదిర్దురీలుననిలుసార
కలవారలనిలిపి తండ్రిగది యంజనుచున్. 105
- ఉ. వేదురుబుట్టినట్టు కను వేదురుగొంటివి యేటిమాటల
మ్మా దొరలిండ్ల నిట్టివెర కగ్గముసేతురటమ్మ ? నెమ్మదిగ
గాదననేల నట్టియెడ గట్టిగ దిట్టదనంబు నూనఁగా
రాదొకొ సింగము ల్పులులు రావె హజారములందువంతలే. 106
- ఉ. ఊరడుమా వెఱుందలఁగి యొక్కటిచెల్పెద బండ్ల సందుచూ
వారలుకోపదారులయి వంచెడువారలుగాఁదలంపు నీ
వారయఁజాలమింబొడమి నట్టిదొసంగిది కంటిదయ్యె మా
కారడిరాకమున్న పడ యందగువారలమేలిదీవనల్. 107
- క. లేలమ్ముతడవుసేయం
బోలకు సిగ్గను నెవంబు బుట్టించెద వి
ల్లలనుచు నొడయవేడిన
యాలోఁదలపొండుగలిగె యతివకునిటులన్. 108

స్వయం పరవై చిత్రము.

ఉ. వీలినవాడు కట్టిచెలి యేటికి యీ వెలయంచు దొల్లి నా
జాలిదొలంగఁజేసె నిటు సైగగనంగనతండుసేయు నా
మేలిదినిక్కువంబనుచు మెల్లనఁదండ్రుజమ్ము కొప్పునన్
గేలిడిలేచి నెచ్చెలు లొ గిం గయిసేయ నొడల్ గడల్ కొనన్ 100

చ. జనజవలాడుకొను చిటు జంటల గంటల యెడ్డణంబుతో
కవకవలాడు నంచగమి గ్రమ్మఁగ నెయ్యన నందెమోతతో
రవరవలాడు నెమ్మెముగ తాల మెఱుగు మెఱుగురంగుతో
దొవచెలికాని రేక బల దొంగలి చూపుల వచ్చునంతలో 101

సీ. మామమామయైనర్చు మరతనమ్మునఁగదా
మెలఁతచేపుడునట్టి మేలుగనుట
కోఁతియంచనిగదా కొండముచ్చనిగదా
జేలగావున బోటి బేలుపోక
బుజ్జగించగలండు బోటినివ్వఁగలండు
మాటుదప్పనివారి మేటి తోడి
కర్ణాబు కడమయొక్కడిది యింకటమీఁద
నొనగూడెనెల్లయు నొక్కసారీ

గీ. కలువకంటినిజూడని గడియయెండ
పెక్కువేలేండ్లుగాదోచ నిక్కమిదు
గలడువేల్పించునుండిరి గానితమకు
సేయుసేతకుఁగాగల్గు చేటుగనరు. 102

గీ. పరుపుషయి నల్లివాతిన పగిదినిచట
దనకునీబోడిగోడేల దాపరించె
వేలుపులుపెద్ద యీపట్ల వెడగటించు
దలచుచుం డిరియొడొరుల్ తపసులచట. 103

తా. వచ్చెం బచ్చనివింటివానిసిరి తే నంజేర్చరానొప్పుగా
హెచ్చొట్టపుటేనుగొక్కొయన హ యిముజ్జగంబెంచలా

నచ్చుంబా నెలమావి లేజగురుటాక మ్మొయెనం జూపటుల్
మెచ్చుం బోటి పసిండిబామ్మకునడ లేకొన్న చందంబునన్. 113

క. అపరంజిగొలుసులనియెడు

నెపముననిరుచక్కివైరి ణేపట్టులనె

య్యఁపుఁబూన్కిఁ దల్లిదండ్రులు

నెపమునఁబట్టంగవచ్చె నెలతుకయంత్రక. 114

ఉ. పూచెడుతంగెడుం బునికి పుచ్చుకొనెంగదయప్పడంతిని

జూచినయంత్ర దెందములుచూఱుటవోయన పాటుటయ్యలుం

జూచినయంత్ర బోటమది చూఱుటబుచ్చిరి కోతిమోరచే

నీచపుగొండ్రముచ్చుకర ణిం దురపిల్లగఁజేసిడాసినన్. 115

ఉ. తందరహొంది నెచ్చెలుల దండల నండల సీగిపోవు క

న్నెందలపోసి దద్దియల నిద్దఁపుఁదెల్పుల వేల్పుఁబెద్దనై

నందెగడంగడంగిహద నంజెలువొందెడు బాసవాలవం

జందమునెంచి యబ్బరము సందడి గొల్పంగ నెమ్మనంబులన్. 116

సీ. తపసులంచనుమాట నెపమకానికనంగ

వీరురాచందంపు వారుగారె

గట్టువాయుతనమ్ము గడుసునేతలటన్న

జోలియెఱుంగఁడి బేలగోల

కల్లగాదిది బోటి యుల్లంబుచొప్పుపె

ద్దయు బీతిగొనిపొందె ధవాలహలను

బడుపల్కులందీఱ దొడయడింకిటనేమి

నేయంగలఁదోచూ చెదమకాని

గీ. రద్దిసేయకుండిటుజూడ రాచవారు

వీడుజడదారులిటుజూడ వెఱుతుమేము

నేమినుడువంగదోచది దేమివిత

యోయటంచును జూపటు లున్నయంత.

చ. కసరుచు బుజ్జించుచును గట్టిగఁజేతులఁబట్టి యయ్యయో
ననిచెడి గుట్టుబెల్లగిలి జంకగనేమిక్షతంబూ వేల్పుల

- న్యసపరిబట్టదీసినను నోర్వక మాటుకుఁబోవఁ దృడ్విభా
విసువుచు నిల్పిపల్కెఁ జెలి వేటిడిసేఁతలు మానుమొగ్గన్. 118
- క. పెద్దలు తపసులు గావున
గద్దటిసేఁతలకుఁ దగవు గాదనియెంతో
పోద్దుచెవివాటఁజెప్పిన
ముద్దియ వెఱ చుచునుతొడి మొగమైపల్కెన్. 119
- క. కోఁతొకఁడు కొండ్రముచ్చుకఁ
డేతెఱఁగున నుడివెదింత యెఱుఁగమిగలజే
కోరికిని కొండ్రముచ్చుకుఁ
గూఁతుంగూర్చెదవె యిట్టి గొడవేటికనన్. 120
- చ. ఉసురుసురంచు నేలమగఁ డూరటనుండక గూఁతుఁజూచుఁ దా
విసువకవారిజూచు నిది వేల్పులసేఁతయటంచు నెంచు సంత
తనమువఁ గూఁతుదార్చు వెర తందర మెందిన చాటుశెప్పువన
వసబడసినిబన్నమని వారక యూరక యుండునంతలో. 121
- ఉ. ఏరికిఁగానరాక చెలి కేలినవాడగు వెన్నుఁడెన్నియో
వేలమరుల్లరుల్లలుప వెన్నడినచ్చెనన నియ్య లొన్న
ల్లరగ బాసెవల్ల నడి కందువకన్నులవిందొనర్పబా
గారెచు గుబ్బలుబ్బి గరు పాఱగఁదేరగఁజూచినెమ్మదిన్. 122
- క. నీవాననువలపించితి
నీవావెరవకుమటుటి నీవానాకై
వేవిచ్చేసితివనిమది
గావించె జూహారు లేడు గడసేవనుచున్. 123
- అ. అసదు నగవుమోము నందు మొల్కలువారఁ
బసిఁడివలువదాల్పు పడతిఁజూచి
విరులదండ నాదు నెడదయెదందార్చు
మనుచుఁ గనులనైగ నానతిచ్చె. 124
- మ. వెరపేఁటలులఁబట్టెనో తలఁపులే వెంటఁజెరఁబాటెనో
తటితీపెచ్చులఁజేరెనో తెగువలే దారింగడుదొక్కెనో

గరువం బెంత నిగారమెండ గలయం గట్టాయతంబెంత చూ
పరకుం జూడంగ గొత్తవితచిగురిం పంజొచ్చెనయ్యింతికిన్. 125
శ్రీమతి విష్ణుమూర్తి కంఠంబునఁబుష్పహారంబు నలంకరించుదునని
తండ్రితో వచించుట.

సీ. పుడమిమెచ్చంగఁ గూఁతు నిడివేల్పుఁదపసికిఁ
బెండ్లిచేసెదనన్న బింకముడిగి
తపసులిర్వురు గోప ధారులు తనునేమి
దిట్టదురోయను దిటముఁబాసి
తొలుపుట్టువునఁజేయు దొసగునతనపట్టి
కేమిగామోయని యేపుగరగి
తనసాటివారిలోఁ దలవంపులాయెఁగాఁ
దనసేతననిచాలఁదహతహపడి.

గీ. యొరులఁగనఁగొనరోసి పే రోలగమునఁ
జెక్కిటకుఁ గేలునెక్కొల్పి జేవురించు
మోముతోనున్న తండ్రికై మొనసిదండఁ
జిటుతగడ్డియనుండి యచ్చెడపలికె.

126

శా. అన్నా ? యేటికలంతవందురిల యె దైనంగనుగొన్నగూఁ
తున్నాయట్టుతోఁతసేతలకుఁ దోడ్తోలోనుగావితరు
మన్నంజాలదె యింటనీకగుచునే నూటాడఁజాలన్ బళా
కన్నాకైతివిరాగుమిభాగదుపో గా యిట్టివా పెండిలుల్.

127

క. కావుననీకేదెల్పెద

నావిన్న పమాలకింపు నగుటకునిరవా
యినావెడఁగులతగులములకు
దేవలుష దునన్నుగూర్చె దే వినుమెల్లన్.

128

క. ఈయడవిఁదిరుగుడులనడు

మై యొడయందొకఁడుగలఁడు మరుగన్నయటుల్
పాయముతగియున్నది
నాయనకుంబూపుదండ యప్పనసేతున్.

129

సీ. సగుమోము పున్నమ నాచించదురుబోలు
కన్నులు తమ్ములొక్కటయనమ్ము
నిలుపుటద్దమ్ము నెన్నికసేయచెక్కిల్లు
చూపువాడిమి చెప్పిచూపరాదు
తోడదోయియేనుగు తొండంబులనుగేరు
గినియమోకాళ్లుతోఁ గేలిపాడవు
తలఁపుయెయ్యారంబుఁ దలపించుగదతొమ్ము
జడిపించుఁ జేకటి జాయకురులు

గీ. నిడుపుగుత్తుక చివురులే యడుగులొడలు
నల్లగలువలసినాడు నుల్లసములు
మాయురే యిట్టిసొగసరి మఱిగలండె
పూనియాతనికేనిత్తుఁ బూవుతెత్తు.

130

సీ. పచ్చరామొసలివా పసిడిపోవులడాలు
తలిరుమై యొరపుతోఁ దారసింప
మగతాల కడియంబు నిగనిగ ల్మొనవేళ్లు
యుగ్రంబు తళతళ లోరసింప
బాడుపుగుబ్బలిమీది పొద్దునా నాదల
నెమ్మే మేల్బంతి యం దమ్ములీన
మానికంబులుగూర్చి రాణించుముత్తియం
బులుపేరులొండొండఁ గలయఁబెనఁగ

గీ. గండపెండేరమొకకాల నిండవల
చక్కగములనుబట్టిన చుక్కమనఁగఁ
జాడఁబడియాటుగలవేండ్లు సొబగువిత
పూనివానికిసేనిత్తుఁ బూవుతెత్తు.

131

సీ. అపరంజినీట పట్టపుగంగుతెపరెపల్
తొలిమజ్జపైమెటుం గులయనంగ
నడునింగివెలుగు బున్నముల జాబిల్లినా
బొజ్జపైఁబలికరెబు పొరలువెట్ట

నిడుదకస్తురిదీర్చు నిలువుబొట్టుచూరంగు

మరునలఁజ్జెంబు మాఁజ్జొనంగఁ

నెమ్మొనికలపంబు నిగుసంజలచద

ల్పాకుకట్టెఱ్ఱనాఁ బసదలిర్పఁ

గీ. గ్రాతహరుమంజములైపు గుచ్చుగచ్చు

లెచ్చగరుములుసురియతో నిరియఁజుట్టి

కేళికొనగోటమీసముల్ గేరునతఁడు

పూనివానికి నేనిత్తుఁ బూవుటత్తు.

132

చ. జగివిగితల్కుకుల్కులను జల్మెడుచూపు పీసాళిసంకెలల్

దగిలిచి నిట్టు నట్టు గద లఁ మెదలఁ వసపోమి గూర్చి పే

ర్చి గరువపున్వగన్నగవు జెన్నగు నెమ్మొగమిచ్చి యాసదా

ల్కఁగ మది నాపయ్య నిలుపు లంగలిగించెడు వానిఁజూడుమి-133

క. ఈతండల్లుఁడుగాఁగ వేయొకనిపై యేలామదింగూర్తువా

రోతల్గానుమటంచు బిడ్డపలుకన్ రోయంగ మోమెత్తి నీ

వీతండాతఁడటంచుఁ బల్లెదతఁడే డీయంచు లేకున్నచో

నోతల్లీ ? కడువేడురైతివిక నెట్లో యంచుజేడంతటన్.

134

ఆ. మునుపువేల్పుదపసు లనునవ్వుబటచుట

వారినడుమవిత వాడుగలుగు

ననుట రెండుకల్ల లగుట కూతురివెఱ్ఱి

గాదలంచితఁడు కలతమాని.

135

క. నీయిచ్చనడుగ నేటికి

ప్రేయము విరిదండయనుచు వెడమాటయకా

నాయెడనుమాళమునతో

దాయమతోబలుక వలపు భగలములుగా.

136

శ్రీమతి కృష్ణనకుఁబూదండ వేయుట.

ఉ. నాయెడనుంచుదండయని నారఁడుఁడాసఁగొనంగ సంతలో

నాయెడనంచు బర్వతుఁడు నర్మలిఁగ్గిరువంగ మించుమించు

చోయనఁ జైటగుబ్బగవ యోరసిల న్నడలంచపిందురా
రోయన బోటివేల్పుటొనగా హూయన వెన్నునిఁబూన్పు
దండచేన్.

137

క. తెరగంటిమానికొమ్మల

విరిహనలుగురిసె దెసలు వెలుఁగొందే జడర్

గిరిగొనువేలుపుఁదెరవల

యరిమురియూటలును బాట లలరెగరుచే.

138

చ. కలకలనవ్వులన్ దెసలు గప్పెను నబ్రువుపల్కు పిన్నోడ

ల్చెలులు నేలంతఁజుట్టుకొని చెల్వనిఁజూపుమటన్న కోడిగం

బులు బలుమిక్కుటంబయి గు బుల్లోని తేనులు రాణిహాసమున్

గలయఁగవచ్చి కాగిభులఁగన్నియ నొప్పఁగఁజేర్చిరిహ్వరన్.

139

కా. ఎట్టహా ననువీడి వేలోకనివై నిచ్చుదుమాలించునే

యిట్టేముంచుటగాంచి యింకొకఁడు మా యీసందునంబొందునే

పుట్టుంగోలకు నీవేకీవెరపులన్ బుట్టింప నెవ్వఁడు మా

గుట్టల్లంబెడబాపి వేల్పొకనికిం గూ ర్పంగలాడోకటా.

140

గా. మాకేనైపక తేఁడుచేసిన. నెకం బైతోచె నిక్కంబుగన్

గాకున్నన్ మఱివేటయొక్కరుఁడు రా గల్గెన్నోకో కన్యెనన్

రాకిచ్చోఁ జెలియిచ్చుదండగొని కోరంజూచునోయంచు జీ

కాకై యత్తపసుల్ బయల్పడుచు జో కన్గద్దియన్. డిగుచున్.

141

. కన్నియపుగాన నిటువంటి గడుసుదనము

లెవ్వయెఱుంగమి మామాట లిచ్చగించి

తెలుపుమొక్కటి నీచేతి యలరుదండ

గానినవానికి నేమేమి గుఱుతులనిన.

142

క. వెన్నునియానతిం దపసి వేకురు వేసములూడి పోవుట

నన్నియనిల్చి తెల్పెదట కాపడి చెల్వనిఁగాంచి మెచ్చి రా

కన్నెలనానగిల్పు తెలి గన్నులు తామరలేకుటల్లు రే

పున్నమచందమామసరి పోలిక నెమ్మొగమేమి తెల్పుదున్.

143

గీ. కానుతలలెన్నియన్ననొ క్కటియటన్న
 నెన్నిచేతులటన్న రెం డన్నదపను
 లిట్టిబాంకులుపుట్టించి యెలమిఁగూర్చి
 యెన్నఁడో యబ్బుకొనెబోటి నసితలంచి. 144

ఉ. మాదుల మంతరంబులను మాఁగ్రుల వేటుల కన్నగట్టుల
 న్బొందెడబాసి మొక్కడఁపు బాంకొనరించెడిరక్కసుండాకం
 డెదులనుండివచ్చె నొకొ యిచ్చట మమ్మిటుమోసెట్టి వా
 డెదులదారెనో కలిగె నేనియుగన్పడకేలయుండెడిన్. 145

ఁ. మామమామదక్కమఱియొక్కఁడెన్నఁడి
 మంతనంబుగనఁడు మాటలేల
 రెండుచేతులగుట నుండదాతనియెడ
 దోసమెవ్వఁడొక్కొ మోసపఱచె. 146

...* తాపసులు రాజునుశపించి చనుట. *...

ఉ. ఇంతకువచ్చె తేఁడుమన కిన్నిటఁబన్నముతెచ్చినాఁడితం
 డింతటినిక్కువంబుగలఁ డేమఱిమోసముదెచ్చకొంటిమీ
 దొంతరయెక్కిలేలనుచుఁ ద్రోయునుఁ జయ్యన నిట్టివోళ్లుమ
 న్గుంతలు కఱ్ఱలుం గొని క నుంగవనిప్పులురాల తేనితో. 147

క. ఓరీసీవిత సతా
 సారివి మాయెఱుకలేదె చనునే దొసగుల్
 గారింఁచక నీయెఱుకయుఁ
 దీరుంగాతయనితేనిఁ దిట్టిరియలుకన్. 148

సీ. నలువనిధురబోవ నలెడల్గెడపెడు
 మున్నీటపొంగునా ముసరికొనుచు
 తనగొంగలనుబట్టి దండించదండెత్తు
 నిరులమన్నీడనాఁ దెరలుగ్రమ్మి
 పగవానికీతే,ను బుదుగుండగునంచు
 మొనయురక్కసులునా మూఁగికొనుచు

గీ. దెసలుపీటలువాట నా కసమువగులఁ

గ్రంథమీదును నడువెల్లఁ గ్రమ్ముకొనుచు.

పాటుతపసులు పెనుత్తిట్టు మారులేక

వచ్చెనేకిమీనిమది తెల్వి విచ్చించనగ.

149

క. గడగడనడఁకుచునాఁడె

డపగులఁబడినేడఁదాల్చినాగక తపసు

ల్విడిముఠిలో జడముడివిడ

నడవులబడివెడలిచనిది నందరుబెదరక.

150

చ. పిలిచినఁబల్కుఁడయ్యె గను వేదురుజెందెఁజలింఁచెడెందమున్

కొలువెటుగండు మేనిసొబ గుంగనఁడెవ్వరిపంపులేదు లో

వెలిదెలియండు దప్పియును వేసటయుం గడుపంటమానెయ్య

కలిజగ దారిత్రిట్టు తను గ్రమ్మినగడతేఁడునంతలో.

151

శాపవిమోచనమునకై విష్ణువు చక్రమునుబ్రయోగించుట

పీ. ముచ్చిచ్చు సెకసారి మొనసిమంటలుగ్రమ్మి

దెసలేర్చదరిగొని దిగియెననగ

గట్టువిల్తునిచిచ్చు కంటవెల్వడు వెగ్గ

లంపుమంటలపోటు గుంపనంగ

పెక్కుతెక్కులుగట్టి పిడుగుమొత్తంబులు

పుడమియెల్లనుగాల్ప వెడలెననగ

శాపరేవేనోళ్లబయలువెల్వడివచ్చు

విసఁపుఁగార్చిచ్చువె క్కసమానంగ

గీ. నింటవెన్నునిసెలవుచే నుంటడపసి

తిట్టునడపంగ వెడలిన లైసలునద్రుషఁ

బక్కువేల్పొద్దులొకటియొ యొక్కమొగిని

యడరెనాఁజట్టువాల్కింట నలమిఁకొనియె

152

క. వెన్నునికై దువతాఁబాడ

గన్నంతన తేనివిడిచి కడుబలుచెమమా

బన్నముల తపసులిచ్చిన

చెన్నటిట్టలమిఠొనుచుఁ జెడియడవులలో.

153

శా. చుట్టుగైదుపవెంటనంటఁ దనకె చోప్తేజేరరాకున్నయ
త్తిట్టెంతోవడిఁ దమ్ముజేరెననిబీ తిజాఱు నప్పాటులన్
చుట్టుంజుట్టుకపోవనీక బెనగన్ జుట్టున్ మెయింజుట్టివే
న్నట్టందాలక బాఱుమాపనురెయన్ వెన్నంబెబైగాల్చుచున్. 154

తీ. ముందరఁగానదిమ్మగులు మోసముమోసమటంచుఁ బాఱవెం
టుదమతిట్టువెట్టనిగుడ్డన్ వెను వెంటనెత్తిమ్మికంటిచే
చిందముజోదుజూడమది చిందర దందర నెందసందుటం
గొందులుదూటి రెండునిల గూడక చాలవెడంగుచెయ్యులన్. 155

తీ. ఎన్నఁదులేని పెండ్లి మన మేటికిఁగోరితి మిట్టిదాట ము
న్నెన్నఁడెఱుంగమైతి మెటులెల్లరకుంగలదొక్కొ యిట్టిపా
ఱెన్నఁడుగాన మెచ్చటికి నేమనిపోవుద మింతయయ్యుని
క్కన్నియ యాసలోవిడదు గానిమనంగనుకొల్లుగల్గునో. 156

శా. అనియిలైఱంగునం దలపోయుచుఁ బుడమినలుగడలంగల కానల గట్టు
లం జెట్టుల సంద్రంబుల వానిలోవంకగడ్డల దొడ్డలగువారి యండల
దండలంజేరిన నుండనిక వెన్నంటున బృహదదోయికోహటించి నేలక్రిం
దుదూటి నింగికినెగసి యిది మొదలొఱిగడకు ద్రొక్కమనియును న
చోటిపేరునుడువమనియు జెండిలియనుమాటతలం భమనియు నెయ్య
ంబునెడల నెదురుజెడం గీడుదలంభమనియును నెడయలయంగళ్ల కుం
జొరమనియును బడంతులయెడంజూపుఁ బటభమనియు మఱియుంగొ
న్నిగొన్నినుడువుచునడలుచు వేసరుచుం దిట్టుచు వేల్పులందూఱుచు
బాఱుచుం జొరమరుంగులేక నేనువేవేండ్లకొలది బడలువడిదిరుగు
చు నిడుములంబడుచుండు. 157

...* అంబ రీషుని నెదుట విష్ణువు సాక్షాత్కరించుట. *...

తీ. ఇచ్చట తీడు తెప్పిలి యెప్పటి తెల్వినసంగసుంతలోఁ
బచ్చనినిల్లఁపి యెగ బాటనరించెనాల్గుచేతులం

దచ్చెరువై నకైదువల నాయతమా వరువుల్లగువుతో
బచ్చులతీనివిపుపయి పట్టియొసంగిన పూవుదండతో

158

గీ. అట్టుగనుపట్టు తమిదొట్టి చుట్టువాలు
జోదువలజుట్టికేల్తోడ్చి పాదుకొనిన
బత్తిమెయిబూన్లు నాతేడు పలికె దేనె
వానలురులంగ నెమ్మొము వంచికొనుచు.

159

ఉ. నీకడగంటిచూపుకొన నిల్చుట గీడుదొలంగినాడ నా
రేకబయల్పుడెం దదసి తేడులగొంటులనంబుదూతె నా
జోకలవారలంబొగడు చొక్కముగొంచితినంచువేడుచుం
జేకొని కూతునప్పనము చేసెను కాళ్ళవలెమ్మికంటికిన్.

160

క. కడంగనిననెనరువిడిబడి
జడిగొనఁ గెంగేలుపట్టి చానందొడ్డవై
నిడికొని చెక్కులుదువ్వుచు
నుడివెం గటివేల్పు తేని నొగులుడుగంగన్.

ఉ. అల్లుడనైతి సందియము నందఁబనేమికనీదుసేత నా
యల్లముజల్లనయ్యె జెలి యొప్పులుమెప్పినరుం జెనఁతులై
చొల్లెనోటవేల్పుదద సుల్లెడిరితియకాని నీవుమే
తల్లెడఁగొల్లగొంటివిక యెద్దితటపొనగూర్తుబల్కుదా.

161

క. ఇదినిజమని తనకొగిట
గదియించిపడఁతి నొసడి గారింపుము నె
మ్మదిఁ బెండిలి తడవేటికి
నుదవెన్ నీకోర్కెయనిన నొయ్యన తేడుకొ.

162

క. చదువులచదువులవేలుపు
ముదుకండగుపుడమివేల్పు ముదుసల్లిమమే
లొదవుగ డెనల్లి పెండిలి
కిదనంజూటెం చె విట నందఱువినగన్.

163

—* సంధ్యాకాలవర్ణనము. *—

మ. అంత సంజతటి యగుటయు.

164.

సీ. కలువవాల్గంటియొక్క తవ్రాతయిట్లయ్యె.

దమ్మిపూబోడులు దనియలేదె

వెన్నెలపుల్గులే వెతలఁబాల్చుడెగాని

జక్కవల్సిరులొంది నిక్కలేదె

యిరులకేతలయెత్తు టెంధుఁజెల్లదుగాని

వెలుగులాతంతకు వెలయలేదె

ముచ్చగుంపులకెల్ల మూలబట్టుటకాని

యెల్లవారలుఁదెల్పి నెనఁగలేదె

గీ. ఎంతమిన్నందె వేడిమి యెంతజూపె

గొంచమానేలయెల్ల మొక్కించుకొనియె

ననుచుఁబొగడొంది దొరసియే మనఁగవచ్చు

మింటనిడుమానికమ్మడు గంటిచనియె.

165.

—* ల య గా హి. *—

చుక్కగము లొక్క మొగి నిక్కుచుఁ దభుక్కుమనఁ

బెక్కువిడివెక్కియిరు నక్కజపుఁడెక్కుల్

గ్రక్కకవ జక్కవలు వెక్కసఁపుఁ జిక్కునడ

రక్కసుడు కక్కసఁపు టుక్కుతములెక్కల్

లెక్కలకు మిక్కిలిగ నొక్కైడగు భుక్కునచు

నెక్కలులు నక్కఁబొగ డెక్కిమరుఁడిక్కుల్

దొక్కిమఱినెక్కిని చుఱుక్కుచునఁ బెక్కులను

గ్రుక్కు నలుచక్కురను బొక్కుకలపెక్కుల్

166.

—* చందో దయ వర్ణనము. *—

గీ. సంజకెజాయ కడచిక్కు సమయనిరుల

కడలిబొరలినమండి తొక్కడమునులియ

కూడబుట్టువునాఁ జూడు దుఃఖవొడిచి
నలువయన నత్తఱిజగంబు నెలయఁజేసె.

167

నీ. పగలన్నమాట యొ ప్పనివాఁడు చల్లని
మీనుకుల తండ్రికి మెచ్చవాఁడు
మిన్నముట్టినవాఁడు మెఱయింపగలవాఁడు
తాయైనఁ గలుగంగ సేయువాఁడు
తఱియైన వేల్పుల దనియించువాఁడు వె
న్నెల చిన్నెలనుమించి నెలయువాఁడు
నేలవేల్పులనెల్ల నేలువాఁడగుఁజ్ఱిడు
సిరికిదోబుట్టునై చెలఁగువాఁడు

గీ. పుడమిరాచంద మతనిక బృరమ యనఁగ
మెసలఁ గనలవాఁడైన మసలనీక
నెత్తి కెక్కుచు వెన్నతో నెనయువాఁడు
పుట్టినిలు పాలవెల్లియా పట్టదనరె.

168

గీ. ఆలుబిడ్డలు నెనసిరి యల్లుడెసఁగె
శల్లిమిన్నందె నుప్పొంగె దండ్రియిట్టి
రాసిరికి నెల్ల జల్లనై రాగనలువ
తమ్ములకు నుబ్బుసేయంగ దలపఁడెల్లు.

169

—* ల య గ్రాహి. *

క్రొత్తలగు ముత్తెముల యెత్తులను గుత్తులను
హత్తుకొను బిత్తరము నెత్తి బలుసత్తిన్
మిత్తి నడునెత్తి పడమొత్తు దొర జొత్తిలిన
నొత్తడపుఖత్తుడగి మెత్తి తఱుకొత్తన్
మత్తువెలి హత్తిపగ కత్తిపన సత్తిపగ
లొత్తిలిన బిత్తరుల తత్తగముగుత్తన్
నొత్తొవలనత్తఱిని రత్తిగొనియెత్తెలుగు
మొత్తములునెత్తునడ నత్తనలజత్తుల్.

170

చ. కలువలు రేగెఁ దామరలు గ్రాసెనిగుల్ జెడిమాసెఁ జక్కవల్
వలుసలు దీసె నెల్లతెర వాటులుదాగిరి రేరవాలుగ
తైలుకడులోగి రగలపు దేమ్యలమంచురహించె జల్లనై
వలపులగాలిమించె జలువలెవ్వదజల్లెను రేమగంధాగిన్. 171

డి. అప్పటి నిండువెన్నెలల యందము డెందముకందళింపతే
డోప్పలకుప్పలా పసిడియోవరులన్నిడియించి కంటికిన్
రెప్పయుబోలే నెల్లరల నెయ్యము దియ్యము జూపుచున్దగం
బప్పనివెన్ను నిజ్జిలుగు టంచల తెక్కల పాన్పునందాగిన్. 172

అ. పవ్వళింపఁజేసి పడఁతియుఁదానును
బాలుఁ జక్కెరలును బండ్లు ఖజ్జ
మప్పనంబానన్చి యడుగు లొత్తుచు గూర్తు
నంతపట్టునిలిచి యంతలేచి. 173

వ. నిండోలగంబుండి పడవాళ్లంబుపి వీడెల్లఁగై నీయించి చదురులంబు
డమియీనినట్లులంగలంబులంబుగనన్నిలచియున్న నెకిమీనిచట్టంబుల
నుండంజేసి పురోతుల ముత్తైదువులంగూర్చి వలయుపనులెల్లఁ జక్క
జేయుచు నేనుంగులు గుఱ్ఱంబులు నరదంబులు కాలుబంట్లును బెక్కు
వేలాయితంబునేసి పెండిలితిన్న పయిన్ మగతాలగద్దియలలరింపంజేసి
యెయ్యెడలం గొఱంతపడకుండ నయ్యెపనుల దిట్టపఱపించి వీడియ
లుం దాంబూరలు పిల్లనగోవుల మొదలగు పెక్కుమోఁగి తలనిగి
బీటలువాఱ నాటపాటల నాగవాసంబులు మద్దెలయులిన్దల గజ్జెలధ
శంధశల నబ్బురంబునెలకొల్పిం దలకొల్పి కైవారంబుల భట్లుజెలరే
గి పొగడునెగడంజేసి వేయుమోముల కడగననీక యిత్రైఱంగుననుం
డుతఱి తూర్పెఱ్ఱివాఱుటయుఁ బొద్దుపాడుపునఁ బెండ్లితఱియగుట
యు నేలినవాని జేరువకున్ మేలుకొలుప నిమితకాండ్రంబుపిన. 174

—* మేలు కొలుపు. *

8. మేలుకొమ్మ కాలు మెట్టినసామి యీ
మేలుకొమ్మ రాచ మెలతలండు

మేలుగొమ్మ యీపె మేలుకోవలెవేగ
మేలుగొమ్మ నూరువేలువచ్చె.

175

క. తామరలు బెచ్చపెరుగుట
నేమరలన్ రాఁడు కన్ను లెత్తుము నీవి
క్లమరలుట యక్కలుటవి
గో మనవిగణించి మేలు కొమ్మొసామి.

176

ఉ. అంతపురంబులో దలరు టాకులసెజ్జ మరుగునందు నొ
క్కింతగ నీవు గూర్క నది యేగడియించెను చందమామమి
న్నంతయు దానయ్యె మోటునె నల్లదె కన్గొను నెమ్మెగమ్మునం
దంతగదల్పుటం బటచె నాఁ బరువెత్తెను మేలుకోగదే.

177

ఉ. మక్కువ జక్కవల్ గదిసి మాయురె బేవరవారిచేత నే
డిక్కలికిం గయింగొనఁగ నిప్పుడ గల్గినటంచుఁ దెల్పునా
నక్కజమయ్యెఁ బెండ్లిగడి యల్ దరిసెంగద మేలుగొమ్ము మా
చక్కనిసామి మీయడుగు చక్కిటమ్మొక్కెద మక్కులద్దుచున్.

178

ఉ. వేకువగాడ్పు డిగ్గియల వీచుచు బుప్పొడిరేపి తామరం
జీకటిదిండిగైకొనుట చెప్పుటయెసరితోచె దుమ్మెదల్
కూకల్లువేయఁగా నెదురు కోలల గందపుఁ బెందుమారపుం
జోకయి మేలుగొమ్మపుడ చూపఱకబ్బెడు దాని బోల్సిరుల్.

179

ఉ. వింగడహాతలంపొదవి పెన్నుడు కన్నులు చల్లగాఁగ మా
చంగడమెన్ని కంగదుర వచ్చునటల్లుడు నొ నటంతఁగ
న్నం గడుమేలికెద్దియన నాతోవసూడరుదెంచె నేరికి
దంగెడుజన్నువీవు తోలు తన్ దమివేగను మేలుకోగదే.

180

ఉ. పంటనెలంత వేలుపుల బారులు సంబరపాటుతోడఁ బొ
ద్దిటపనుల్విదిర్చి యరు దెంచిరి పెన్నుడు సేడు రేనికి
ల్లిటపుటల్లుఁ డయ్యె మన కిచ్చెడు నచ్చులటంచు రేవెలుం
గొంటుతోలగిపోవ గడ కొత్తిగిలంబడు వెన్నెలంబలెన్.

181

చ. తడవికలేదు పెండ్లిగడ దానిన దొడ్లువేసిరించెను
దడయగరాదటంచు విరి దాపులను నుగిసింది తా
రమగులపెల్లకొత్తి కల యన్మరుల్లి మేలుకొల్పి పు
త్తడినలిపంబుదాల్చు కను దమ్ములువిచ్చుచు లేచియెయ్యనన్. 182

గీ. మగువయొక్కతయందిచ్చు మానికంబు
పావలకుగులగీర్కొల్పి పాన్పడిగి
నెయ్యరంతంత కైదును లియ్యబరిడి
గడ్డెవైనల్లి తొలునంబు కడమజ్జి. 183

—* నివాసగద్యాశాసనము. *—

ఉ. మగువ బానిసయినది కి నానందమిచ్చుచు మేలుబాలోల్ దలం
బోదిగనుంచు గమ్మనగు పుచ్చలనూనియనంబె నొక్కలే
బైదలి తమ్మికింటికి దపారపు బైటచెఱుంగుగూడుపుం
బోదలు మేనిచెమ్మటల బొంగులు మ్రొంగగ మేరుబొంగగన్. 184

క. అందఁపు దొలిజదువుల కీ
యందము మాపుట్టుమేలు నందుటకైసి
విందరుదెంచితివనిచెలి
గందపుబాడి నలుగుబెట్టె గటివేల్పునకున్. 185

క. మున్నీట నీదులాడెద
విన్నీట దోగియాడు తొతయనుచు దా
బన్నీట-ముంచె వేమక
కన్నీట గడక బాడమ గటివేల్పునకున్. 186

క. తడియార్చి కట్టగప్పం
దొడగన్ దోవతులు నేలు దునరవణంబు
ల్గడియించి మిగులసొమ్ములు
నెడయలకును వింతలనుచు నోరుతునవ్వెన్. 187

చ. అంత యేలినవాని తలంపెఱింగి చిలువల గొంగకత్తలానియు బాప
యెకీమీడును జట్టవాలును జిందంబును గత్తియు నింగాణమ్మును

దామరయులోనుగా నడిదంబులుం దళవాయియు వేవేలకొలదియ
డుగుదమ్ముల దేనియలాను నూడిగంబులను తనదుచొక్కంబక్కజు
బుగా నెక్కు పెక్కువేల చాలమానిసులు లెక్కతుదల వక్కరించు
బాసనాల్మానికంబులును నలుతలలవేలుపుం దలనిడుకొని యొక్క
పటింబటతెంచు తెఱగంటులును మఱియు గలవారెల్ల బాడగట్టిన న
ప్రోలు తెల్లదీవిం బురుడించుచు నింపు బొంపిరి వోవజెలగా న
య్యెడ గొందఱు తోయ్యలులురాణివాసంబు నానతింబడి కాచప
ట్టి మెఱుగు మగతాపేట నిలిపి ముత్తియంబులమొత్తంబుల త్తించిన
కడానిపల్లెరంబుల నివాళులిచ్చి పసపుఁబ్రాణాదలనిడి గై సేయందొ
డంగిన.

1888

ఉ. జంపులు గుంపులై కురులు సాకగ గోరులగీరి చెక్కుల
దుంపెసలాడఁ గేల్లవ నెమర్పడి యాదల నెత్తివైచుచున్
గంపులదేటరాటులెడ గ్రమ్మిన పైటచెఱుగు మీటగా
సంపెగ నూనియం దడిపి చానకు నోర్తు తలంబు గ్రక్కునన్. 1890

చ. పసపుఁబాడి న్నలుగులిడి బామి యొడల్ గలయంగ నల్పిబల్
మసలిననీరు చల్లనిజ లకదొరలించి కడానిచెంబులన్
ముసరి చెలుల్ తలన్నినిచి ముప్పుగఁ గుంకుమనుర్దుబుల్మియ
య్యసలెడలించి తానమపుఁ డాడఁగఁజేసిరి రాచకూతురన్. 1892

గీ. కావిజుట్టి యొడల్ తిడి వోవనదిమి.
కొనలుముడి కొల్పి పిఱుదుపైఁ బెనచినిండు.
ముసుకుదారిచి గమ్ముచ ముసర సంబ
రేణి పొగనించి యప్పుప్పు బోణికంత.

సీ. ప్పి చె నొకబోటి గడియూశ్చి తివించిన
గ్రొంబచ్చ పట్టుపొంగొంగు మమగు
హత్తించె నొక లేమి యపరాజి యల్లాపు.
మల్లకంచెల మేరు మలచె ననబున్

బలియించె నెకచాన వలెవాటు వలరాజు
జట్టి కట్టెజ్జికే ల్పట్టనంగ
దిద్దె నొక్క యెయారి ముద్దు చేతుల మంచి
గందంపు గాజురే కులబెడంగు.

గీ. కూర్చు మెకయింతి మొగలిరే కుల వెడంద
వేలుజడగట్టి నెఱికురు ల్వాలుగంటి
యట్లునై సేయఁ దొడగిరి యెల్ల చెలులు
నల్లనయగారి వేసంపు నాతియనంగ.

192

క. ఎచ్చోట నిలుపు రవణము
వచ్చో టుచ్చోట నిలిపి రచ్చుపడంగా
నెచ్చెలు లొడ్డాణు బిడు
నచ్చోటొక్కండె కనక యలవట పడుచున్.

193

క. అమ్మలు నెచ్చెలు లిడు రవ
ణమ్మలు మునుపెట్టినోము నన్ వెలసెనొ యీ
సొమ్మలకు సొమ్ము దొరికెన్
కొమ్మ యొడల్దేసి యంత గుడుచుట యరుడే

194

క. అత్తోడవు లేని బోళికి
నత్తోయ్యలులిడగ దెచ్చి యదిపుత్తడితో
నిత్తడి మార్కొను తెఱగిడ
నత్తటి పొల్లనుచు నగిరి యందలు తమలోన్.

195

ఉ. జుగరు పల్లెరంబులను బట్టుక సొమ్ము లుదెచ్చి బోటికి
జెంగటనిల్పి మేనిజిగి చిల్కుల నయ్యవి గానరామి యిం
టుగల సొమ్ములెల్ల మగుడన్ మగుడం గొనుటయ్యె గాని య
వ్వింగడ మొంచవేరకల వే యిటువంటి యెయారి చొక్కముల్. 196

ఉ. వెన్నున కాలి నైతినిని వీగిన యాచలి మేనిసొమ్ములె
న్నెన్ని గడించిన న్నిగురు లేయనగల్గెను కమ్మరీకులన్

గన్నమరల్పు నింగివిరి గొడొడగ్గ సడలించుటయ్యె నే
నెన్నిమరు ల్కనుంగొనిన నెప్పటి గుత్తము తప్పదేమియన్.

197

సీ. ఈబన్న సరములా యీగబ్బిగుబ్బల
కని యీసడించి యోర్తునిచె బోటి
ఈసందిదండలా యీసందిభులకంచు
మూత్రిదిప్పచు గట్టె నాతియోర్తు
ఈకేలుదోయికా యీకడానీ కడే
లనిమోమువిజించి యోర్తునిచెనెలత
ఈకాల్నివేళ్లకా యీమట్టెలని ముక్కు
చిట్టించి యెక్కించె జెలియయోర్తు

గీ. తొడవు తొడవీపడుతికి దొడవులెల్ల
తగవు తగవంట తగవంచు మగువలనిరి
యమ్ముచేతికి నందిచ్చు నన్నొకర్తు
ననములికిబట్టు మరురాణి యనియెగాని.

198

మ. అలకా ట్టంపు లుకూలెన ల్పరిఘిణీ లందె ల్పువ ల్పావడా
ల్కలుకుంగజ్జెలు రాగిణీ రతనపుగ్రంబు ల్బులాకీ తురా
నెలవంక ల్మొలనూలు బేసరిణి రాణీనత్తు లత్తించి తొ
య్యలులెల్లన్ దివిటీల చెంత దివియల్లా సొమ్ములంచెన్నగన్.

199

క. నవలా యొక్కతె కప్రపు
జవకస్తురి చుక్కదిద్దె జానకూనన్
దవులుకర నిండుబున్నమ
తొవదొరనా నెసకె మోము తోనెలసరియే.

200

ఉ. కూరిమిదీతపో యెచురుకోలకు బొడిలివారు వచ్చుచు
న్నారని పాటువాణివల నన్నిని బోటులు వేగించి బొ
గారపు బొమ్మకు న్నడలు గల్గిన పోలిక నల్లవచ్చి సిం
గారపు లచ్చితిన్నెకడ కైదువ మోడ్పుచు బూన్పుచున్నెడన్.

201

—* శ్రీమతీవిష్ణుల వివాహము. *

ఉ. ఆతటి నంబరీషుడు బ యశ్శ్రీవియం గడుమోయఁ జేరిమో
తాతల యాకసంబులియఁ దప్పక నట్టెగు ల్దళంబు ముం
వైతఱుమంగఁ జుట్టయుల తండము తన్నలమంగ నైదువ
త్పేతుల బ్రాిలు క్రొవ్విరుల చిల్లుచు బాటల బాడుచుండగన్. 202

ఉ. మేలిమి పశ్లేరబులను మెచ్చగు గందము వక్కలాకులు
ఱాలు ననూిపండ్లు పస పుక మొదలౌ బలు మేలితోయముల్
చాలినసొమ్ములు దఱుచు సన్నఁ పువల్లులు గందవల్లునున్
వేలకొలది మానిసులు వెంబడితే కటివేల్పు డగ్గఱక్. 203

క. పైవేలుపు మూఁకలతో
నావెన్నుం డెదురనడువ నట్టులజ్ఞేడుక
వేవేల క్రిందివేల్పుల
తో విడిబడినడువ కడలి దువకెలపయ్యెన్. 204

ఉ. బండొరుప్రక పయిన్నినుచు చుండెడి బూవులగందవొళ్లు ప్రా
ల్కొడగు మిటిపూజకులు మెప్పుగ జెప్పలు విప్పనీక నెం
డొండవెనంగి మూకపయి నొక్కట వ్రాలగ నర్తిబుటియై
యుండెను వారివీరి గెలు పోలపు టాసలనెన్ననానొకో. 205

శా. అంతన్ వెన్నునిఁజేరి జ్ఞేడు మదిలో నాపోవరానట్టిబల్
సంతోసమ్మన మ్రొక్కి గందమిడి పై సన్నంపు సేలుక్ నగ
ల్బొతుద్దీర్చగ రాని వెల్లుగ మి ని వ్యాళిపగాఁ జాలుమే
ల్బొతుబూనగ నెవ్వఁడోపునని లో బాటల్బుదిజూపుచున్. 206

ప. అప్పునంబానన్ది పెండ్లి పెద్దలకుఁ దెలుగంటిమూకలకు గందంబునుగం
దవొడులును బన్నీరు మొదలగు బలుతెఱుగు కానుకలతోడమ్మలం
బులికుచు నెల్లరితోడం బెండ్లికొమరుండగువెన్నుని నింటికిఁగోడ్కొ
నిచని నివాసులిడు పడతుల గముల నెడఱుని పుటపల్కాచితెఱుగం
టిదీవనలనుడులతోడం గ్రిక్కిరిసి మిక్కు టుబగునారా చనుచుపం
:డిటనాచుతుంబగుమానికఁపుముక్కాల్గిగ్గియుంగూర్చుండజేసి. 207

సీ. తెఱగంటి రానంటి తెఱవలీపుడమియ

కొల్లముతోయ్యలు లతోఁ గలిసియాడ
మీదివేల్పులక్రిది మేటివేల్పులగూడి
తోలిబల్కు మేవి బల్కులుతోడంగ
నిందందుఁజూపఱుల్పందడింపుచునుజి
త్తరు బొమ్మలనమూత దవులజూడ
నింగిమ్రోతలు నేల బొంగుమ్రోతలుగూడి
యాకసంబందంద నవలద్రోయ

గీ. యల్లయదిబాజుగలవేల్పు టుల్లవలరి
నిండుతమినిల్పు కతననే యేమమెనయ
నెల్లయది యొక్క తెఱగయై యెసకమెసఁగె
గలదె యీపొందు నలువసేఁ తలనుముందు.

208

ఉ. పాఱులుసేయుకర్ణముల పట్టులనెద్దికొఱుతలేక యే
పాఱగఁ బక్కిచక్కిదొర బారులుగట్టినవేల్పుమూకలు
గూఁమిగొల్లబెట్టుచు దగుల్పదిబొంగులువాఱ బోటియే
తేరుటగోర్కిగాఁ బాడపు తేరైర పొద్దున గడ్డఁగఁగన్.

209

ఉ. చందరురాకలు గడలి చాయలబొంగుచు లచ్చిబూన్చు గూ
తుం దరిగట్టుదాఁకిఁబందొందర సందడిఁగొల్ప బొదుగు
ల్కుందరరాఁగ రానెలగ ముల్గొని పాఱుల నెచ్చరింపఁగా
గందపుకొండ నా వలపు ద్రమ్మగ నంతిపురమ్ములోనికిన్.

210

క. చని తనపట్టిని నందలమునదాఁచి లచ్చిదెచ్చు మున్నీటితెఱు
గునఁడమ్మికంటియొద్దగుని తెచ్చెంబుడమివేల్పుకొమ్మలుబాడన్.

211

క. తెఱమరుగున రాకూతుం
దెఱవఁదగెం జెలువుఁగనగ ద్రిమ్మరుమదితో
నెఱిఁదనకుఁ బొద్దునకు నడు
మరవాంచుఁగమంచు తమ్మి మగువయుబోలెన్.

212

ఉ. బండారుమీదవారి కడు నుమ్మలికన్ బెగడొంది విన్ననై
యొండారునాటి దుస్సించని యోలమెపెంచి కరంగి చల్లనై
యొండారుడాసి నిల్చి జగి యొత్తడి యొండారుచూపుగుంపు లొం
డొండెబెనంగజొచ్చె దెలు యోరసిరింపుల నంతదోయికే. 213

సీ. అనరంజి పల్లెరం బడుగుదమ్ముల క్రింద
పొద్దులో దనయున్గి పాలుపుదెలుప
గాటమై పొరలెత్తు నీటి వెల్లువయుబ్బు
చదలేటి తరంగల చట్టమెనయ
పుడమివేల్పుల తొలి నుడుల మోతలు మింటి
గేస్తుల పొగడు బిం కెంబుగదుమ
రాకన్నియజగంపు రాచలచ్చికిసాటి
దీటుగొల్పెడు మేటి నీటుజూప

గీ. రానెలనెలంతలపుడు రా కూననిచ్చి
దారవోయుట తొల్లింటి తనదుపట్టి
తనవునాటి తలంపెల్ల దలపునినుప
వెన్నుడలరెను తనకైన యన్నుగొనుచు.

214

క. చల్లిరి ముత్తైదువచెలు
తెల్లను సేసలు చెలంగి యిరువురి మీదకై
బెల్లమును జీలకఱ్ఱయు
నల్లన నొదలనిడుచు నారతిగుమితోకై.

215

మ. తలబ్రాల్వొసెను వెన్నుడప్పడతిపై దార్మారుగా వెన్నునా
దలబ్రాల్వొంచెను బోటియు వినువకెత్తన్నించసందీక దా
తలబ్రాల్వాసిన నల్వనెంచవలెనా దానట్టులాబొమ్మకుం
దలబ్రాల్వాన సివెన్నుడెట్లుబొగడు దారెంతనా నెల్లరుకై. 216

క. కొంగులు ముడియిడి నవలా
కుంగట్టుం దాకిం దగుంగద యనుచుకై

- బొంగుచు ముత్యైదువగమి
చొంగున నిర్వృతికే జెయ్యి జేతికినిచ్చెన్. 217
- మ. కలవేల్పుగము లెల్లనావలననేకాబాజ్జలన్నింపంగ
గలవారంచు దలంచు గాలిచెలికిన్ గల్గెగదా ? బోనమున్
బులుగుడత్తడిరాతు చే మదికి నా పోవంగ నేప్పంటికిన్
బులితేపుల్ దెగవంచు బల్కంగ నగు బోయిచ్చునారెచ్చున్. 218
- క. వలఁబడకు చేపయ్యును
వలఁబడఁబోటికని యెల్ల వారలుఁబోగడన్
వలఁగొనె నగ్గికి దొయ్యలి
వల కేదొకేని గొనుచు వలమురిదాల్పున్. 219
- క. ఏడడుగు లన్నిమీదులు
గూడగ నేలించు ననుట కున్ సరిగాఁగా
మూడడుగుల వేల్పొచ్చెలి
నేడడుగులు దొక్కజేసి నేడడయగుచున్. 220
- మ. కడఁబట్టింపంగగల్గువేల్పునకు లెక్కన్గిరు రొక్కరిబుల
న్పుడమి న్నొపురముండువేల్పులను సాహజేయనేలంచు నీ
నుడుపుట్టల్కలబనేమి యిచ్చునెడలన్ గొంచెంబు దొడ్డంచునుం
గడమల్గుల నెట్టివారికవి చొక్కంబొప్పవెన్నుండిడెన్. 221
- గీ. జన్నిగట్టులు తొలినుడు ల్జడువుచుండ
బడతుకలువట్టి నివ్వాలి పల్లెరములు
పొసంగ రేగులగడ్డపై పుట్టుతపసి
తాతయమగాంచె వెన్నుండు తానతివతోన్. 222
- సీ. ఎవ్వని యడుగుమి న్నేటిరాకలపట్టు
నేలకెవ్వడుతెచ్చె నింగిచెట్టు
నేవ్వడు వీపుపై నెక్కించెదరిగట్టు
కొనియె నెవ్వడు వ్రేల గొమిరెగట్టు
కొవ్వ మేలిమి నేలు వెవ్వనినడికట్టు
వెదాపులమీద నెవనిమెట్టు

పులుగురామోన్వాని పలయునెన్నడతట్టు
వివికెవ్వనితోమ్ము వేడుచుట్టు

గీ. అట్టిజగజ్జటిగట్టిరా యట్టిమెడ ను
మట్టుమీరిన తమిళొల్ల బెట్టుసిరుల
నుట్టువడు మేలిమగరాల చుట్టురవల
చట్టమగు కెంపురాగట్టు తాళిబాట్టు.

223

గీ. కూతువెన్నునకిడి నన్ను గొల్లబెట్టె
ననుచుఁ గనలుచు వెడలెనా యనఁగరాను
నతివయునొసంగ సిరియెల్ల సట్టివేడ్క-
బుడమివేల్పులపాలయ్యె బోదలప.

224

—* శ్రీమతిని నత్తగాడింటికి బంపుట. *

వ. అంతయుగొంతయు గొఱుతవడకుండమిగులువేలిమియుంగూడమెం
డ్లివేడుకఁజఱపి జనలేటిబుట్టువునకుఁబట్టెన యడుగుఁదమ్ములుం
గల వేలుపు బెద్దయ్య నిండోలగంబుండి నల్లమొయలు చెంగటమిం
చు సంచునగించు నెల్లలితోడంగూడి మిటిమిటితావులఁబ్రోవుల
గు నెల్లరకుం గొల్లలుగా నెల్లసిరులొసంగి తా నెక్క రెండవకొలం
పు పడుసుమానిసి యుబోలె నగవులం దగవులం బెక్కుతెఱంగుల
మసలి జగమ్ముల నబ్బరంపు కడలిన్మనుంగఁజేయుచు నెల్లరున్
జేజేలొనరింప జేజేలగుంపులు నింపుబునింప పయనంపు సొంపున
దెంపరులై బుడిబుడ్లువోవుతటి కూతునకు నల్లునకు మేలైన రవ
ణంబులు సెలంగ వలువలుం గడాని పల్లెరంబులఁగైసేసి ముందరసిడి
తానును దననెలంతయును మోములవిన్నగనంబును వేడుకయునెం
డొంటఁగెలుపోటములఁ బెనఁగగారాపుకూతురింబంపుటకును వెన్నున
కు బట్టపురానియగుటకుం జాలియు సంతసంబునుంబాడముటం జా
రి మున్నీరై పొరలెత్తు కన్నీరుఁ గొనగోరుల స్థిటుచుఁ జేదోయి ను
దురులంగీలుకొల్పి యున్నంత.

225

ఉడుగరలందుచు వెన్నుండుడివోనివెడందవేడ్క లూడలువాఱ
నడకంటి చూపుతేనెలు విడివిడి ప్రేజల్లి వారు విసనిట్లనియెన్. 226

చ. కలరుజగమ్ములందు మము గట్టిమదింగఱగించి చేరువా
రలు మిమువంటి నెయ్యరక రమ్మ గనుంగొనుటబ్బరమ్మున
రలకు మముంగనంగ మది రానపుడిచ్చలమానువీటికి
స్వలయు తెఱంగున న్దలి వచ్చుచు బోవుచు నుండఁగాఁదగున్. 227

ఉ. ఇచ్చితేవేల్పుటాదలము నెక్కికవంబదునాల్గుతాపులరా
దిచ్చమెయిం గనుంగొనుచు నెప్పుడుపట్టితముల్పొసగునో
పొచ్చెములేక వచ్చెదము వోయనిపాలకినిచ్చెమచ్చికల్
హెచ్చగవుంగలించి వల రేయపగారటిగెంబదంపడిన్. 228

క. రారాణివాసములు తమిగారాబుబట్టినంపి కట్టిచెలి న్నిం
డారిసబ త్తింగొల్పుచుఁ బేరెన్నికఁగాంచిరెల్ల బెద్దరికములన్. 229

చ. అటఁజనికాంచెవెన్నఁడు బ యల్దిరుగుళ్ల నగళ్లమీద చీఁ
కటికగవెల్గులోయల ని గన్నిగ నంద్రపుటంచువెటఁ జొ
క్కటమగు నేటితెమ్మెల గమ్మని చిన్నుల ముంపుగొంపు పి
క్కటమగుచున్నయట్టి తన కాపురపు బెనువీడు వేడుకన్. 230

గీ. కాంచి యెనరించు కొత్తసిం గారములను
డించిచెలువగువాడలే గించియెదుర
వచ్చుసిరిఁగూడి చిఱునవ్వు ముచ్చటించ
నెల్లవేడ్కలసొత్తెంచె నెల్లజెలితోన్. 231

—* శ్రీమతీ శ్రీవిష్ణుల కేలీలిసము *

వ. అంతః 232

గీ. తొలిపల్కు బేరుల తొల్లు పానుపు మీద
సిరి పంటతొయ్యలు లేస్తలొలుక
ముక్కంటియును నల్వ ముదుగాదమతమ
మగువలతోడద మృగములంద
తపసివాఱుటులం దరు నివాళుజొసంగ
తెఱగంటిచెలు లుంగరలు నెఱప
మరురాని వేలుపుదొరరాణియును కున్న
డించి కాగిళ్ల లాలించియనుష

గీ. అంతిపురిసంతసముమీటి యలరువిల్లు

మంతనమ్ముల గొంత నె మ్మడిగుదిచ్చి

జలిజలికిఁజొచ్చి గలిగింత లలవరించి

కొమ్మగలిసెను కలలంటి తమ్మికంటి

233

సీ. ముద్దరాలితనంబు మొనసిపయ్యెదఁబట్ట

గునిసిలాగివమ్మగ్గ గుదురుపఱచి

గుబ్బలంటుజెమ్మి గోటఁగన్నులవేడ్క-

నీరుమీటుచు వెనగ జారుసరుల

గమ్మిఁపయ్యెదఁద్రెప్పి కలపముల్లలి బం

తులవేసి జడఁగొట్టి కళుకురవల

యూగంపుకేలాచ్చి యొరసిదిగ్గునలేచి

వలపునలఁబడి యలసికన్ను

గీ. లెఱ్ఱజేసి పదంపడి యెద్దివసము

గాకఁ దమిమించిగలసెయ్యె క్కటయయగుచ

నవలపదియారుపూన్పుల నలనిఁజెందె

ననఁగ పెన్నునికూటమి నతివదేల్చె.

234

సీ. కొలకుల సంచతోయ్యలి నెలవోటల

చిలుక నెచ్చెలిరేయి నెలపులుంగు

కలికిపవలజక్కు వలమిన్నపూబోణి

కానలనెమ్మివా లంటితమ్మి

తేటిపూవుంబోడిఁ దేల్పుచక్కటి వచ్చ

విల్పినియయ్య య వ్వేలఁదిఁగూడి

యెల్లఁదాపులఁగూర్చి వెల్లువలట్టుగఁ

గలసి సందిడరాని వలపుఁదవిలి

గీ. పుడమిచెలివైననైనఁ గ న్నిడడు సిరికిఁ

నైన డొదంబుగ నసిడు పూనడొండుఁ

తలఁపువిడలేని తమకంబు నిలుపుబలుపుఁ

గొనఁగ నన్నెంబుమఱచి యొ పెనయుచుండె

235

న. ఇవ్వడువున పసిడిపుట్టుబుదొర నిచ్చలు గోరికలీరికలెత్త నిట్టులున్న
తఱి పెనకువతిండి కొండపేరింటిత పసియు వెంటనంటివచ్చ తమతె
ట్టునంబుట్టుబెట్టిదంపు కీడును దానిం బొడవడుగంజేయ వెనుకొనుచు
ట్టువాలు ఎంట వేడిమియు జుట్టుకొన నిలువలేక గానలంగోనలం
గొండల గుండుల దోటలం బేటలం దెసలన్ మసల నాగిక బె
బ్బులులకోహటించి జింకల పొంకంబునను సింగంబుల కువెఱచుచు
నేనుంగుల తెఱంగునన్ బరచియు నఱచియు వె చి పాఠన భాషిక
కమ్మికొని యుమ్మలికం బుట్టింపఁ బెర్మొనందగు దొడ్డవేల్పులంగని
మొరలిడుచు వారివలన నీదొసంగుఁ దొలంగరామి దెలియుచు డాఁ
గిన వేగిని మూగియువయంగవియఁ గడజేరు వెరవుంగానక తగవు
మాటలునింపవచ్చెగదా ? యని వాచరచుచు నీయడరుఁ బాసినంబ
డి వేలుపులు కొలం బనియేమి ? పొడిలియను తలంపు నిజంబుగా
నెల్లమని దయ్యంబులమీద నొట్టువెట్టుచు బెట్టుజెడి పుట్టువురోసి
గుట్టుబెల్లగిలి మట్టుననిలువలేక దొట్టగిలంబడుచు నెట్టకేలకు బడుగు
లపాలింటి నెనరుఁజూపి కావంబోవంగలసామి యొక్క పరిమొక్కిన
నీవాడనగినయంత నెంతయేని కీడుబారయనీనికడియంబు కేలంగీలుకొ
నిన వేలుపుదొర యాతండ్డయని సిరిమగని యింటికిఁజేరి తలవాకి
టంబడి మొఱలిడుచున్నం గనుంగొని కావలికాండ్రు విన్నవింపం గ
దలి తానయరుదెంచుచున్న నాలచ్చి పెనిమిటింగనుంగొనినయంత త
కుసులవిడచి యడగలిగి నిలునంబడు తనయడిదాబును నయ్యాకుడి
డుల జెట్టుముసురుక సరునుంబుచ్చి చచ్చి పుట్టినయట్ల బెదరి చెదరు
డెందంబులంగుందు తపసిదోయి జేసన్న డగ్గరందీసి యెల్ల వెరవులం
గెడపు కేల వెన్నుజరచుచు నిదేమిదేమని జంకుడుపుచు డాయందీసి
నం చెప్పిరి చేదోయి నొడలంజేర్చుచు నత్తపసులిట్లఁది. 236

...* కర్వత నారదులు విష్ణుమూర్తిని శరణువేడుట. *...

మాయన్న మాతండ్రి మాయయ్య మాయప్ప
యడుగుదమ్మలదోయి విడువమయ్య

ననరుజ్జిలైడు నీదు కనుఁగొన లిసుమంత
 చల్లఁగా మామీఁద జరుపుమయ్య
 అడరుసొదములలోఁ బడిమున్లు బడుగుల
 నుడ్డుఁ జేర్చంగ నీవె యొడయవయ్య
 పడరాని బాములఁ బడి తెప్పిరిలలేని
 యెడఁ గేతనెత్తి మ మ్మేలవయ్య

గీ. కాపుమన వీడువాడవు గావు నీవు
 మోసపోతిమి యెఱక వెడ యాసఁ దవిలి
 వెరపుఁదీరిచి డెదమీ వేపసిండి
 తగటుమప్పటివలెవాటు దాల్చువేల్పు ?

237

గీ. అనుచు నడుగులపైవ్రాలి యలమటించు
 తపసిదోయిఁ గనుంగొని దట్టఁబరచు
 కట్టకడచూపుఁ గొననాఁటి వట్టికేల,
 నెత్తి యీయెడలేని యొత్తియడుగు.

238

పీ. పొద్దువంగడమునఁ బుట్టిన యుంబరీ
 ఘనదునా నొకఁజేడు సుమ్మువాని
 కూఁతురు సొబగున కొమరుబ్రాహ్మయంబున
 సరిలేని దొకపరి దొరతనంపు
 టిల్లని బికివంపు పెరఁజేరియాతని
 పట్టుఁజూచితిమి యు జెప్పటగాను
 నంతనో మరుదేవ శవసి వేడిలిమాపె
 సరుప్రర క్షీరాఁక నెరసెనొక్కా

గీ. తెరవువైబోలి మీచేయి తెరఁగుజిరిగె
 జెప్పటకు సిద్ధుడూలించుఁ దప్పకటుల
 గద్దెపైనున్న యెడ నాపె గదసిమమ్ము
 కోఁతియని కొండముచ్చని కొరతఁబరచి.

239

చ. పరునడి యెదునేనుజనె బట్టిదిటాజుగఁబట్టి తండ్రయ
 ప్పురుసుక వేడితెచ్చెయిది. భారక నిర్వహరసాది శెన్నుడో

- నెరవరి పొంచి నిల్చెనని వింతయగున్ విరిదాడవైచె వాఁ
దొరపరిగాగనోపునట నూరక మోసమునంది యీసునన్. 240 -
- గీ. నలువవ్యాతలేక గలదెయ్యేమేనియం
చనకతేసి తన్ను గనుటలేక
బెడియదనుచుద్దిట్టు జెడితిమింతటఁదిట్టు
మ్రుంగఁ జట్టువాలు మెరసివెడలె. 241
- * విష్ణుపుత్రమునుపసూహించి మునీంద్రుల సన్మానించుట.*—
- చ. పదపడి మేమువడ్డ పలుబన్నము లేమనివిన్నవించు మీ
సాదనడగించి కాపుమని సోలుచుఁ దూలుచుఁ గాల్గవేల్లపై
మెదుగుచునున్న వారిఁగని యొక్కతెరంగునఁ దిట్టుమాపి నీ
వెతగుదురంగ తేనికడ కేగివసించుమటన్న కైదువున్. 242
- గీ. మామ మామ మామ గీము నోమును నుండ
మనుప నినుప పెనుపఁ దనుపఁ గలిగి
కవియు నూరివారి కాయ లడఁదోగిసి
తెలసి కలసి మెలసి వెలయుచుండె. 243
- ఉ. అప్పుడు కానతిస్మృతుల నంతిపురమ్మున కెత్తితెచ్చి పొం
గుప్పలునోలె గద్దియలకున్ రవణాబు మెఱుగు రంగులన్
గప్పెడులచ్చిని బుడమి కల్గిని శ్రీమతిఁజూపి వింటిలే ?
తప్పుక మమ్ముఁ గూర్చియ కదా బలునోములనోముకొంటిరో
రప్పుడయింతలున్ గనఁబ యల్పడినారలు మాటలేటికిన్. 244
- క. మీయొడొరువులమచ్చర
మేయింతయొనర్చె మాకు నిరువురువలయు
గాయలు కోరికెటలుల
చ్చాయమె యదిగాన నింతఁ జరుపఁగవలసెన్. 245
- ప. అదియునుంగాక నిచ్చదొమ్మసారులకు మీకిరువురకు డెందంబులనిం
చువిలుకాని చిలిపిగానంపు క సటువీడమింజేసెన్ కలచదిగగ్గోయం
దలంచి యింతయొనర్చితిమిగానసానందేరిన మానికంబులు వోలెగల
కదొలంగితిరి యింకమీరెచ్చోటమసలిన మీఁడెందంబులు మీకుం

26 806
25.12

బట్టయ్యె : చ్చనలయు నేడలదిరుగుండని బుద్ధిఁదెలిపి పుట్టెంచే బుడమి.

- వేల్పులపల్కులు వింతగాకుండఁజేయుట తనముచ్చయేకావున నవ్వలమురిదాల్పు నాతీనివంగడంబున నేలకునల్లుండై వెలసినయెడల బితునిల్లఁజేసె నిక్కతవెతలాబాపఁగలయది సిరుల బొదలాజేయునది యనివిన్నవించుటయు సంతసంబునబొదలుటయు. 246

- శా. గట్టుగోనలఁ జెంచుతేనిబలె గే కల్ ప్రేయుచున్ బాసవా
— బ్రెట్టుల్ జట్టునుగొల్వఁ జెంచిత బలెం దెల్లంబు నెల్లారికిన్
బుట్టుదాపగు తల్లిబేరజము నింపుల్నింపఁ బెంజెట్టవై
— ట్టుల్బొలి దొంగునేనుగుల ద్రూ పన్నీవకా ? దేవరా ? 247

- క. చల్లని తలపువ్వుచు గడునల్లనిగుత్తుకయు సంజ నాఁ గడుఁబెడఁగా
— చల్లని తల జుంజురుగా తెల్లని దేవరపు కాంచి తిమిముక్తంటి ? 248

— * ల య గా హి. * —

ఇందుఁగల వందుఁగల వందు రొకకొంద రది

యందమని యందుమె క డిందిజిగినెందున్

సందికడఁబొంది జిగి నొంది తగియుందువట

కందు మదిఁ జందములఁ జందములనెందున్

కందులము కందుకను విందుగ మముందఁచు

చిందరల వందరల తందరిలకుండున్

దొందమిడుముందుసిరిఁ జెందెదము కుందువిడి

చందురుని కందురుము పెందొరపువిందున్.

249

గ ద్య.

- చ. ఇది యపరంజి సొమ్ముపయి నింపుగఁ గెంపులు చెక్కినట్టు లొ
— ప్పిదముగ మింటితెర్వరుల బెద్దల నెద్దరఁ జెప్పుకబ్బమై
— మొదవుల పాలతెమ్మెలన ముచ్చటలుగల “ముల్లుపాపయా
— రదు” లొనరించు సర్వమధురంబున మూఁడవవిన్నపంబగున్. 250

స ర్వ మ ధు ర ము. స ం పూ ర్ణ ము.

పు. ప. తప్పు. బిప్పు. పు. ప. తప్పు. బిప్పు.

౨ ౧గి నిందుకింక నిందునిక
 ౩ ౨౭ ప్రియైరల్ ప్రియైరల్
 ౪ ౨౯ గట్టున గట్టిన
 ౧౨ కుదిర కుదిరి
 గి ౨ తెలివి తెలివి
 ౧౭ స్పృహజనిగమ్మ స్పృహజనిగమ్మ
 ౧౭ తిమ్మిరసే తిమ్మిరసే
 ౨౧ యొరియం యొరియం
 ౬ ౨౨ తేవార తేవార
 ౮ ౩ లుకలిం లుకలిం
 ౯ ౩ పిట్టెగై పిట్టెగై
 ౧౦ కలును కలును
 ౧౩ పిక్క పిక్క
 ౨౪ వాతేర వాతేర
 ౧౦ ౪ రహాలతు రహాలతు
 ౧౧ ౭ లకిరి లకిరి
 ౮ మూకలు మూకలు
 ౧౧ నెగడుగ నెగడుగ
 ౧గి అబడి అబడి
 ౧౭ నింజలి నింజలి
 ౧౮ యెసపుక ససపుక
 ౨౬ వలగు వలగు
 ౨౮ పోపు పోపు
 ౧౨ ౨ లోలివ్వ లోలివ్వ
 ౪ దలుగ దలుగ

౯ యారు యారు
 ౧౯ నూవెయి భూవెయి
 ౨౧ రదలుక రదలుక
 ౨గి లయ లయ
 ౧౩ ౬ అలనణ అలనణ
 ౧౦ కొనిచే కొనిచే
 ౧౩ కొనిచి కొనిచి
 ౧౩ గోటు గోటు
 యునునిపాదా యునునిపాదా
 ౧౯ కట్టుకా కట్టుకా
 ౨౦(ఎది)పతగా(నది)పతలమే
 చిగుర చిగురు
 ౨౧ రాక రాక
 ౨౨ లేమినా లేమినా
 ౨౩ పదిలు పదిలు
 నలును నలును
 ౨౪ కొనులు కొనులు
 ౨గి గలురు గలురు
 ౧౪ గి మేల్బూది మేల్బూది
 ౧గి ౨ బరు బరు
 ౩ న్నులకుకును న్నులకుకును
 ౪ కాలు కాలు
 ౨గి బగరం బగరం
 ౧౬ ౩ యెక్కుడు మెక్కుడు
 ౨౧ కులవరిది గులువరిది

పు. డ. తప్పు. ఒప్పు. పు. డ. తప్పు. ఒప్పు.

౧౮ ౨గి లజ్జేసి లజ్జేసి
 ౧౭౨౬లనాకక్క సపులునేనాగబలు
 ౨౮ నినుంచి నిముంచి
 ౧౮ ౨ నాకట్టే నేనాకే
 ౨౧ ౧౨ గజెలా గజెలం
 బాదుల బాటుల
 ౧౩ గూడిన గూడని
 మదిలో మదిలో
 ౧౪ బాడిన బాటిన
 ౧గి వారల వారల
 ౧౮ మటుచు యటుచు
 ౨౩ తటి తరి
 ౨౨ ౩ అగి రంగి
 ౬ జక్కినే జక్కియే
 ౧౬ మిద మిడ
 ౨౩ లబబా తిలబాతి
 ౨౭ జడసి జడను
 ౨౩ ౬ గ్రమ్మ గ్రమ్మ
 ౮ దలంచి దొలంచి
 జేయు జేయ
 ౯ విడ వెడ
 ౨౩ గఱగ గఱక
 ౨౪ నెరా నెఱా
 ౨౪ ౬ మూల మూల
 ౨గి గిచ్చెలు బెట్టునెట్టికెట్టు

౬ నాబా నాపగి
 ౮ కట్టి కట్టు
 ౧౦ తగడిక తగడి
 ౧౨జదలునెటులు చదలునెదల
 ౧గి వగటా దగటా
 ౧౯ తెమ్మలన తిమ్మనల
 ౨౭ ౧౮ చందరుం చందరుం
 ౨౮ ౧౩ బిరుచు పిఱుచు
 ౧గి నల్లరా నల్లఱా
 ౨౯ ౧౧ తరుము తఱుము
 ౨౦ లిమ్మెయి ఇమ్మెయి
 ౩౦ ౨ బెళికి బెళికె
 ౩ తురంగ తుఱంగ
 ౧గి కాగ్రడ కాగ్రడు
 ౩౨ ౬ కైదన కైదువు
 ౯ జూపు జూపి
 ౨౮ యెనసి యెనసె
 ౩౩ ౧౭ దమ్ము దన్ను
 ౩౪ ౪ బునుక దనుక
 ౩గి ౨౦ బొక్కున బెక్కున
 ౨౨ కద్దెఱ కన్నెగ
 ౨౬ కొక్కుకొక్కు కొక్కు
 ౨౭ గట్టు గట్టి
 ౩౬ ౧౧ చెలుల చెలల
 ౨౮ మెచ్చిన మెచ్చుట

పు. ప. తప్పు. బప్పు. పు. ప. తప్పు. బప్పు.

29	తేను	తేరు	౧౪	బెన్ల	బేర్ల
30	గంతునూచనెగాయనెచెనెకా		౨౪	చువారు	ఁనైరి
౧౧	గట్టు	గట్టు	౪౭	౧౬	లుదుటు
౨౧	లుంగ	లుంగాగ	౧౭	దాడల	దాడల
౪౨	౨౧	వినుగా	వినుచా	౨౧	లెందుచు
౫౨	చులేడు	చుతేను	౨౮	యినే	యినే
౪౩	౬	ట్లు	ట్లు	౪౮	౨౧
౧౪	మెయ్యె	మెయ్యె	౨౨	వేరువ	వేరు
౫౪	౪	బాగ	కారెజిబా	గారెజిబా	
౬	క్రిదు	క్రిదు	౪౯	౪	వలమి
౮	మువురు	మువురు	౫	యమ్మగ	యమ్మగ
౧౧	నింపు	నింపు		ముక	ముల
౪౧	౬	మానగ	మానన	౮	తెరుపు
౨౦	పోతల	పోతలుం	౧౯	బోటుల	బోటులు
౨౧	గానచే	గానజే	౨౩	గుచో	గుచు
౨౨	లుపాలం	నుపారం	౫౦	౨	దిన్న
౨౩	తడివి	తడివి	౨౦	టితుల	టితులు
	తోట	తోటలు	౨౧	నెందతేని	నెన్నడేని
౨౪	లయ్యను	లయ్యను	౨౩	తెటపు	తెటవ
౨౫	నెల	నెల	౫౧	౨౨	రామయ్య
	మబ్బ	నెంబ్బ	౨౪	బులే	బునే
౨౬	పొంగ	పొంగ	౫౨	౨౧	కోరే
౪౬	౨	పోరా	౫౩	౧౦	గననేది
౧౦	మబ్బుల	మబ్బుల		వారాక	వేళాక
౧౧	మబ్బ	మబ్బ	౫౪	౩	నిన్ను

పు.	ప.	తప్పు.	రిప్పు.
	గి	మెలుగ	మలుగ
	౧౬	చొమ్మిది	చొమ్మని
	౧౭	సియే	సెనే
	౨౬	మృదువే	మందుగే
గిగి	౨౩	కేగెక	కేగెక
	౨౭	గాగని	గాగని
గి౬	౧౭	జాప	జేప
	౨౦	యచ్చో	యచ్చో
	౨౪	గంబునక	గంబుగక
	౨౬	వైక్రిమ	కైక్రిమ
గి౭	౨	వెలుగు	వెలు
గి౮	౬	గావగ	గానుగ
గి౯	౧౨	నమిడం	నుమడక
	౨౧	చెల్పు	చెల్పు
	౨౨	నాను	నాను
౬౦	౩	జేతుమి	జూతురి
	౧౧	నంబల	నంబల
	౧౭	పండ్	పండ్
	౧౮	లను	లయు
	౨౭	యనది	యనిది
౬౨	౨	గల్గిన	గల్గెన
	౧౪	దొలు	దొలు
		నలు	జాలు
	౨౭	తిమ్మన	తిమ్మనల
౬౩	౧౧	కాల్వే	కాల్వే
	౧౮	పనంబ	పనంగి

పు.	ప.	తప్పు.	రిప్పు.
౬౪	౭	మృగజె	మృగచె
	౧౪	యెడం	యెడం
౬౫	౬	వమ్మె	నమ్మె
	౮	చెల్లని	చెల్లని
	౧౮	వలప	వలప
	౨౦	యెల్లది	యెల్లది
		వాను	వాను
	౨౨	ఖుల	సఖుల
	౨౩వచ్చులలితనచ్చులులిలి		
౬౬	౩	దెరపు	యరపు
	౮	గూల్కొనుకూల్కొను	
	౯	యమ్మ	యమ్మ
	౧౫	వక్కికా	వక్కికా
	౧౬	గానగనుగొనకవల	
		సెంగా - రానను	
		గన్గొనకవలసిరా	
౬౭	౧౭	నప్పలు	నప్పలు
	౨౧	రుబెట్టు	టుపెట్టి
౬౮	౬	దూతిన	దోతిన
	౧౫	నర	నర
౬౯	౪	తురుట	యదురం
	౧౧	పట్టన	పట్టగా
	౧౨	నరు	యెరు
	౧౫	గురు	గురు
	౨౭	బుట్ట	జుట్ట
౭౦	౨	చెయో	చెలియో

పు. ప. తప్పు. బప్పు
 ౧ ౧౦ గింటుగిరి గింటుగిరి
 ౨ ౧౦ చుక్క-గ చుక్క-వి
 ౩ ౧౧ గూడిమ గూడుమ
 ౪ ౧౨ బాబు బాబు
 ౫ ౧౩ నల నల
 ౬ ౧౪ లకు లకు
 ౭ ౧౫ గిహూచ్చదేని గూర్చవే
 ౮ ౧౬ గోలుపు గోలుపు
 ౯ ౧౭ ర కిక్క- కల్కు-
 ౧౦ ౧౮ సేతు గూర్తు
 ౧౧ ౧౯ జేమిసేతు జేమిసేయ
 ౨౦ ౨౦ రదిబ అదిబ
 ౨౧ ౨౧ తారడి తాటడి
 ౨౨ ౨౨ యగుడు యగడు
 ౨౩ ౨౩ తెచ్చెద తెచ్చెద
 ౨౪ ౨౪ నిచ్చెద నిచ్చెద
 ౨౫ ౨౫ ద్రివి ద్రివ
 ౨౬ ౨౬ బ్బులుచుకల్లురుచుగ
 ౨౭ ౨౭ బోలను బోలను
 ౨౮ ౨౮ లనుచు లనుచు
 ౨౯ ౨౯ యెనం యెనం
 ౩౦ ౩౦ వోలన వోలన
 ౩౧ ౩౧ బోట బోట
 ౩౨ ౩౨ దిద్దియ దిద్దియ
 ౩౩ ౩౩ బుంగడి బుంగడి
 ౩౪ ౩౪ దీరుగో దీరుగో

పు. ప. తప్పు. బప్పు
 ౧౦ బడు బడి
 ౧౧ గిలి గిలి
 ౧౨ ల్లులన్నె ల్లులబొ
 ౧౩ ౨ ఒట్టసి ఒట్టెత్తి
 ౧౪ ౩ వేటిడి వేటిడి
 ౧౫ ౪ క్రోతొక మక్రోతొయట
 ౧౬ మృచ్చక మృచ్చట
 ౧౭ ౫ జేతెట యేతెట
 ౧౮ ౬ క్రోతికిరిగోడముచ్చకు-
 ౧౯ క్రోతికిగోడముసున్నకు
 ౨౦ ౧౧ వసబడ వసబడ
 ౨౧ ౧౨ జెరం జోరం
 ౨౨ ౧౩ గడద్రొ గడద్రొ
 ౨౩ ౧౪ ౧ మెండ మెండ
 ౨౪ ౧౫ ట్టాయి ట్టాయ
 ౨౫ ౧౬ గినగా గినగా
 ౨౬ ౧౭ వలువకు వలువకు
 ౨౭ ౧౮ ౩ క్కుటయ క్కుటియ
 ౨౮ ౧౯ గినుయ గినుయ
 ౨౯ ౨౦ తలపుయె తలపుయె
 ౩౦ ౨౧ చాయ చాయ
 ౩౧ ౨౨ యుగ్గింబు యుగ్గంపు
 ౩౨ ౨౩ బులుపే బులపే
 ౩౩ ౨౪ చక్కగ చక్కడ
 ౩౪ ౨౫ నుచుక్కు తిరుక్కు
 ౩౬ ౨౬ గలపెండ్లుసో వేలాండ్రసో

ప్ర.	ప.	తప్పు.	బిచ్చ.	ప్ర.	ప.	తప్పు.	బిచ్చ.
	౨౪	బసుపాత	బసుపాత		౧౦	రంధర	అమండల
౮౮	౮	గేను	గీటు		౧౧	రౌను	రౌదు
	౧౧	నిటువటు	నిటువటు			చెయ్య	చెయ్య
	౧౪	పేయి	పేయాక	౯౩	౨౪	పులచ	పులజ
౮౯	౧౦	ల్కొన	ల్కొన		౨౭	బాకించె	చాకించె
		తేడులు	తేడును	౯౪	౩	తటి	తటి
	౧౨	రిన్దురక	రిన్దురుక		౧౩	గొంచ	గొంచె
	౧౪	ముంచుట	ముంచుట		౧౮	నక్క	లక్క
	౧౮	గల్లెన్నుకో	గల్లెడూకో		౨౦	నును	నుల
	౨౫	పేకురు	పేడులు		౨౨	నెక్కిలు	దెక్కిలు
౯౦	౭	బాసి	బాపి		౨౪	గ్రుక్కు	గ్రుక్కు
	౨౨	గాతయ	గాతమ			క్కురను	క్కులను
		యెన్నడోకొనె	యబ్బకొనెవచ్చడో	౯౫	౨	కుండ	కొండ
	౨౩	నల్లె	నల్ల	౯౬	౨౧	టంతగ	టంతక
	౨౬	చెరలుక్రమ్మి	విరులుకొనుచు	౯౮	౪	పుల్లిడు	పుల్లిటు
	౨౮	నులునా	నుడునా			కొల్వ	కొల్ప
***౨౯		పున్నెముక్కి	పున్నెకా		౮	దండు	దండ
		బాలియింపబర	తెంచు		౯	నిల్చి	నిచ్చి
		కలిగాడునాచె	సల్గొమ్మ			సంబు	సంజ
		కొనుచు				దీచ్చి	దీచ్చె
౯౦	౪	పనులు	పనుల	౯౮	౧౨	నుంచి	నుంచ
	౯	నిసం	నలయ		౧౩	గూడు	గాడు
	౧౨	గడుట	గుసుమ		౨౪	నేలు	సేలు
	౧౫	మాటలు	పట్టు	౯౯	౨౫	గ్రొంబ	గ్రొంబ
౯౨	౬	చాట్టచ	చాట్టుపె	౧౦౦	౫	గుడిం	కూడిం
	౧౦	చొరను	చొరు		౧౭	తేసి	తేసి

పు.	వ.	తప్పు.	బిప్పు.	పు.	వ.	తప్పు.	బిప్పు.
	౨౦	బట్టాక	బట్టా		౨౦	నట్టి	నట్టు
	౨౧	యాచలి	యాచు		౨౧	నెదావు	నెల్లదా
౧౦౦	౧౩	సంకుత	సంకుడ	౧౦౦	౧౩	నట్టి	నట్టు
	౧౪	రీకులక	రీకులక		౧౪	రాను	రాజు
	౧౫	దివియ	దివెల	౧౦౦	౧౫	నచ్చెదము	నచ్చెదరు
	౨౨	దీతెహా	మీతెహా		౧౬	హెచ్చ	ద్రచ్చ
		కోలకక	కోల్లాన			కేయప	రాయయ
౧౦౨	౧౩	వేవేల	వేవేలు	౧౦౨	౧౩	కుచుపెనగ	టిపెనగ
	౨౫	నెల్లరి	నెల్లర		౧౫	యొక్కట	నొక్కటి
౧౦౩	౫	మేవిబ	మేలిచ			యగు	యగుచు
	౭	లన	లని	౧౦౩	౫	వెది	వెఱది
	౧౦	యల్ల	నెల్ల		౧౦	వెగివి	వెగని
	౧౧	యేమ	నేమ		౨౦	యడ	యెడగ
	౧౭	బాడవు	బాడవు	౧౦౦	౧౫	యడుగు	యడుగ
	౧౯	బొండ	లొండ		౨౨	రుడేప	రుడేప
	౨౭	దెరవడ	దెఱవడ		౨౩	నొక్కొ	నొక్కొ
౨౮ వాంఛుగమంచు					౨౭	రతంబర	ఱతవటి
౧౦౪	౧౭	తనవు	తన్ను	౨౮	నేను	నేని	
	౨౧	నొడల	నొడల	౨౯	యదిబా	నదివా	
	౨౪	తలబ్రా	బ్రా			నిర్వ	యర్వ
	౨౫	గ్రాససి	గ్రాససి	౧౦౦	౭	బెడియ	బెడియె
		వెన్నుడె	వెన్నుడె			దిట్టశె	దిట్టిచె
		బొగడుక	బొగడుక		౧౫	లడఁ	లడఁ
౧౦౫	౧౧	కేట్టా	కేట్టా		౧౯	కుండుక	కుండక
	౧౩	నేలింతు	నేలింతు		౨౦	వుమిరుక	వయెండుక
	౧౯	కవి	కవి		౨౧	తిమ్మల	తిమ్మన

ఉమ్.

శివవంశ రత్నస్తోత్రం

ములుగు, పాపయారాధ్యకృతా.

- ప. ఓం తత్సత్త్రిపదీయదశ్వవక్తగా నాభోజయోగం వ్రతే
 ద్యస్మా దశ్వ దిదం జగత్తత మిలి త్రాహ్ని వియస్మాదశీ
 యస్మా త్కత్త్రిపద మర్హవ త్సుమనసాం వాదై ర్విజౌదై ర్మమ
 స్తస్మై చ ద్వపుషే మనోధనమఃషే కుర్యాం వర్తజ్యోమే.
- ప. నాన్యస్త్రించి దఖిడ పి ద్వయ మహా బ్రహ్మయశేష్వే ఇలి
 ప్రాక్షియ ప్రథమే సుఖం తదిహితేష్టాకీర్త్య నాన్యస్త్రి స
 కర్మజ్ఞానమతే ప్రలార్య పుమహా వాసామైతాం శేష్యతే
 మాయావాద ఉదేతి యత్రమహానీ తస్మై నమో బ్రహ్మణే
- ప. మోహభ్యాంత తమోనుజే భవః ఛా నిర్వాపనోద్యమ్యుజే
 భక్తాంతర్ధన సంపదే పరివృతామర్త్యస్మై సర్వాపదే
 మాయాసంగ భిదే వియస్మిషదే మూర్తీభవ త్సానిదే
 నాకౌతఃకకుదే గుహాగృహసదే తస్మై నమః శృంభదే
- ప. సృష్టి పాలన మత్వం రచయతాం బ్రహ్మయతాచ్ఛిద్రృశా
 మేతా మారచితుం త్రయీకుశలినో యద్రూఢ విలాసాణవః
 తేనాహం జయ మేతి తస్య పదగ స్తస్మా దహం చేతసి
 తస్మై విశ్వస్మితే జగత్తయధృతే దేహాయ తుభ్యా నమః.
- ప. నైంద్రీ మాత్మభువీం తథాంబుజదృశీం శాస్త్రి శ్రియం కామయే
 త్వత్పదాబ్జ మరంద బిందు లహరీ స్వాదే జను గ్లోలుభమ్
 వాంఛేయం కృపయా విధేహి భవతా దేవ త్ప్రతిష్ఠాశమా
 మైకంనై కతమం తు వా సుయనసాం శ్రేయఃపదేతే నమః.

శ్రీవక్త్రుల పరబ్రహ్మర్షణమస్తు.

